

Programmabegroting 2017 - 2020

Oktober 2016

Inhoudsopgave

Hoofdstuk 1 Bestuurlijke samenvatting

1.1	Inleiding	7
1.2	Korte samenvatting	11
1.3	Financieel meerjarenbeeld	13
1.4	Leeswijzer	15

Hoofdstuk 2 Programma's

Programma 1	Bestuur, ondersteuning en algemene Dekkingsmiddelen	17
1A	Bestuur	27
1B	Ondersteuning	27
1C	Algemene dekkingsmiddelen	27
Programma 2	Openbare orde en veiligheid	28
Programma 3	Beheer openbare ruimte	33
Programma 4	Economische zaken	39
Programma 5	Onderwijs en vrije tijd	44
Programma 6	Inkomensondersteuning	53
Programma 7	Sociaal domein	57
Programma 8	Duurzaamheid en milieu	67
Programma 9	Ruimtelijke ordening en volkshuisvesting	73

Hoofdstuk 3 Paragrafen

Paragraaf bedrijfsvoering	81
Paragraaf financiering	84
Paragraaf grondbeleid	87
Paragraaf lokale heffingen	94
Paragraaf onderhoud kapitaalgoederen	100
Paragraaf verbonden partijen	107
Paragraaf weerstandsvermogen en risicobeheersing	119

Hoofdstuk 4 Bijlagen

4.1	Kerngegevens	130
4.2	Overzicht lasten en baten 2017 tot en met 2020	131
4.3	Overzicht van de geraamde incidentele bedragen	132
4.4	Overzicht van de toevoegingen en onttrekkingen aan de reserves	135
4.5	Overzicht reserves en voorzieningen	138
4.6	EMU-saldo en geprognosticeerde meerjarenbalans	140
4.7	Definities en beleidsindicatoren	143
4.8	Uitgangspunten begroting 2017 – 2020	146
4.9	Algemene uitkering	148
4.10	Afkorting	150

Hoofdstuk 1 Bestuurlijke samenvatting

1.1 INLEIDING

Voor u ligt de programmabegroting 2017-2020. Het is de derde programmabegroting in de raadsperiode 2014-2018. Het bestuursprogramma, met daarin de bestuurlijke speerpunten van gemeenteraad, coalitie en het college van burgemeester en wethouders, ligt aan de basis van deze begroting.

Bij de programma's wordt beschreven, naast eventuele belangrijke ontwikkelingen, wat we willen bereiken, wat we ervoor gaan doen en wat het mag kosten. Vanwege de geautomatiseerde totstandkoming en het werken met "duizendtallen" van de financiële tabellen en overzichten, kan het voorkomen dat een afrondingsverschil ontstaat. Door middel van de eerste en tweede bestuursrapportage en de jaarrekening informeren wij u over de uitvoering van alle prestaties.

De uitgangspunten voor de begroting 2017-2020 zijn bij de voorjaarsnota 2016 vastgesteld. In de voorjaarsnota zijn in principe alle financiële ontwikkelingen (wijzigingen van begrotingsbedragen) meegenomen, zij stelt dus de kaders voor de meerjarenbegroting. Alleen echt belangrijke mutaties die ten tijde van de voorjaarsnota nog niet bekend waren, zijn nu nog meegenomen. Dit geldt bijvoorbeeld voor de herverdeling van de algemene uitkering. De septembercirculaire is net na het afronden van de conceptbegroting verschenen. De gevolgen daarvan zijn positief en worden middels een afzonderlijke notitie aan de raad gerapporteerd.

Wijzigingen Besluit Begroting en Verantwoording (BBV)

Dit jaar is sprake van een zeer ingrijpende wijziging van het BBV. Deze wijziging betreft zeven punten die allemaal in meer of mindere mate effect hebben op de inrichting van de begroting. In nauwe samenspraak met de werkgroep Planning & Control zijn de wijzigingen doorgenomen en zijn er keuzes gemaakt over hoe deze wijzigingen een plaats te geven in de begroting zodat deze BBV-proof wordt opgeleverd.

De meest in het oog springen wijzigingen voor de raad zijn:

- verplichte opname van landelijke beleidsindicatoren
- verplicht tot uitdrukking laten komen van de overhead en het doorvoeren van een wijziging in de berekening van de rentekosten.

Met name door het centraal tot uitdrukking laten komen van de overhead treden er dit jaar bijzonder veel verschuivingen in de begroting op; in financiële zin is per saldo sprake van een vrij beperkt verschil. Het BBV hanteert de definitie voor overhead als volgt: alle kosten die samenhangen met de sturing en ondersteuning van de medewerkers in het primaire proces. Dit betekent bijvoorbeeld alle eenheidsmanagers, bedrijfsvoering, automatisering en huisvesting.

Een ander gevolg van de BBV wijzigingen is dat het dit jaar bijzonder lastig is de budgetten 2016-2017 goed met elkaar te vergelijken. Wij hebben u toegezegd om de verschillen op hoofdlijnen te verklaren. Dat hebben wij gedaan en wij vertrouwen er op dat de raad op die wijze toch voldoende inzicht krijgt in de ontwikkeling van (de budgetten in) de begroting. Helaas resteerde ons te weinig tijd om de (vrij bewerkelijke) details van de nieuwe begrotingsindeling nog aan een laatste check met het BBV te onderwerpen. Denkt u daarbij aan een juiste labeling van budgetten aan programma's. Daardoor valt het niet uit te sluiten dat in een later stadium, alsnog enkele kleine mutaties in de begroting doorgevoerd moeten worden. Dit zullen dan administratieve verbeteringen zijn.

In de leeswijzer staat hoe wij de verplichte opname van de landelijke beleidsindicatoren een plaats hebben gegeven. In programma 1 besteden wij uitgebreider aandacht aan alle BBV wijzigingen en de wijze van uitwerking in de begroting.

Vooruitblik

De helft van de raadsperiode zit er al weer op, maar voor de komende jaren hebben we nog een paar stevige items op het programma staan. Deze begroting beslaat de jaren waarin het Waterfront volledig zal worden gerealiseerd, de ontwikkelingen rondom het WOC-Campus Nieuwleusen vorm zullen krijgen en we te maken krijgen met de toestroom van vergunninghouders. Ook nieuwe wet- en regelgeving leidt tot de (doorontwikkeling) van een aantal items: de transformatie binnen het sociaal domein zal verder vorm krijgen, de omgevingswet zal ingevoerd worden en de RUD zal worden omgevormd tot een gemeenschappelijke regeling. Daarnaast is besluitvorming nodig over de extra inzet van middelen voor het integraal beheer van de openbare ruimte. De kwetsbaarheid van onze organisatie vraagt eveneens aandacht, al dan niet in de vorm van samenwerking. Uiteraard gaat, naast al deze "grote projecten", het reguliere werk gewoon door.

Een sluitende meerjarenbegroting

In financiële zin staan wij er goed voor, in de begroting is zelfs de mogelijkheid een stelpost op te nemen voor nader in te vullen financiële ruimte. Hiermee kunnen wensen die bij de gemeenteraad en het college leven, in de komende jaren worden ingevuld. Ook kunnen daarmee verdere verbeteringen in het financieel beleid van onze gemeente worden aangebracht. Enkele bekende vraagstukken in dit verband zijn het op termijn te verwachten achterstallig onderhoud op de wegen en het oplossen van formatieve knelpunten binnen de interne organisatie. Wij willen de risico's die in de paragraaf Weerstandvermogen benoemd zijn en de daarvoor genomen beheersmaatregelen hierin betrekken. Op dit moment wordt de paragraaf weerstandvermogen opgesteld in lijn met het advies van BNG van enkele jaren terug. Wij zijn van mening dat de risico's, ten opzichte van de genomen beheersmaatregelen, in dit model te sterk aangezet worden. Wij willen onderzoeken of wij hier een betere balans in kunnen aanbrengen in overleg met de werkgroep P&C. Opnieuw zijn wij trots dat wij er in geslaagd zijn u een sluitende meerjarenbegroting aan te bieden. Wederom is de begroting kwalitatief verbeterd: de BBV wijzigingen zijn doorgevoerd en bevat vele doelen en concrete prestaties die wij de komende jaren willen gaan realiseren. De meetbaarheid en vergelijkbaarheid is ook toegenomen, onder ander door de invoering van de verplichte indicatoren en door de bestaande indicatoren weer eens kritisch tegen het licht te houden. Naast dat we dus al veel gedaan hebben, staat ons nog heel wat te doen. We gaan deze uitdaging graag met u aan!

Samenstelling van het bestuur

De gemeenteraad heeft in de gemeente Dalfsen 21 leden. Het college bestaat uit de burgemeester, de heer H.C.P. Noten en drie wethouders, de heer N.L. Agricola, de heer M.R.H.M. von Martels en de heer R.W.J. van Leeuwen. De gemeentesecretaris/algemeen directeur, de heer J.H.J. Berends is bij de vergaderingen van B&W aanwezig als secretaris en adviseur.

Samenstelling college van B&W

Na de verkiezingen in 2014 is de samenstelling van ons college als volgt:

v.l.n.r. wethouder Von Martels, wethouder Van Leeuwen, wethouder Agricola en burgemeester Noten.

Het college vergadert iedere week op dinsdag. Ieder lid van B&W is verantwoordelijk voor een aantal specifieke beleidsterreinen (portefeuilles) van de gemeente.

Portefeuilleverdeling college van B&W

Burgemeester drs. H.C.P. Noten

Kabinet en representatie, dienstverlening algemene bestuurlijke aangelegenheden, openbare orde en veiligheid, rampenbestrijding, bestuurszaken en communicatie, privaatrechtelijke en juridische zaken, personeel en organisatie, strategische beleidsvorming, burgerzaken, internationale aangelegenheden, intergemeentelijke samenwerking, facilitaire zaken, informatievoorziening en automatisering, project Waterfront en WOC campus Nieuwleusen (coördinerend in samenwerking met wethouders Van Leeuwen en Von Martels).

Wethouder N.L. Agricola

Economische zaken, agrarische zaken en plattelandsvernieuwing, openbare werken, beheer en onderhoud gemeentelijke gebouwen, milieu en duurzaamheid, afvalbeleid, integrale handhaving, ruimtelijke ontwikkeling, volkshuisvesting, monumenten en archeologie.

Wethouder jhr. M.R.H.M. von Martels

Welzijn, jeugd(hulp), gehandicaptenbeleid, WMO, sport, sportaccommodaties (beheer), cultuur, maatschappelijk werk, volksgezondheid, recreatie en toerisme, onderwijs en educatie, coördinatie beleid kernen, project Ruimte voor de Vecht en WOC campus Nieuwleusen.

Wethouder drs. R.W.J. van Leeuwen

Werkgelegenheid en participatie, waterbeleid en waterschap, financiën, planning en control, grondexploitaties, bedrijventerreinen, structuurvisies, energiebedrijven, werkvoorzieningschappen (WEZO/Larcom), Stichting Dalfsen Werkt, verkeer en vervoer, project Waterfront (coördinerend; in samenwerking met burgemeester Noten), project WOC campus Nieuwleusen en project Kroonplein.

Samenstelling gemeenteraad

Gemeentebelangen

Jos Ramaker, André Schuurman, Hans Ellenbroek, Inge Snijder, Ingrid Kappert, Herman Kleine Koerkamp, Evert Jan Hof, Peter Meijerink, Gerard Jutten

CDA

Jan Uitslag, Betsy Ramerman, Theo Logtenberg, Roel Kouwen, Arie Koetsier, Janine Schiphorst

Christen Unie

Luco Nijkamp, Anne Nijburg, Rietje Lassche

PvdA

Johan Wiltvank

D66

Jan Rooijackers

VVD

Roelof Schuring

De gemeenteraad van Dalfsen heeft de volgende zetelverdeling:

Zetelverdeling	2014-2018
Gemeentebelangen	9
CDA	6
ChristenUnie	3
Partij van de Arbeid	1
D66	1
VVD	1
Totaal	21

1.2 KORTE SAMENVATTING

In deze paragraaf treft u een overzicht aan van de belangrijkste onderwerpen uit de programma's en paragrafen. Dit biedt u de gelegenheid om in relatief kort bestek een totaalbeeld van de ontwikkelingen te krijgen.

Programma's

In verband met de BBV wijzigingen staan nu per programma de (beleids-)doelstellingen van de bijbehorende verbonden partijen genoemd. Voor uitgebreide informatie wordt u verwezen naar de paragraaf verbonden partijen.

In programma 1 *Bestuur, Ondersteuning en Algemene dekkingsmiddelen* wordt uitgebreid ingegaan op de wijzigingen in het BBV. De in dit programma genoemde beleidsindicatoren hebben met name betrekking op overhead en formatie.

Bij de meerjarige doelen komen communicatiebeleid, financieel beleid, informatieveiligheid, samenwerking en verbonden partijen aan de orde. Ook wordt een eerste aanzet gegeven voor het actualiseren van onze Missie en Visie.

Openbare orde en veiligheid, programma 2, geeft de indicatoren met betrekking tot bijvoorbeeld diefstallen en vernielingen weer. Daarnaast wordt ingegaan op de doorontwikkeling van het team bevolkingszorg, de integrale veiligheid en het vergroten van de zelfredzaamheid van inwoners bij crisissituaties.

De beleidsindicatoren van programma 3, *Beheer openbare ruimte*, geven de aantallen verkeersongevallen weer. Wat we willen bereiken met ons gemeentelijk verkeers- en vervoersbeleid, de verkeersveiligheid en het integraal beheer openbare ruimte komt in het vervolg van dit programma aan de orde.

Programma 4, *Economische zaken* heeft drie beleidsindicatoren waaronder de vestiging van bedrijven. Een lokale vitale economie en een goed ondernemersklimaat zijn de meerjarige doelen van dit programma.

De beleidsindicatoren binnen programma 5, *Onderwijs en vrije tijd* geven o.a. het schoolverzuim binnen Dalfsen weer ten opzichte van vergelijkbare gemeenten en Nederland als geheel. Eén van de belangrijkste speerpunten binnen dit programma is de aanpak van het voortijdig schoolverlaten. Andere belangrijke punten op het gebied van onderwijs en vrije tijd zijn de harmonisatie van het peuterspeelzaalwerk en de herijking van het VVE (Voor- en Vroegschoolse Educatie) beleid, de bibliotheek, bewegen en sport en recreatie en toerisme. Daarnaast komen op het gebied van cultuur het Kulturhusconcept WOC campus Nieuwleusen, kunst & cultuur en de Schat van Dalfsen aan de orde.

Binnen programma 6, *Inkomensondersteuning* is extra aandacht voor het thuisvesten van vergunninghouders en het armoedebeleid.

Het *Sociaal domein*, programma 7 heeft twaalf verplichte beleidsindicatoren voor een groot deel met betrekking tot jeugd. Belangrijk punt is en blijft, na de overdracht van rijkstaken (transitie), de transformatie binnen WMO, jeugdzorg en de participatiewet. Daarnaast wordt aandacht besteed aan het toekomstgericht welzijnsbeleid en de publieke gezondheid.

Programma 8, *Duurzaamheid en milieu* zoomt in op de overgang van de RUD (Regionale Uitvoeringsdienst) van netwerkorganisatie naar gemeenschappelijke regeling. In dit programma komen twee nieuwe beleidsindicatoren aan de orde op het gebied van huishoudelijk restafval en hernieuwbare elektriciteit. De gestelde doelen (en wat gaan we ervoor doen) op het gebied van milieubeleid, afvalbeleid, duurzaamheidsbeleid en waterbeleid en klimaatadaptatie (aanpassen aan de klimaatverandering) worden benoemd.

Vijf verplichte beleidsindicatoren staan in programma 9, *Ruimtelijke ordening en volkshuisvesting* onder andere over de gemeentelijke woonlasten. Verder wordt aandacht besteed aan ruimtelijke ontwikkelingen, waaronder de omgevingswet, volkshuisvesting, gebiedsontwikkeling en landschapsbeleid.

Paragrafen

In de paragraaf bedrijfsvoering wordt ingegaan op de organisatieontwikkeling, het personeelsbeleid, samenwerking, inkoopbeleid, informatievoorziening en automatisering, geo-informatie en documentbeheer en juridische kwaliteitszorg. Wat betreft informatievoorziening en automatisering onderschrijven we de ambities van de Digitale Agenda 2020 (vastgesteld door de VNG, Vereniging Nederlandse Gemeenten). Op het gebied van juridische kwaliteitszorg zullen de uitkomsten van de in 2016 gehouden Quick scan legal audit naar verwachting een aantal actiepunten opleveren.

De paragraaf financiering geeft uitleg over zaken als kasgeldlimiet, renterisiconorm, langlopende geldleningen en het rentebeleid in de gemeente Dalfsen. De wijzigingen BBV hebben ook invloed op het rentebeleid. De twee belangrijkste punten hierbij zijn dat voortaan geen rente meer wordt toegevoegd aan de reserves en dat er uitgegaan moet worden van de werkelijke rentekosten. We werken niet meer met "bespaarde rentekosten".

Evenals voorheen zetten wij de voorzichtige lijn door en gaan we geen onnodige risico's aan.

Hoe de gemeente invulling geeft aan haar grondbeleid wordt uiteen gezet in de paragraaf grondbeleid. Hier komt aan de orde: de plaats van de grondexploitaties binnen de gemeentelijke organisatie, de informatievoorziening richting de gemeenteraad, de grondexploitaties in relatie tot het vastgesteld beleid, ontwikkelingen, het risicomanagement, de algemene reserve grondbedrijf, parameters en de actualiteit van de grondexploitaties.

Ook bij de grondexploitaties wordt ingegaan op de wijzigingen BBV aangezien deze van invloed zijn op de rentetoe rekening en de Niet in exploitatie genomen gronden (NIEGG).

De paragraaf lokale heffingen geeft de beleidslijn uit het bestuursprogramma weer en de bijbehorende uitgangspunten, waaronder het kwijtscheldingsbeleid en kostendekkende tarieven. Kort wordt ingegaan op de Wet Waardering Onroerende zaken, waarbij een herstel op de vastgoedmarkt wordt gesignaleerd in verband met de positieve economische ontwikkelingen. Vervolgens komt het tarievenbeleid aan de orde. Als gevolg van de wijzigingen BBV dient per 2017 de paragraaf lokale heffingen een overzicht op hoofdlijnen te bevatten van de diverse heffingen en de berekening daarvan.

Het beleid betreffende het openbaar gebied en de daarbij horende financiële consequenties zijn beschreven in de paragraaf onderhoud kapitaalgoederen. Achtereenvolgens worden beschreven: de wegen, infrastructuurle kunstwerken, openbare verlichting, riolering, water, openbaar groen en gebouwen.

In de paragraaf verbonden partijen treft u een overzicht aan van de verbonden partijen. Er wordt onderscheid gemaakt tussen partijen waarbij sprake is van een bestuurlijk belang en partijen waarbij primair sprake is van een financieel belang. Per partij worden enkele algemene gegevens weergegeven en voorts het bestuurlijk en financieel belang, de financiële ratio's, risico's, beleidsvoornemens en ontwikkelingen.

De paragraaf weerstandsvermogen en risicobeheersing geeft de tien grootste risico's voor de gemeente Dalfsen weer. Daarnaast een berekening van de beschikbare weerstandscapaciteit en de benodigde weerstandscapaciteit. Tevens zijn een aantal financiële kengetallen opgenomen in deze paragraaf. Door middel van deze kengetallen en hun beoordeling ontstaat er een (beter) beeld van de financiële positie van de gemeente. De paragraaf wordt afgesloten met een samenvatting van het risicoprofiel.

1.3 FINANCIËEL MEERJARENBEELD

In deze paragraaf wordt het financiële meerjarenbeeld voor de programmabegroting 2017-2020 weergegeven. De mutaties na de voorjaarsnota zijn hierbij toegelicht.

Min is nadeel	2017	2018	2019	2020
Saldo voorjaarsnota incl. de meicirculaire	45.570	285.640	409.910	409.310
Salarissen	-350.000	-354.000	-357.000	-361.000
BBV wijzigingen en mutatie rentekosten a.g.v. nieuwe stand financieringspositie	-168.000	-121.000	-59.000	-47.000
Correctie rentekosten	100.000			
Diverse fin wijzigingen budgethouders	100.000	100.000	100.000	95.000
Herverdeling algemene uitkering	278.000	361.000	350.000	369.000
Verwerking meicirculaire voor 2020				495.000
Verwerking voorjaarsnota wijzigingen 2020				30.000
Salarissen 1% ophoging 2019-2020				-135.000
Opbrengsten nieuw begr jaar + 1%				70.000
Diverse kleine wijzigingen en afrondingen	3.730	2.660	18.890	-7.510
Nader in te vullen financiële ruimte		-200.000	-400.000	-600.000
Begrotingssaldo 2017-2020	9.300	74.300	62.800	317.800

Salarissen

Vanwege de financiële positie van het ABP heeft het ABP een opslag op de pensioenpremie doorgevoerd. In 2015 is een premieverlaging doorgevoerd in ruil voor een loonstijging. Naast deze loonstijging hebben we een extra premielast gekregen door de opslag van de premie in 2016. Hierdoor is het in de voorjaarsnota 2016 vastgestelde uitgangspunt voor de begroting 2017 (1% loonstijging) niet toereikend gebleken voor de stijging van de salariskosten.

BBV wijzigingen en mutatie rentekosten a.g.v. nieuwe stand financieringspositie

De BBV wijziging met betrekking tot de rente heeft diverse financiële effecten. Zo dalen de rentekosten (er wordt geen rente meer berekend over het eigen vermogen) en tegelijk nemen ook de renteopbrengsten af (lagere rentevergoeding vanuit de grondexploitatie). Overigens: voor de grondexploitatie sec betekent dit weer een kostenvoordeel en op termijn heeft dit een gunstige invloed op de ontwikkeling van de boekwaarden (en het resultaat). Al met al zijn er veel plussen en minnen die in elkaar haken vanwege het onderlinge verband tussen bepaalde mutaties.

Er is een reële kans dat er in 2017 een langlopende lening aangetrokken zal moeten worden. We zijn hierbij uitgegaan van een lening van € 10 miljoen voor 2% rente.

Correctie rentekosten

We weten echter nog niet wanneer de hierboven genoemde lening aangetrokken zal worden. Dit zal vermoedelijk niet met ingang van 1 januari 2017 zijn. We gaan uit van een half jaar later, wat een correctie op de rentekosten met zich meebrengt.

Diverse financiële wijzigingen budgethouders

Dit is een samenvatting van een aantal bedragen aangegeven door de verschillende budgethouders. Hieronder vallen bijvoorbeeld een daling in energielasten, een vermindering en een vermeerdering in bijdrage aan verbonden partijen, het vervallen van een subsidie en stijging van leges.

Herverdeling algemene uitkering

Op 8 juli jl. hebben we een brief ontvangen van het ministerie BZK. Vooruitlopend op de septembercircularie 2016 wordt informatie verstrekt over de gevolgen van de nieuwe verdeling voor de gemeente over het subcluster Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Stedelijke Vernieuwing (VHROSV) in het gemeentefonds. De nieuwe verdeling houdt in dat de voorgestelde verdeling per 2017 opnieuw (in mei 2015 werd ook 33% verwerkt) voor 33% wordt doorgevoerd en dat verder onderzoek wordt gestaakt.

Verwerking meicircularie voor 2020

Na besluitvorming over de effecten van de meicircularie is de begrotingswijziging gemaakt voor de jaren 2016 tot en met 2019. Voor de berekening van de programmabegroting wordt 2020 (zoals gebruikelijk) gevuld met de cijfers van 2019. Dat zou voor 2020 betekenen dat de algemene uitkering € 20.787.000 zou bedragen. Echter, de meicircularie geeft aan dat de uitkering gemeentefonds voor het jaar 2020 € 495.000 hoger is dan in 2019.

Verwerking voorjaarsnota wijzigingen 2020

Voor de berekening van de programmabegroting wordt 2020 (zoals gebruikelijk) gevuld met de cijfers van 2019. In 2019 wordt echter rekening gehouden met twee verkiezingen en in 2020 is er (in principe) maar één. Ook is er in 2019 nog budget voor subsidie Heidepark, deze vervalt in 2020.

Salarissen 1% ophoging 2019-2020

In de nieuwe jaarschijf, 2020, wordt rekening gehouden met 1% salarisstijging.

Opbrengsten nieuw begrotingsjaar + 1%

In de nieuwe jaarschijf, 2020, wordt in een aantal gevallen, bijvoorbeeld WOZ, rekening gehouden met 1% opbrengststijging.

Nader in te vullen financiële ruimte

De stelpost geeft financiële ruimte die nader in te vullen is. De omvang van het bedrag is zodanig, dat dit vraagt om een gedegen voorbereiding door het college en afstemming met de raad. Uiterlijk in maart 2017 kunt u onze voorstellen tegemoet zien. Hiermee kunnen wensen die bij de gemeenteraad en het college leven, in de komende jaren worden ingevuld. Ook kunnen daarmee verdere verbeteringen in het financieel beleid van onze gemeente worden aangebracht. Enkele bekende vraagstukken in dit verband zijn het op termijn te verwachten achterstallig onderhoud op de wegen en het oplossen van formatieve knelpunten binnen de interne organisatie. Wij willen de risico's die in de paragraaf Weerstandvermogen benoemd zijn en de daarvoor genomen beheersmaatregelen hierin betrekken. Op dit moment wordt de paragraaf weerstandvermogen opgesteld in lijn met het advies van BNG van enkele jaren terug. Wij zijn van mening dat de risico's ten opzichte van de genomen beheersmaatregelen in dit model te sterk aangezet worden. Wij willen onderzoeken of wij hier een betere balans in kunnen aanbrengen in overleg met de werkgroep P&C.

1.4 LEESWIJZER

In deze leeswijzer beschrijven wij voor u de opbouw van de programmabegroting 2017-2020.

Hoofdstuk 1 is de **bestuurlijke samenvatting** van de programmabegroting met daarin:

- De inleiding
- Korte samenvatting
- Het financieel meerjarenbeeld
- De leeswijzer

In **hoofdstuk 2** zijn de **programma's** beschreven. De programmabegroting bestaat net als voorgaande jaren uit negen programma's.

Als gevolg van de BBV-wijziging is aan programma 1 het onderdeel overhead toegevoegd. Om dit programma duidelijk en inzichtelijk te houden, zijn daar enkele wijzigingen doorgevoerd. Zo is de naam van het programma gewijzigd van: 'Bestuur' in: 'Bestuur, ondersteuning en algemene dekkingsmiddelen'. Deze driedeling in de naam van het programma, komt ook terug bij het presenteren van de cijfers, waar is gewerkt met een splitsing in 1.A, 1.B en 1.C.

Per programma zijn de volgende onderdelen opgenomen:

- Een korte omschrijving van het programma.
- Een overzicht van welke taakvelden (voorheen producten) onderdeel uitmaken van het programma met de daarvoor verantwoordelijke portefeuillehouder.
- De beleidsindicatoren behorend bij het programma. Dit betreft een nieuw onderdeel als gevolg van de BBV-wijziging. Per beleidsindicator treft u een vergelijking van Dalfsen aan met gemeenten in heel Nederland en een vergelijking met gemeenten met een vergelijkbare gemeentegrootte. In de bijlage, 4.7 treft u een nadere omschrijving c.q. definitie van de indicatoren.
- De belangrijkste ontwikkelingen. De ontwikkelingen zoals beschreven in de voorjaarsnota worden hier niet opnieuw beschreven. Het betreft alleen een weergave van de (nieuwe) ontwikkelingen welke in de voorjaarsnota nog niet zijn meegenomen.
- Wat we binnen het programma meerjarig willen bereiken, wat we ervoor gaan doen en wat het mag kosten (de drie W-vragen). De tweede W-vraag richt zich vooral op het komende begrotingsjaar (2017). Het gaat daarbij om speciale taken, niet de jaarlijks terugkerende. Bij de derde W-vraag 'Wat mag het kosten?' zijn de lasten en baten per taakveld weergegeven in taartpunten. Vanwege de overgang van producten naar taakvelden is het dit jaar niet mogelijk de verschillen tussen de begroting 2016 en 2017 diepgaand te verklaren. Wij doen dat op hoofdlijnen. Vanwege het vervallen van de producten, zijn in de financiële tabellen de oude totalen (t/m 2016) op 1 regel gepresenteerd en zijn de nieuwe taakvelden (2017 e.v.) wel afzonderlijk weergegeven.
- Een overzicht van de verbonden partijen indien de samenwerking betrekking heeft op het betreffende programma. Dit als gevolg van de BBV-wijziging.

Hoofdstuk 3 bevat de **paragrafen** die zijn voorgeschreven in het 'Besluit Begroting en Verantwoording gemeenten en provincies' (BBV):

Paragraaf	Bedrijfsvoering
Paragraaf	Financiering
Paragraaf	Grondbeleid
Paragraaf	Lokale heffingen
Paragraaf	Onderhoud kapitaalgoederen
Paragraaf	Verbonden partijen
Paragraaf	Weerstandsvermogen en risicobeheersing

Hoofdstuk 4 bevat een aantal (vooral cijfermatige) **bijlagen**.

Hoofdstuk 2 Programma's

Programma 1 Bestuur, ondersteuning en algemene dekkingsmiddelen

Omschrijving van het programma

Het programma omvat alle taken van raad en college op het terrein van het openbaar bestuur en de ondersteuning en dienstverlening hierbij door de gemeentelijke organisatie. Tot dit programma behoren ook de algemene dekkingsmiddelen (inkomsten die de gemeente min of meer vrij kan besteden). In de paragraaf Bedrijfsvoering wordt ingegaan op het gevoerde beleid op het gebied van de ondersteunende taken door de organisatie. De paragrafen Lokale heffingen en Financiering hebben ook een sterke relatie met de taakvelden van dit programma en geven inzicht in het gevoerde beleid op deze terreinen.

Portefeuillehouders en taakvelden van dit programma

Portefeuillehouder	Taakveld
Portefeuillehouder Noten	<ul style="list-style-type: none"> • Bestuur • Burgerzaken • Overhead
Portefeuillehouder Van Leeuwen	<ul style="list-style-type: none"> • Burgerzaken (baten secretarieleges) • Overhead (planning en control) • Treasury • OZB-woningen • OZB-niet woningen • Belastingen overig • Algemene uitkering en overige uitkeringen gemeentefonds • Overige baten en lasten • Vennootschapsbelasting (VpB) • Economische promotie (toeristenbelasting) • Resultaat van de rekening van baten en lasten • Mutaties reserves

Beleidsindicatoren

Indicator	Eenheid	Periode	Bron	Dalfsen	Neder-land	25.000 - 50.000 inwoners
Formatie*	Fte per 1.000 inwoners	peil-datum: 1 januari 2017	Eigen gegevens	6,8	N.b.	N.b.

* Het betreft de formatie van de gemeente Dalfsen, dus exclusief Stichting Dalfsen Werk.

* Ter vergelijking met de indicator bezetting: op peildatum 1 januari 2016 was dit 6,6.

Indicator	Eenheid	Periode	Bron	Dalfsen	Neder-land	25.000 - 50.000 inwoners
Bezetting	Fte per 1.000 inwoners	peil-datum: 1 januari 2016**	Eigen gegevens	6,8	N.b.	N.b.

* Het betreft de bezetting van de gemeente Dalfsen exclusief Stichting Dalfsen Werk.

** Het is niet gebruikelijk om de werkelijke bezetting voor een toekomstig begrotingsjaar te schatten. Derhalve is de werkelijke bezetting in fte opgenomen op 1 januari 2016.

Indicator	Eenheid	Periode	Bron	Dalfsen	Neder-land	25.000 - 50.000 inwoners
Apparaatskosten	Kosten per inwoner	Begroot 2017	Eigen begroting	€ 563	N.b.	N.b.

Indicator	Eenheid	Periode	Bron	Dalfsen	Neder-land	25.000 - 50.000 inwoners
Externe inhuur	Kosten als % van totale loonsom + totale kosten externen	Begroot 2017	Eigen begroting	5%	N.b.	N.b.

Indicator	Eenheid	Periode	Bron	Dalfsen	Neder-land	25.000 - 50.000 inwoners
Overhead	% van totale lasten	Begroot 2017	Eigen begroting	12%	N.b.	N.b.

Voor de volledigheid merken wij op dat voor deze indicatoren, in tegenstelling tot de overige beleidsindicatoren, geen landelijke bron beschikbaar is. Deze indicatoren zijn uit de eigen gegevens/begroting overgenomen. Om deze reden is de vergelijking tussen de verschillende gemeenten op het moment van schrijven nog niet te maken.

Voor een nadere omschrijving c.q. definitie van de beleidsindicatoren verwijzen wij naar bijlage 4.7.

Vennootschapsbelasting

Per 1 januari 2016 valt de gemeente Dalfsen onder de vennootschapsbelastingplicht. Op basis van een inventarisatie van de belastingplicht blijkt dat op dit moment alleen de activiteiten omtrent de grondexploitaties onder de vennootschapsbelastingplicht vallen. Op basis van de huidige uitgangspunten en herberekening naar aanleiding van herziene regelgeving wordt de vennootschapsbelasting voor de komende 10 jaar geschat op € 0,9 miljoen. Bij de voorjaarsnota werd hier nog € 1,7 miljoen aangegeven, inmiddels is beter bekend hoe de rente moet worden berekend en gaan wij uit van € 0,9 miljoen. De last kan niet geboekt worden op de grondexploitaties en is daarom een last in de exploitatie. De vennootschapsbelasting kan worden opgevangen door de toekomstige resultaten uit de grondexploitaties. Verder is er gestart met het opstellen van de openingsbalans en het verder uitwerken van de financiële gevolgen.

BBV wijzigingen

Zoals bekend wijzigt het BBV met ingang van 2017 op diverse punten. In de zomer van 2016 zijn deze wijzigingen door ons verwerkt in de begroting 2017. Daar waar (politieke) keuzemogelijkheden aan de orde waren, heeft via voortgangsberichten afstemming met de werkgroep Planning & Control plaatsgevonden. Formele vastlegging hiervan vindt plaats in de nieuw vast te stellen Financiële Verordening (art. 212 Gemeentewet) en de volgende versie van de Nota Reserves en Voorzieningen. Hieronder volgt een kort totaaloverzicht van de wijzigingen en de wijze van uitwerking in de begroting.

Nr	Vernieuwing betreft	Uitwerking
1	Grondexploitatie	De verplichte indeling naar 'bouwgronden in exploitatie' en 'niet in exploitatie genomen gronden' is toegepast. Vanuit BBV wijziging nr. 5 treedt een rentevoordeel voor de grondexploitaties op.
2	Uitvoerings-informatie	Met ingang van 2017 zijn de zogenaamde functies en producten vervallen en vervangen door taakvelden. Deze wijziging is in de begroting verwerkt en ook de boekhouding wordt hierop aangepast. In de kern is dit een administratieve herverdeling en omnummering, maar soms bewerkelijk en complex. Bijvoorbeeld wanneer 1 product over 2 taakvelden verdeeld moet worden (waar moet welk budget naar toe?). Wij moeten nog een aantal afsluitende controles m.b.t. deze herverdeling uitvoeren. Het kan dan blijken dat op onderdelen nog een administratieve verbetering doorgevoerd moet worden. In het geval deze verbetering op meer dan 1 programma betrekking heeft, informeren wij uw raad daarover. In principe heeft dit dan alleen gevolgen voor de totalen per programma en niet voor het totaal van de begroting (budgettair neutraal).
3	Beleidsindicatoren	Het rijk heeft in een ministeriële regeling beleidsindicatoren vastgesteld die alle gemeenten verplicht in de begroting en verantwoording op moeten nemen. Dit om de onderlinge vergelijkbaarheid te vergroten. Deze verplichte beleidsindicatoren zijn in deze begroting terug te vinden onder het kopje 'beleidsindicatoren' binnen de programma's. Naast de verplichte indicatoren heeft de VNG in haar advisering aan het ministerie van BZK een lijst met facultatieve indicatoren benoemd. Voor deze indicatoren geldt dat er landelijke data ontbreekt en derhalve bestaat geen verplichting om deze indicatoren op te nemen. De informatie kan echter wel van belang zijn om te sturen. In overleg met de werkgroep P&C zijn de facultatieve indicatoren opgenomen indien binnen de gemeente data aanwezig is om deze indicatoren te meten. Indien deze data ontbreekt wordt (vooralsnog) geen meetinstrument ontwikkeld om over deze indicatoren te kunnen rapporteren. Naast de verplichte indicatoren staat het de gemeente vrij om gebruik te maken van andere, gemeentespecifieke, indicatoren. De gemeente Dalfsen is gewend om in de programmabegroting indicatoren te hanteren gericht op het meten van prestaties. In overleg met de werkgroep P&C is voor wat betreft deze indicatoren gekozen om overlap met de verplichte danwel facultatieve indicatoren te voorkomen en terughoudend te zijn in het aantal indicatoren (de kwaliteit zit in de inhoud, niet in het aantal). Deze indicatoren zijn terug te vinden op de gebruikelijke wijze.

4	Verbonden partijen	Ook ten aanzien van de informatie over verbonden partijen heeft het rijk nadere regels aangekondigd. Dilemma is dat deze druppelsgewijs en vrij laat beschikbaar komen. Eind augustus 2016 is alleen nog een voorpublicatie verschenen van de wettelijke voorschriften. Op basis daarvan is de voorlopige conclusie dat wij kunnen voldoen aan de wettelijke eisen en dat de door de raad vastgestelde kadernota verbonden partijen (begin 2016) hiervoor goede aanknopingspunten biedt.
5	Overhead	Dit is een wijziging met veel gevolgen. Zo moeten de <u>apparaatskosten</u> met ingang van 2017 worden gesplitst in directe kosten en indirecte kosten. Alle indirecte kosten komen voortaan in programma 1, terwijl deze voorheen via een opslag aan alle programma's werden toegerekend. (Zie hieronder voor een schematisch overzicht). Binnen de begroting treden daardoor verschuivingen op. Vanwege de omvang van alle BBV wijzigingen, was er onvoldoende tijd om de verdeling tussen directe en indirecte kosten diepgaand door te voeren en moesten wij volstaan met een 1e, globale verdeling. In een later stadium willen wij die globale verdeling nog eens goed tegen het licht houden en waar nodig verfijnen. Dat kan leiden tot een nadere herverdeling van de apparaatskosten. Vanzelfsprekend informeren wij uw raad daarover in het geval de totalen per programma wijzigen. Het percentage overhead, als totaal van de begroting, komt in 2017 uit op afgerond 12% (begrotingsomvang is € 52,9 mln en overhead is € 6,3 mln). Voor de toepassing van dit percentage op de lokale heffingen verwijzen wij u naar de gelijknamige paragraaf. Teneinde een goed inzicht te houden in programma 1 voor wat betreft de cijfers, is dit <u>programma opgeknipt</u> in een deel 1.A (Bestuur), 1.B (Ondersteuning) en 1.C (Algemene dekkingsmiddelen).
	Rente	Voor de <u>rente</u> zijn de voorschriften aangescherpt wat betreft de berekening van de rentekosten. De interne rentekosten zijn naar de achtergrond verdwenen; de focus is komen te liggen op de externe rentekosten. Dit betekent dat we geen rente meer berekenen over het eigen vermogen (en geen rentebijdrage op de reserves meer doen), lagere rentekosten en ook een lagere rentevergoeding vanuit de grondexploitatie. Dit leidt tot veel wijzigingen binnen de begroting; per saldo is het uiteindelijke effect echter vrij beperkt. In de paragraaf financiering staan wij nader stil bij de gevolgen van deze BBV-wijziging. Zoals gezegd: de onderdelen apparaatskosten en rente werken in de hele begroting door, en komen op verschillende plaatsen tot uitdrukking. Veel verschillen tussen 2016 en 2017 zijn daartoe te herleiden.
6	Investerings met maatschappelijk nut (bijvoorbeeld wegen)	Met ingang van 2017 is het verplicht op alle investeringen met een maatschappelijk nut te gaan afschrijven. Het blijft mogelijk om voor dergelijke investeringen een aparte bestemmingsreserve in het leven te roepen (ter dekking van de kapitaallasten). Het is gewenst die mogelijkheid open te houden, maar dan uitsluitend voor investeringen boven de € 100.000. Op die manier voldoen we aan (de strekking van) het BBV en kunnen we tegelijkertijd ook ons eigen financieel beleid uitvoeren.
7	EMU-saldo en kengetallen	In de begroting 2016 zijn reeds gegevens over het EMU saldo en landelijke kengetallen opgenomen. Op grond van de nieuwe voorschriften is het nodig om t.a.v. dit onderwerp een vervolgstap te zetten. Daarbij gaat het bijvoorbeeld om de investeringsplanning. Op voorhand verwachten we hier geen knelpunten. Ook werken we aan het automatisch genereren van de benodigde overzichten. Acties lopen of worden in gang gezet.

Schematisch overzicht wijzigingen m.b.t. apparaatskosten

2016	BBV wijz.	2017
Programma 1		Programma 1
Totaal apparaatskosten	→	Overheadkosten
Programma 2		Programma 2
Totaal apparaatskosten	→	Directe loonkosten
Programma 3 etc		Programma 3 etc
Totaal apparaatskosten	→	Directe loonkosten

Naar alle programma's:

- directe loonkosten
- indirecte loonkosten
- huisvesting, ICT, etc. etc

Naar alle programma's:

- alleen de directe loonkosten

Naar programma 1:

- alle indirecte loonkosten
- huisvesting, ICT, etc. etc

Wat willen we bereiken en wat gaan we ervoor doen?

1.1 Communicatiebeleid

Meerjarig doel: wat willen we bereiken?

Het doel is begin 2017 nieuw communicatiebeleid vast te stellen waarbij de nadruk ligt op het nog beter verankeren van burgerparticipatie in werkprocessen en het betrekken van jongeren bij nieuw beleid. De uitkomsten van het communicatieonderzoek van januari 2016 vormen input voor het nieuwe beleid, evenals de werkconferentie met de raad over burgerparticipatie. Daarnaast wordt Jong Dalfsen actief ingezet om jongeren meer te betrekken bij nieuw beleid en andere gemeentelijke vraagstukken.

We constateren dat het gebruik van social media door inwoners toeneemt. Als gemeente willen we actief aanwezig zijn op social media om te kunnen reageren op vragen, klachten of complimenten die inwoners en anderen via onze social media kanalen plaatsen (webcare). De inzet van social media maken we tot een vast onderdeel van de communicatiestrategie van verschillende projecten.

Hoe meten we dat?

Het communicatiebeleid wordt begin 2017 aan de raad ter besluitvorming voorgelegd.

Wat gaan we er voor doen?

- In 2017 wordt het pakket Obi4One actief ingezet om social media te monitoren en in te zetten voor webcare.
- De inzet van social media maken we tot een vast onderdeel van de communicatiestrategie van verschillende projecten.

1.2 Een gezond financieel beleid blijven voeren met een digitaal instrumentarium

Meerjarig doel: wat willen we bereiken?

Een sluitende en reële meerjarenbegroting is het uitgangspunt. Wij blijven daarom een verstandig en gezond financieel beleid voeren. Wij willen de raad voorzien van actuele informatie zodat de raad in staat wordt gesteld om waar nodig tijdig bij te kunnen sturen. De producten van het planning en control instrumentarium maken we meer toegankelijk voor de raad en onze burgers.

Hoe meten we dat?

Indicator	Bron	Nulmeting	2017	2018	2019	2020
Aantal digitale P&C producten	Eenheid Control & Resultaat	1	3	3	3	3

Voor de financiële kengetallen verwijzen wij u naar de paragraaf weerstandsvermogen en risicobeheersing.

Wat gaan we er voor doen?

- Effecten van de wijzigingen in de uitvoering van taken (denk aan veiligheidsregio, GBLT, RUD, sociaal domein) op de overhead in beeld brengen.
- Toerekenen van apparaatskosten aan projecten.
- Wij stellen u op de hoogte van de herijking van het Gemeentefonds middels een notitie bij de Perspectiefnota.
- Nota Reserves en Voorzieningen in lijn brengen met BBV wijzigingen.
- Updaten van de drie 'financiële' verordeningen.

1.3 Informatieveiligheid

Meerjarig doel: wat willen we bereiken?

Informatieveiligheid blijft de nodige aandacht vragen. Door voldoende aandacht te blijven geven aan dit onderwerp willen we ervoor zorgen dat er veilig wordt gewerkt en dat er op een juiste manier wordt omgegaan met - privacy gevoelige - gegevens. Dit betekent ook dat we willen voldoen aan de Baseline Informatiehuishouding Gemeenten (BIG). Dit is een handreiking voor gemeenten om grip en sturing te krijgen op het informatiebeheer. Daarnaast willen we de bewustwording van informatieveiligheid bij de ambtelijke organisatie verbeteren.

Hoe meten we dat?

Indicator	Bron	Nulmeting	2017	2018	2019	2020
Voldoen aan BIG	Eigen gegevens	63%	70%	76%	82%	88%

Wat gaan we er voor doen?

- Uitvoering gegeven aan het verbeterplan informatiebeveiliging 2017. Dit plan van aanpak beschrijft de concrete verbeteracties in het kader van informatiebeveiliging.
- Het opstellen van een verbeterplan informatiebeveiliging 2018.

1.4 Missie en visie "Bij Uitstek Dalfsen"

Meerjarig doel: wat willen we bereiken?

Met de missie en visie van de gemeente Dalfsen 2020 wordt beoogd een betekenisvol kader te bieden en richting te geven aan de besluiten en het handelen van de gemeente, maar ook om bewoners, bedrijven en maatschappelijke organisaties te prikkelen tot het (mede) ontwikkelen en uitvoeren van plannen en projecten.

Hoe meten we dat?

Meerjarige indicator niet relevant.

Wat gaan we er voor doen?

- We maken in 2017 een analyse van de huidige missie en visie (tekortkomingen en verwachtingen voor de komende jaren) zodat in 2019 een actualisatie van de missie en visie kan plaatsvinden.

1.5 Ambtelijke organisatie en samenwerking

Meerjarig doel: wat willen we bereiken?

Wij willen een wendbare organisatie zijn waarbij de kernwaarden, resultaatgerichtheid, denken in kansen en mogelijkheden en samenwerken aan het collectieve doel centraal staan. Taakvolwassenheid van onze medewerkers speelt daarbij een belangrijke rol.

Hoe meten we dat?

Meerjarige indicator niet relevant.

Wat gaan we er voor doen?

- Doorvoeren van aanpassingen in de organisatiestructuur naar aanleiding van de evaluatie van de organisatieverandering per 1 januari 2015.

1.6 Deelname aan verbonden partijen

Gemeenschappelijke regeling Belastingkantoor Lococensus-Tricijn (GBLT)

Gemeente Dalfsen neemt deel aan GBLT. GBLT draagt zorg voor een efficiënte en effectieve heffing en invordering van de gemeentelijke belastingen en de uitvoering van de Wet WOZ.

Deelnemingen

Daarnaast heeft de gemeente Dalfsen een aandelenbelang in diverse vennootschappen: BNG, Vitens, Wadinko, Enexis Holding N.V., deelnemingen opgericht naar aanleiding van verkoop Essent en Stichting administratiekantoor Dataland. Voor de financiële bijdrage, de financiële kengetallen, ontwikkelingen en risico's van deze verbonden partij verwijzen wij u naar de paragraaf verbonden partijen.

Relevante beleidsplannen en verordeningen

Richtinggevende documenten van de gemeente Dalfsen bij dit programma zijn:

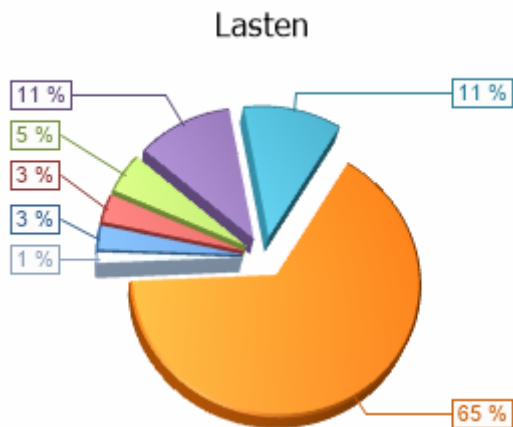
- [Raadsdocument 2014-2018](#)
- [Coalitiedocument 2014-2018](#)
- [Bestuursprogramma 2014 - 2018](#)
- [Communicatievisie 2012 - 2015 \(januari 2012\)](#)
- [Handboek Burgerparticipatie 2012](#)
- [Bij uitstek Dalfsen Missie/Visie Dalfsen 2020 \(2010\)](#)
- [Uitwerkingsplan Bij uitstek Dalfsen Missie/Visie Dalfsen 2020](#)
- [Reglement van Orde voor de vergaderingen en andere werkzaamheden van de raad van de gemeente Dalfsen 2014](#)
- [Reglement van Orde voor de raadscommissie \(2014\)](#)
- [Nota Inkoop- en aanbestedingsbeleid \(2014\)](#)
- [Verordening op de fractieondersteuning \(2015\)](#)
- [Verordening basisregistratie personen \(BRP\) gemeente Dalfsen 2014](#)
- [Verordening commissie bezwaarschriften](#)
- [Nota reserves en voorzieningen \(2015\)](#)
- [Verordening rechtspositie wethouders, raads- en commissieleden \(2014\)](#)
- [Beleidsplan Interne Communicatie "Samen samenwerken aan succes" \(2008\)](#)
- [Verordening inzake de wijze waarop ingezetenen en belanghebbenden bij de voorbereiding van gemeentelijk beleid wordt betrokken \(Inspraakverordening\) \(2006\)](#)
- [Verordening op het burgerinitiatief \(2005\)](#)
- [Financiële verordening 212 gemeente Dalfsen \(2004\)](#)
- [Controleverordening 213 gemeente Dalfsen \(2004\)](#)
- [Onderzoeksverordening 213A gemeente Dalfsen \(2004\)](#)
- [Verordening onderzoeksrecht gemeenteraad \(2004\)](#)
- [Gedragcode integriteit \(2003\)](#)
- [Reglement van orde B&W \(2001\)](#)

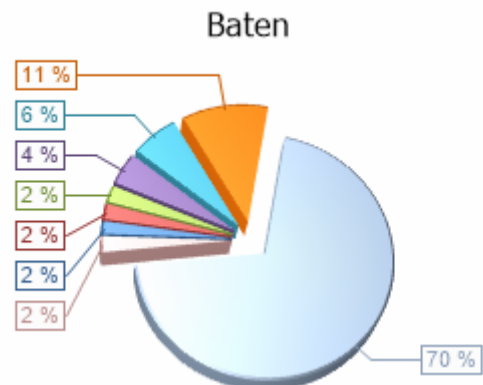
Wat mag het kosten?

Bestuur/onderst/alg.dek.middel Bedragen x € 1.000	Rekening 2015	Begroting 2016	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020
Lasten	-7.094	-6.931	-9.560	-10.137	-9.824	-10.049
Baten	28.972	29.531	27.398	27.971	28.241	28.792
Saldo van lasten en baten	21.878	22.599	17.838	17.833	18.417	18.743
Storting in reserves	-1.628	-1.452	0	0	0	0
Onttrekking aan reserves	2.201	2.334	1.242	1.192	729	724
Resultaat	22.451	23.482	19.080	19.025	19.146	19.467

Uitsplitsing naar taakvelden Bedragen x € 1.000	Rekening 2015	Begroting 2016	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020
Producten voorgaande jaren	21.878	22.599	0	0	0	0
Bestuur	0	0	-1.141	-1.165	-1.151	-1.159
Burgerzaken	0	0	-702	-720	-734	-712
Beheer gebouwen	0	0	-56	-97	-32	-34
Overhead	0	0	-6.321	-6.273	-5.873	-5.904
Treasury	0	0	578	400	375	359
Economische promotie	0	0	143	143	143	143
Alg uitkering gemeentefonds	0	0	20.641	20.954	21.237	21.751
Overige baten en lasten	0	0	-84	-284	-484	-684
OZB woningen	0	0	2.843	2.902	2.944	2.972
OZB niet-woningen	0	0	1.772	1.806	1.824	1.842
Belastingen overig	0	0	165	167	168	170
Saldo van lasten en baten	21.878	22.599	17.838	17.833	18.417	18.743
Mutaties reserves	572	883	1.242	1.192	729	724
Resultaat	22.451	23.482	19.080	19.025	19.146	19.467

Beheer gebouwen: 302
OZB woningen: 354
Alg uitkering gemeentefonds: 510
Burgerzaken: 1.179
Bestuur: 1.197
Overhead: 6.904
Overige: 135

Burgerzaken: 477
Overhead: 583
Treasury: 628
Mutaties reserves: 1.242
OZB niet-woningen: 1.772
OZB woningen: 3.197
Alg uitkering gemeentefonds: 20.131
Overige: 610

Financiële analyse

Analyse Programma 1

	2016	2017	verschil
Totaal	23.482.000	19.080.000	-4.402.000 (nadeel)

Overhead/apparaatskosten en rente

Het totaal van de kosten voor overhead wordt met ingang van 2017, als gevolg van de wijzigingen BBV, in programma 1 begroot. Omdat we voorheen de overhead/apparaatskosten over alle programma's verdeelden leidt deze werkwijze tot diverse verschuivingen binnen de begroting.

Bij de rente is eveneens sprake van verschuivingen. Zo wordt als gevolg van de BBV wijzigingen er geen bespaarde rente meer berekend, is er geen toevoeging van die rente aan de reserves meer en ook geen onttrekking van rente aan de reserves meer. Daardoor dalen de rentelasten bij de kapitaallasten en de rente-opbrengsten van de grondexploitatie.

Diverse wijzigingen

Het betreft diverse kleine wijzigingen.

nadeel € 80.000

Mutaties reserves

Aan de reserves wordt geen rente meer toegevoegd, dit betekent minder lasten voor de begroting. Er worden nog wel onttrekkingen aan de reserve gedaan in 2017. Per saldo is dit een voordeel van € 360.000.

voordeel € 360.000

Onderdeel 1A Bestuur

Uitsplitsing naar taakvelden Bedragen x € 1.000	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020
A. Bestuur				
Bestuur	-1.141	-1.165	-1.151	-1.159
Burgerzaken	-702	-720	-734	-712
Saldo van lasten en baten	-1.843	-1.885	-1.884	-1.871
Resultaat	-1.843	-1.885	-1.884	-1.871

Onderdeel 1B Ondersteuning

Uitsplitsing naar taakvelden Bedragen x € 1.000	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020
B. Ondersteuning				
Overhead	-6.321	-6.273	-5.873	-5.904
Beheer gebouwen	-56	-97	-32	-34
Saldo van lasten en baten	-6.376	-6.370	-5.905	-5.938
Mutaties reserves	1.242	1.192	729	724
Resultaat	-5.135	-5.178	-5.176	-5.214

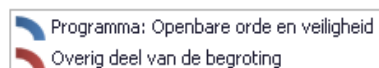
Onderdeel 1C Algemene dekkingsmiddelen

Uitsplitsing naar taakvelden Bedragen x € 1.000	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020
C. Algemene dekkingsmiddelen				
Treasury	578	400	375	359
Alg uitkering gemeentefonds	20.641	20.954	21.237	21.751
Overige baten en lasten	-84	-284	-484	-684
OZB woningen	2.843	2.902	2.944	2.972
OZB niet-woningen	1.772	1.806	1.824	1.842
Belastingen overig	165	167	168	170
Economische promotie	143	143	143	143
Saldo van lasten en baten	26.058	26.088	26.206	26.552
Resultaat	26.058	26.088	26.206	26.552

Programma 2 Openbare orde en veiligheid

Lasten

Omschrijving van het programma

Het programma omvat het integrale veiligheidsbeleid waarin de gemeente een regierol vervult ten opzichte van politie, justitie, ketenpartners en burgers.

Portefeuillehouders en taakvelden van dit programma

Portefeuillehouder	Taakveld
Portefeuillehouder Noten	<ul style="list-style-type: none"> • Crisisbeheersing en brandweer • Openbare orde veiligheid

Beleidsindicatoren

Indicator	Eenheid	Periode	Bron	Dalfsen	Nederland	25.000 - 50.000 inwoners
Verwijzingen Halt	Aantal per 10.000 jongeren	2014	Bureau Halt	30,6	139,7	124,8

Indicator	Eenheid	Periode	Bron	Dalfsen	Nederland	25.000 - 50.000 inwoners
Harde kern jongeren	Aantal per 10.000 inwoners	2014	KLPD*	0,2	1,3	0,7

*KLPD: Korps landelijke politiediensten

Indicator	Eenheid	Periode	Bron	Dalfsen	Nederland	25.000 - 50.000 inwoners
Winkeldiefstallen	Aantal per 1.000 inwoners	2015	CBS	0,5	2,4	1,2

Indicator	Eenheid	Periode	Bron	Dalfsen	Nederland	25.000 - 50.000 inwoners
Geweldsmisdrijven	Aantal per 1.000 inwoners	2015	CBS	1,6	5,4	3,8

Indicator	Eenheid	Periode	Bron	Dalfsen	Nederland	25.000 - 50.000 inwoners
Diefstallen uit woning	Aantal per 1.000 inwoners	2015	CBS	1,6	3,9	3,1

Indicator	Eenheid	Periode	Bron	Dalfsen	Nederland	25.000 - 50.000 inwoners
Vernielingen en beschadigingen (in de openbare ruimte)	Aantal per 1.000 inwoners	2015	CBS	1,6	6,1	5,2

Voor een nadere omschrijving c.q. definitie van de beleidsindicatoren verwijzen wij naar bijlage 4.7.

Wat willen we bereiken en wat gaan we ervoor doen?

2.1 Doorontwikkelen team bevolkingszorg

Meerjarig doel: wat willen we bereiken?

Samen met de andere gemeenten binnen de Veiligheidsregio IJsselland gaan we uitvoering geven aan de maatregelen zoals vastgelegd in het verbeterplan Bevolkingszorg. Het doel is een kleiner, beter geoefend team met meer bagage van daadwerkelijke inzetten. Dit sluit beter aan bij de behoefte die er 24*7 nodig is voor goede bevolkingszorg als het er op aan komt.

Per 1 januari 2017 werken we met een kleiner Team Bevolkingszorg. Het aantal leden van het team bevolkingszorg wordt met ingang van 1 januari 2017 teruggebracht van 450 leden naar 75-80 leden. Dit betekent dat een aantal taken (weer) door de gemeenten zelf georganiseerd dienen te worden.

Hoe meten we dat?

Geen meerjarige indicator geformuleerd.

Wat gaan we er voor doen?

- Wij leveren medewerkers voor de crisisorganisatie.
- Wij zorgen ervoor dat de interne crisisorganisatie op orde is.

2.2 Integrale veiligheid

Meerjarig doel: wat willen we bereiken?

Op basis van objectieve en subjectieve veiligheidscijfers zijn in 2014 de nieuwe prioriteiten voor het integrale veiligheidsbeleid voor de komende jaren geformuleerd. De resultaten die we willen bereiken zijn gericht op de gehele looptijd van het integrale veiligheidsbeleid 2015-2018. In 2018 wordt een nieuwe veiligheidsanalyse (Veiligheidsmonitor en politiecijfers) gehouden waarmee we kunnen vaststellen of de vooraf gestelde doelstellingen zijn behaald. Speerpunten zijn het terugdringen van problematiek rondom woninginbraken, jeugd, alcohol en drugs en te hard rijden. Concrete uitvoeringsmaatregelen zijn vastgelegd in het Uitvoeringsprogramma 2017-2018.

Hoe meten we dat?

Zie onder het kopje beleidsindicatoren binnen dit programma.

Wat gaan we er voor doen?

- Geven van concrete tips en adviezen aan burgers om bewustwording te creëren dat ze zelf mede verantwoordelijk zijn voor hun veiligheid en hoe die veiligheid kan worden verbeterd.
- Uitvoering geven aan het jaarlijkse actieplan verkeersveiligheid.
- In samenwerking met politie en VVN (Veilig Verkeer Nederland) zetten wij ons in op meer bewustwording van de verkeersdeelnemers over hun rijgedrag.
- Het huidige alcoholmatigings- en ketenbeleid op basis van de cijfers uit het GGD Gezondheidsonderzoek 2015 (verschijnt in 2016) evalueren en waar nodig bijstellen.

2.3 Het vergroten van de zelfredzaamheid bij crisissituaties van de inwoners

Meerjarig doel: wat willen we bereiken?

Het vergroten van de zelfredzaamheid bij crisissituaties van de inwoners van de gemeente Dalfsen.

Hoe meten we dat?

Indicator	Bron	Nulmeting	2017	2018	2019	2020
Aantal publicaties over risico's en bijhorende handelingsperspectieven	Lokale media (KernPunten) en gemeentelijke website	6 (2015)	6	6	6	6

Wat gaan we er voor doen?

- Plaatsen van publicaties over risico's waaraan inwoners van de gemeente Dalfsen blootstaan voordat zich een ramp of crisis voordoet en hen daarbij handelingsperspectieven bieden voor het geval zich daadwerkelijk een calamiteit voordoet.

2.4 Deelname aan de gemeenschappelijke regeling Veiligheidsregio IJsselland

De gemeente Dalfsen neemt deel aan de gemeenschappelijke regeling Veiligheidsregio IJsselland. Veiligheidsregio IJsselland werkt als brandweer, politie, geneeskundige hulpverlening met gemeenten en andere partners samen in het voorkomen, bestrijden en beperken van de gevolgen van branden, ongevallen, rampen en crisis.

Voor de financiële bijdrage, de financiële kengetallen, beleidsvoornemens, ontwikkelingen en risico's van deze verbonden partij verwijzen wij u naar de paragraaf verbonden partijen.

Relevante beleidsplannen en verordeningen

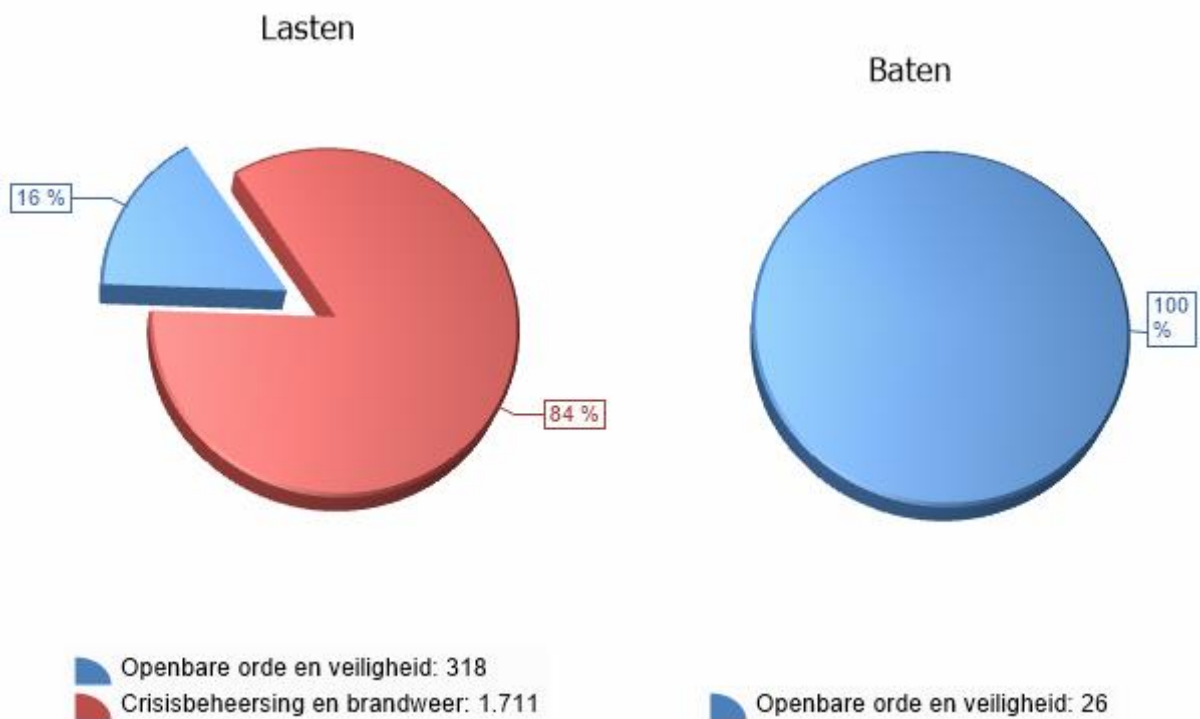
Richtinggevende documenten van de gemeente Dalfsen bij dit programma zijn:

- [Uitvoeringsprogramma Integrale Veiligheid 2015 - 2016](#)
- [Regionaal Crisisplan 2015-2018 Veiligheidsregio IJsselland](#)
- [Algemene plaatselijke verordening \(2013\)](#)
- [Drank- en horecaverordening 2014](#)
- [Brandbeveiligingsverordening BBV \(2012\)](#)
- [Nota integraal veiligheidsbeleid en uitvoeringsprogramma 2015-2018](#)
- [Gemeenschappelijke regeling GGD IJsselland \(2009\)](#)
- [Gemeenschappelijke regeling Veiligheidsregio IJsselland](#)
- [Meerjarenbeleidsplan Veiligheidsregio IJsselland 2015-2018](#)
- [Regionaal Risicoprofiel 2015-2018 Veiligheidsregio IJsselland](#)
- [Beleidsregels evenementen](#)

Wat mag het kosten?

Openbare orde en veiligheid Bedragen x € 1.000	Rekening 2015	Begroting 2016	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020
Lasten	-2.211	-2.382	-2.028	-2.030	-2.032	-2.033
Baten	32	45	26	26	26	27
Saldo van lasten en baten	-2.180	-2.337	-2.002	-2.004	-2.005	-2.007
Resultaat	-2.180	-2.337	-2.002	-2.004	-2.005	-2.007

Uitsplitsing naar taakvelden Bedragen x € 1.000	Rekening 2015	Begroting 2016	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020
Producten voorgaande jaren	-2.180	-2.337	0	0	0	0
Crisisbeheersing en brandweer	0	0	-1.711	-1.711	-1.711	-1.711
Openbare orde en veiligheid	0	0	-292	-293	-295	-296
Saldo van lasten en baten	-2.180	-2.337	-2.002	-2.004	-2.005	-2.007
Resultaat	-2.180	-2.337	-2.002	-2.004	-2.005	-2.007

Financiële analyse

Analyse Programma 2

	2016	2017	verschil
Totaal	-2.337.000	-2.002.000	335.000 (voordeel)

Overhead/apparaatskosten en rente

Het totaal van de kosten voor overhead wordt met ingang van 2017, als gevolg van de wijzigingen BBV, in programma 1 begroot. Omdat we voorheen de overhead/apparaatskosten over alle programma's verdeelden leidt deze werkwijze tot diverse verschuivingen binnen de begroting.

Bij de rente is eveneens sprake van verschuivingen. Zo wordt als gevolg van de BBV wijzigingen er geen bespaarde rente meer berekend, is er geen toevoeging van die rente aan de reserves meer en ook geen onttrekking van rente aan de reserves meer. Daardoor dalen de rentelasten bij de kapitaallasten en de rente-opbrengsten van de grondexploitatie.

Externe Veiligheid

nadeel € 19.000

De provinciale subsidie m.b.t. externe veiligheid wordt niet meer ontvangen van de Provincie Overijssel.

Veiligheidsregio IJsselland

voordeel € 74.000

Gelijktijdig met het opstellen van de begroting heeft het traject van de herijking van de financiële verdeelsystematiek gelopen. Daarnaast zijn structurele besparingen als gevolg van efficiency en schaalvoordelen in beeld gebracht. De effecten hiervan zijn verwerkt. Voor wat betreft autonome ontwikkelingen is voor loonindexering uitgegaan van 1,9% en voor prijzen 0,45% ten opzichte van het jaar 2016 (uitgangspunt cijfers septembercircularisatie gemeentefonds).

In de begroting 2016 was rekening gehouden met een bijdrage voor 2017 van € 1.771.607. De definitieve bijdrage voor 2017 op basis van bovenstaande is € 1.697.227 afgerond een voordeel van € 74.000.

Programma 3 Beheer openbare ruimte

Lasten

Omschrijving van het programma

Het programma omvat het gemeentelijk verkeers- en vervoersbeleid/verkeersveiligheidsbeleid en de zorg voor de aanleg en het onderhoud van alle voorzieningen in de openbare ruimte, zoals wegen, openbaar groen, speelplaatsen, volkstuinen, openbare verlichting en onderhoud gebouwen.

Portefeuillehouders en taakvelden van dit programma

Portefeuillehouder	Taakveld
Portefeuillehouder Agricola	<ul style="list-style-type: none"> • Recreatieve havens (passantenhaven) • Openbaar groen en (openlucht) recreatie (kinderspeelplaatsen) • Diverse taakvelden: onderhoud gebouwen
Portefeuillehouder Van Leeuwen	<ul style="list-style-type: none"> • Verkeer en vervoer

Beleidsindicatoren

Indicator	Eenheid	Periode	Bron	Dalfsen	Nederland	25.000 - 50.000 inwoners
Ziekenhuisopname na verkeersongeval met een motorvoertuig	%	2014	VeiligheidNL	7	7	7

Indicator	Eenheid	Periode	Bron	Dalfsen	Nederland	25.000 - 50.000 inwoners
Overige vervoersongevallen met een gewonde fietser	%	2014	VeiligheidNL	16	10	10

Voor een nadere omschrijving c.q. definitie van de beleidsindicatoren verwijzen wij naar bijlage 4.7.

Wat willen we bereiken en wat gaan we ervoor doen?

3.1 Gemeentelijk verkeers- en vervoersbeleid

Meerjarig doel: wat willen we bereiken?

We willen een actueel verkeers- en vervoersbeleid blijven houden met daaraan gekoppeld een uitvoeringsprogramma. Binnen de kaders van dit beleid streven we naar goede verkeers- en vervoersvoorzieningen.

Wij betrekken maatschappelijke partners en burgers bij het vorm geven en uitvoeren van ons beleid. Binnen de planvorming N-wegen door de provincie (N340, N348, N377) en Rijk (N35) blijven wij de belangen van onze gemeente inbrengen.

Hoe meten we dat?

Zie onder kopje beleidsindicatoren van dit programma.

Wat gaan we er voor doen?

- Voorstel varianten en kredietaanvraag voor het herinrichtingsplan Jagtclusterlallee.
- Uitvoering geven aan het uitvoeringsprogramma (2016-2018)

3.2 Verkeersveiligheid

Meerjarig doel: wat willen we bereiken?

We streven naar minder ongevallen. Niet alleen concrete ongevallen maar ook gevoel van onveiligheid (subjectieve veiligheid) speelt hierbij een rol. Samen met maatschappelijke partners, plaatselijk belangen, adviseurs en burgers besteden wij hier aandacht aan. De fietser en de eigen buurt zijn hierbij speerpunt. Onze focus verplaatst zich de komende jaren van weginrichting meer naar gedrag en beleving.

Hoe meten we dat?

Indicator	Bron	Nulmeting	2017	2018	2019	2020
Aantal als veilig ervaren fietsroutes vermeerderen (% veilig)	Eigen gegevens	-	50%	60%	70%	80%
Optimaliseren van 30 km zones, jaarlijks één project (aantal)	Eigen gegevens	-	1	1	1	1
Minder ongevallen (% daling)	Langjarige landelijke cijfers (Viastat) (2002)		5%	5%	5%	5%

Wat gaan we er voor doen?

- Geen nieuwe prestaties.

3.3 Beheer Openbare Ruimte

Meerjarig doel: wat willen we bereiken?

In het beheer willen we samenhang zoeken in het onderhoud van alle objecten die de openbare ruimte vormen, ook uitvoering in samenhang oppakken. Bijvoorbeeld gemeente kan groen, speelplaats en lichtmasten nog zo goed onderhouden. Als de inwoner echter struikelt over een stoeptegel dan deugt de openbare ruimte niet.

Er zijn twee ambitieniveaus gedefinieerd:

- Basis (Beeldkwaliteit B); waar wij zorg dragen voor een sobere, nette basiskwaliteit ('heel en veilig').
- Hoog (Beeldkwaliteit A; de inrichting is meer bijzonder en opvallend en heeft daarvoor een passend (iets) hoger onderhoudsniveau.

Hoe meten we dat?

Er wordt voor de onderhoudskwaliteit gebruik gemaakt van (beeld)meetlatten en de meetsystematiek uit de kwaliteitscatalogus Openbare Ruimte van de CROW. Die gaat er van uit dat de kwaliteit voldoet als tenminste 90% van de metingen voldoet aan het gedefinieerde kwaliteitsniveau. De achterliggende gedachte hierbij is dat ook wanneer een stad of dorp er 'goed' bij ligt er altijd wel een klein percentage is waarbij dit niet het geval is.

Indicator	Bron	Nulmeting	2017	2018	2019	2020
Beheerdisciplines voldoen aan de 90% norm	Beleid/beheerplannen	100%	100%	100%	100%	100%

Wat gaan we er voor doen?

- Uitvoeren maatregelen die nodig zijn om de openbare ruimte op het gewenste niveau te brengen en houden.

Relevante beleidsplannen en verordeningen

Richtinggevende documenten van de gemeente Dalfsen bij dit programma zijn:

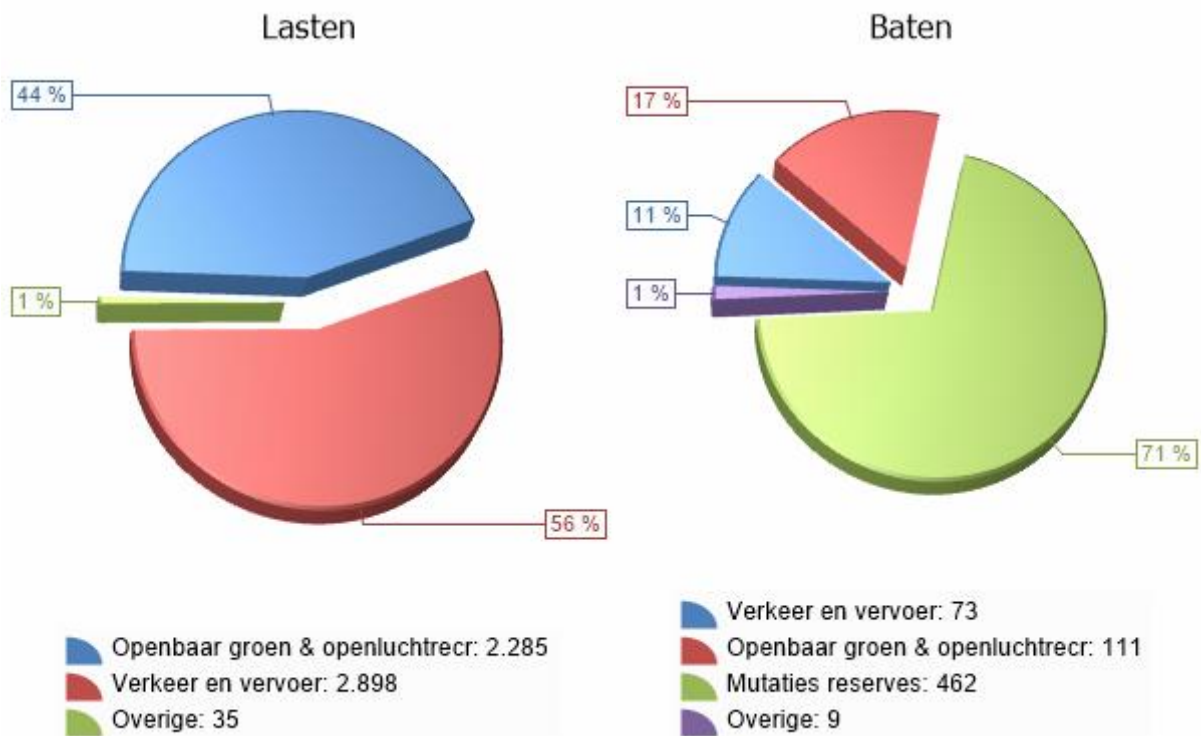
- [Speelruimteplan 2014-2023](#)
- [Beleidsplan openbare verlichting voor periode 2013-2017 \(2013\)](#)
- [Beleidsplan onderhoud gemeentelijke gebouwen periode 2013-2017 \(2012\)](#)
- [Beleidsplan recreatie en toerisme voor periode 2011-2020 \(2011\)](#)
- [Wegenbeheernota voor periode 2009-2013 \(2009\)](#)
- Gemeentelijk Verkeers- en Vervoersplan voor periode 2016-2026
- Uitvoeringsnota GVVP 2016-2018
- [Nota openbaar vervoer \(2010\)](#)
- [Groenstructuurplan 2013-2017 \(2013\)](#)
- Gladheidsbestrijdingsplan (2016)
- Meerjaren onderhoudsplan verkeersbruggen en duikers voor periode 2012-2015 (2012)
- Beheersing eikenprocessierups, plan van aanpak (2010)
- Hondenbeleid in de kernen (2016)
- Kapvergunningenbeleid (onderdeel van de APV)

Wat mag het kosten?

Beheer openbare ruimte Bedragen x € 1.000	Rekening 2015	Begroting 2016	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020
Lasten	-6.061	-6.059	-5.217	-4.958	-5.005	-5.016
Baten	274	93	193	193	192	193
Saldo van lasten en baten	-5.787	-5.966	-5.025	-4.765	-4.813	-4.823
Storting in reserves	-111	0	0	0	0	0
Onttrekking aan reserves	1.278	667	462	360	396	396
Resultaat	-4.620	-5.299	-4.563	-4.405	-4.417	-4.427

Uitsplitsing naar taakvelden Bedragen x € 1.000	Rekening 2015	Begroting 2016	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020
Producten voorgaande jaren	-5.787	-5.966	0	0	0	0
Verkeer en vervoer	0	0	-2.825	-2.620	-2.657	-2.661
Recreatieve havens	0	0	-26	-26	-26	-26
Openbaar groen & openluchtrecreatie	0	0	-2.174	-2.119	-2.129	-2.136
Saldo van lasten en baten	-5.787	-5.966	-5.025	-4.765	-4.813	-4.823
Mutaties reserves	1.167	667	462	360	396	396
Resultaat	-4.620	-5.299	-4.563	-4.405	-4.417	-4.427

Financiële analyse

Analyse Programma 3

	2016	2017	verschil
Totaal	-5.299.000	-4.563.000	736.000
			(voordeel)

Overhead/apparaatskosten en rente

Het totaal van de kosten voor overhead wordt met ingang van 2017, als gevolg van de wijzigingen BBV, in programma 1 begroot. Omdat we voorheen de overhead/apparaatskosten over alle programma's verdeelden leidt deze werkwijze tot diverse verschuivingen binnen de begroting.

Bij de rente is eveneens sprake van verschuivingen. Zo wordt als gevolg van de BBV wijzigingen er geen bespaarde rente meer berekend, is er geen toevoeging van die rente aan de reserves meer en ook geen onttrekking van rente aan de reserves meer. Daardoor dalen de rentelasten bij de kapitaallasten en de rente-opbrengsten van de grondexploitatie.

Incidentele budgetten

voordeel € 430.000

In 2016 zijn er incidenteel bedragen begroot voor:

Dorpsplein Oudleusen	€ 149.000
Herinr. opwaardering woonomgeving (via budgetoverheveling)	€ 50.000
Budget Bruggen	€ 30.000
Aanlichten Witte villa/chichorei	€ 27.500
Entente Florale Europa (t.l.v. onvoorzien)	€ 33.000
Openbaar groen, vijvers Nieuwleusen	€ 140.000

Deze bedragen, totaal minder geraamde lasten van € 430.000 komen in 2017 niet meer voor.

Renovatie openbare verlichting

nadeel € 43.000

Jaarlijks is er een budget beschikbaar voor renovatie openbare verlichting van € 120.000. Van het budget voor 2016 is € 43.000 overgeheveld naar 2015. De raming in 2017 is hierdoor € 43.000 hoger dan in 2016.

Diverse wijzigingen

voordeel € 86.000

Diverse kleine wijzigingen.

Mutaties reserves

nadeel € 230.000

In 2016 zijn er onttrekkingen uit de reserves geraamd voor:

Dorpsplein Oudleusen	€ 149.000
Aanlichten Witte villa/chichorei	€ 27.500
Speelplaatsen	€ 20.000
Welkooplocatie	€ 40.000
Groenstructuurplan	€ 37.000
Renovatie openbare verlichting (onttrekking ook over naar 2015)	-/- € 43.000

En in 2017 voor een totaal van € 230.000 niet, dus minder geraamde baten ten opzichte van 2016.

Actualisatie groenstructuurplan

voordeel € 25.000

In 2017 is er een incidentele onttrekking geraamd voor de actualisatie van het groenstructuurplan van € 25.000. Dus meer geraamde baten dan in 2016 (incidenteel). Samen met bovenstaande incidentele onttrekkingen zijn dit de mutaties op de reserve (€ 205.000 nadelig).

Programma 4 Economische zaken

Lasten

Omschrijving van het programma

Het programma omvat de activiteiten die betrekking hebben op bedrijfsterreinen, bedrijfsvestigingen en de ambulante handel.

Portefeuillehouders en taakvelden van dit programma

Portefeuillehouder	Taakveld
Portefeuillehouder Agricola	<ul style="list-style-type: none"> Economische Ontwikkeling Fysieke bedrijfsinfrastructuur (winkelgebieden)
Portefeuillehouder Van Leeuwen	<ul style="list-style-type: none"> Fysieke bedrijfsinfrastructuur (bouwgrondexploitatie bedrijventerreinen) Bedrijvenloket en bedrijfsregelingen (baten marktgeden)

Beleidsindicatoren

Indicator	Eenheid	Periode	Bron	Dalfsen	Nederland	25.000 - 50.000 inwoners
Funciemenging	%	2015	LISA*	49	51,3	48,7

*LISA: Landelijk Informatiesysteem van Arbeidsplaatsen

Indicator	Eenheid	Periode	Bron	Dalfsen	Nederland	25.000 - 50.000 inwoners
Bruto Gemeentelijk Product	Verhouding tussen verwacht en gemeten product	2013	Atlas voor gemeenten	100	100	98

Indicator	Eenheid	Periode	Bron	Dalfsen	Nederland	25.000 - 50.000 inwoners
Vestigingen (van bedrijven)	Aantal per 1.000 inwoners (15 t/m 64 jaar)	2015	LISA	126,6	122,4	121,8

Voor een nadere omschrijving c.q. definitie van de beleidsindicatoren verwijzen wij naar bijlage 4.7.

Belangrijke ontwikkelingen

Economisch herstel

Er is op dit moment sprake van economisch herstel. Dit is voor ons merkbaar door grotere belangstelling voor onze bedrijventerreinen in de diverse kernen. Op de Grift vinden en hebben diverse grondverkopen plaatsgevonden. Om deze ontwikkelingen te stimuleren zullen we in 2017 de Jagtlusterallee reconstrueren, zodat we een goede verbinding vanuit Nieuwleusen naar Dalfsen en Zwolle Hessenpoort realiseren.

We hebben een groot bedrijf in Lemelerveld behouden voor de gemeente en is er in Lemelerveld grond verkocht binnen de uitbreiding van 't Febriek. Om de zuidelijke ontsluiting van Lemelerveld in 2017 te kunnen realiseren is er in 2015 en 2016 grond aangekocht.

Detailhandelsstructuurvisie Gemeente Dalfsen

In 2016 eindigt de planperiode van onze huidige detailhandelsstructuurvisie Gemeente Dalfsen 2006 "Werk aan de winkel" 2006 – 2016. Eind 2016 wordt de kadernotitie detailhandelsstructuurvisie behandeld. Daarna gaan wij bezig met het opstellen van een nieuwe detailhandelsstructuurvisie. Deze zal in 2017 aan uw raad ter behandeling worden aangeboden.

Glasvezel

De metingen of er voldoende deelname is in het buitengebied zijn in volle gang. De verwachting is dat de norm voor het aantal aansluitingen gehaald gaat worden. De leverancier heeft toegezegd (indien de norm gerealiseerd gaat worden) dat hij het buitengebied van Dalfsen eind 2017 volledig voorzien heeft van glasvezel.

Dalfsen aantrekkelijk voor toeristen

Door het ontwikkelen van het Waterfront heeft de kern Dalfsen een prachtig aanzicht gekregen. Door alle activiteiten die daar ontplooid worden (theater, horeca, boulevard en straks de winkels) zal het toerisme een impuls krijgen.

Een andere stimulans voor het toerisme is het bevorderen van de bevaarbaarheid van de Vecht. Wij zorgen in samenwerking met het waterschap dat stuw en sluizen van 1 april tot 1 oktober bediend worden.

Voor het komende toeristische seizoen is er een uitgebreid programma opgezet, waarbij inwoners en bezoekers op diverse manieren in aanraking kunnen komen met de Schat van Dalfsen.

Het lijkt een olievlek werking te hebben waarbij het ene project overgaat in het volgende project en er steeds meer inwoners, organisaties en ondernemers aanhaken. Door het project Schat van Dalfsen komt er energie los en zien we dat bijvoorbeeld toeristisch ondernemers projecten rondom Schat van Dalfsen gaan ontwikkelen. Daarnaast merken ondernemers dat er bezoekers speciaal naar Dalfsen komen voor de vondsten.

Ontwikkelingen Nieuwleusen

Alle ontwikkelingen rond het WOC-Campus in Nieuwleusen inclusief mogelijk aanhaken van het Agnietencollege, zullen erin resulteren dat Nieuwleusen een nog aantrekkelijker woonplaats wordt voor jonge gezinnen. Ook het aanpakken van de Grote Markt op verzoek van winkeliers en omwonenden heeft hieraan bijgedragen.

Wat willen we bereiken en wat gaan we ervoor doen?

4.1 Een lokale vitale economie

Meerjarig doel: wat willen we bereiken?

Het behouden van een lokale vitale economie die de inwoners van de gemeente voldoende werkgelegenheid biedt; dit in aansluiting wat de regio doet en biedt. Daarvoor moeten ook voldoende en aantrekkelijke vestigingsmogelijkheden voor bedrijven en ondernemers beschikbaar zijn.

Hoe meten we dat?

Indicator	Bron	Nulmeting	2017	2018	2019	2020
Werkgelegenheid	LISA	9836 (2013)	10.330	10.360	10.390	10.420
Werkzoekenden	C.W.I.*	737 (2014)	570	540	510	480
Uitgifte aantal ha per jaar	Eigen gegevens	0 (start 1-1-2014)	1,6	1,6	1,6	1,6

* Centrum Werk en inkomen

Wat gaan we er voor doen?

- Evaluatie herinrichting centrumplan Lemelerveld.
- Vaststellen van een nieuwe detailhandelsstructuurvisie.
- Uitgeven bedrijfskavels..
- Verder samenwerken Regio Zwolle.
- Vanuit economisch belang participeren in:
 - Aanleg van glasvezel in buitengebieden.
 - Aantakking N348 (noordelijke).
 - Aantakking N348 (zuidelijke en centrum).
 - Aanpakken herinrichting Jagtclusterallee.
 - Uitbreiden bedrijventerrein 't Febriek – gedeelte Stappenbelt
 - Vaststellen van een centrumvisie Dalfsen.
 - Ontwikkelen kwaliteit buitengebied via actualiseren VAB beleid.

4.2 Ondernemersklimaat

Meerjarig doel: wat willen we bereiken?

Het inzetten en onderhouden van bedrijfscontacten met de besturen van ondernemersverenigingen, middenstandsverenigingen en individuele bedrijven. Bij deze bedrijfsbezoeken wordt een combinatie gemaakt met onze netwerker. Zij haakt aan bij deze bedrijfsbezoeken in het kader van de participatiewet.

Hoe meten we dat?

Indicator	Bron	Nulmeting	2017	2018	2019	2020
Aantal bedrijfsbezoeken	Eigen gegevens	18 (2014)	10*	10	10	10

* Het aantal bezoeken is weliswaar minder, maar er wordt per bedrijfsbezoek meer tijd besteed.

Wat gaan we er voor doen?

- Bedrijfsbezoeken door het college van B&W.
- Vergaderingen ondernemersverenigingen/industriële clubs bijwonen (minimaal één wethouder vaak twee)
- Bedrijvencontactavond organiseren met innovatieprijs

Relevante beleidsplannen en verordeningen

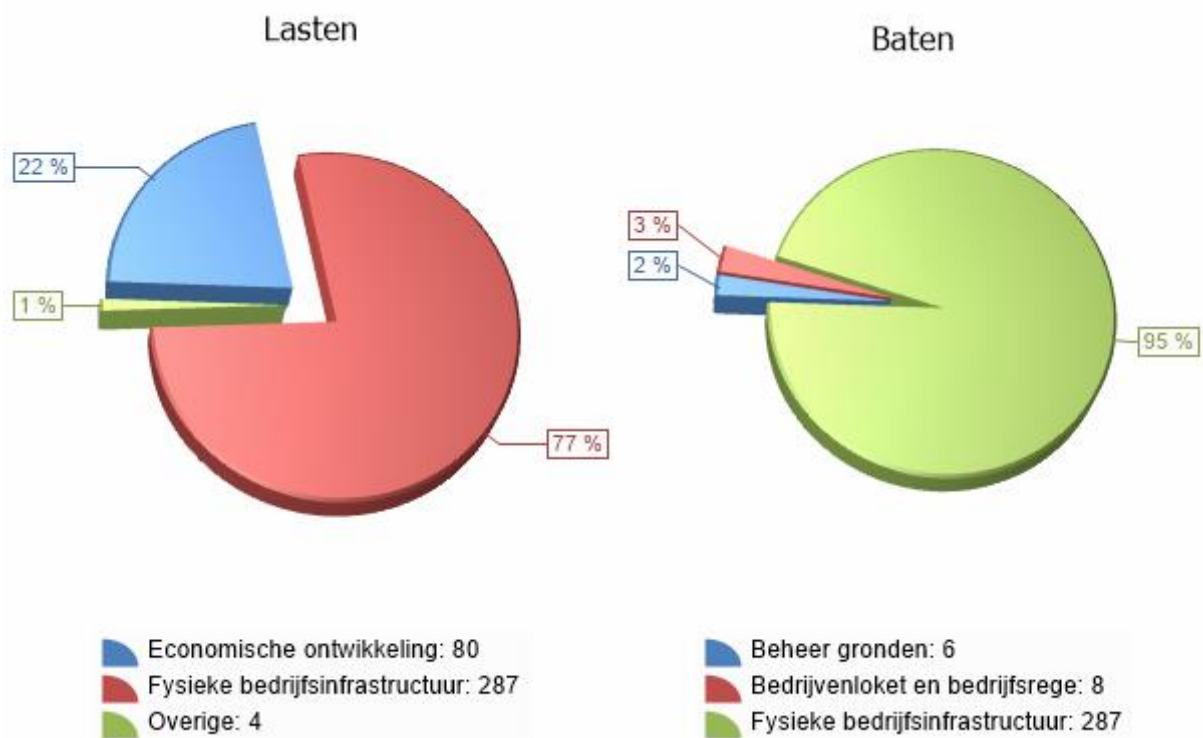
Richtinggevende documenten van de gemeente Dalfsen bij dit programma zijn:

- [Bij uitstek DALFSEN Missie/Visie Dalfsen 2020](#)
- [Uitwerkingsplan Bij uitstek Dalfsen](#)
- [Structuurvisie buitengebied 2012-2022 met een doorkijk naar 2030 \(2012\)](#)
- [Structuurvisie kernen gemeente Dalfsen 2010-2020 met een doorkijk naar 2025 \(2010\)](#)
- [Nota economisch beleid 2013-2020 \(2013\)](#)
- [Evaluatie en actualisatie Nota economisch beleid 2013-2020 \(2015\)](#)
- [Bedrijventerreinvisie Dalfsen 2010-2025 \(2010\)](#)
- [Detailhandel Structuurvisie 2006-2016 \(2006\)](#)
- [Beleidsplan recreatie en toerisme voor periode 2011-2020 \(2011\)](#)
- [Nota Kampeerbeleid \(2011\)](#)
- [Beleidsregels Ontwikkelen met Kwaliteit in het buitengebied van de gemeente Dalfsen](#)

Wat mag het kosten?

Economische zaken Bedragen x € 1.000	Rekening 2015	Begroting 2016	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020
Lasten	-1.881	-626	-371	-322	-305	-294
Baten	1.542	576	301	251	233	221
Saldo van lasten en baten	-339	-50	-71	-71	-72	-73
Storting in reserves	-17	0	0	0	0	0
Onttrekking aan reserves	236	0	0	0	0	0
Resultaat	-120	-50	-71	-71	-72	-73

Uitsplitsing naar taakvelden Bedragen x € 1.000	Rekening 2015	Begroting 2016	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020
Producten voorgaande jaren	-339	-50	0	0	0	0
Economische ontwikkeling	0	0	-80	-81	-82	-83
Fysieke bedrijfsinfrastructuur	0	0	0	0	0	0
Bedrijvenloket en bedrijfsrege	0	0	4	4	4	5
Beheer gronden	0	0	5	6	6	6
Saldo van lasten en baten	-339	-50	-71	-71	-72	-73
Mutaties reserves	219	0	0	0	0	0
Resultaat	-120	-50	-71	-71	-72	-73

Financiële analyse

Analyse Programma 4

	2016	2017	verschil
Totaal	-50.000	-71.000	-21.000 (nadeel)

Overhead/apparaatskosten en rente

Het totaal van de kosten voor overhead wordt met ingang van 2017, als gevolg van de wijzigingen BBV, in programma 1 begroot. Omdat we voorheen de overhead/apparaatskosten over alle programma's verdeelden leidt deze werkwijze tot diverse verschuivingen binnen de begroting.

Bij de rente is eveneens sprake van verschuivingen. Zo wordt als gevolg van de BBV wijzigingen er geen bespaarde rente meer berekend, is er geen toevoeging van die rente aan de reserves meer en ook geen onttrekking van rente aan de reserves meer. Daardoor dalen de rentelasten bij de kapitaallasten en de rente-opbrengsten van de grondexploitatie.

Programma 5 Onderwijs en vrije tijd

Lasten

Omschrijving van het programma

Het programma omvat het lokaal onderwijsbeleid waarbinnen aandacht wordt besteed aan de zorg voor onderwijshuisvesting, leerlingenvervoer, leerplicht, schoolbegeleiding, logopedie, volwasseneneducatie en afspraken in de Lokale Educatieve Agenda (LEA). Ook leefbaarheid en vrije tijd vallen binnen dit programma. Er wordt ingezet op goede voorzieningen in de gemeente wat de leefbaarheid bevordert. Het gaat hierbij niet alleen om fysieke voorzieningen maar ook de kracht van de samenleving is een belangrijk uitgangspunt. Sport en sportbeleving, cultuur maar ook recreatie en toerisme zijn belangrijke pijlers op het gebied van onderwijs en vrije tijd.

Portefeuillehouders en taakvelden van dit programma

Portefeuillehouder	Taakveld
Portefeuillehouder Von Martels	<ul style="list-style-type: none"> • Economische promotie • Openbaar basisonderwijs • Onderwijshuisvesting • Onderwijsbeleid en leerlingzaken • Sportbeleid en activering • Sportaccommodaties • Cultuurpresentatie, -productie en -participatie • Musea • Media (bibliotheek) • Samenkracht en burgerparticipatie (multifunctionele accommodaties)

Beleidsindicatoren

Indicator	Eenheid	Periode	Bron	Dalfsen	Nederland	25.000 - 50.000 inwoners
Absoluut verzuim	Aantal per 1.000 leerlingen	2014	DUO*	5	5	3

Indicator	Eenheid	Periode	Bron	Dalfsen	Nederland	25.000 - 50.000 inwoners
Relatief verzuim	Aantal per 1.000 leerlingen	2014	DUO	30	60	48

Indicator	Eenheid	Periode	Bron	Dalfsen	Nederland	25.000 - 50.000 inwoners
Vroegtijdig schoolverlaters zonder startkwalificatie (vsv-ers)	% deelnemers aan het VO en MBO onderwijs	2012	DUO	1,8	3,2	2,7

Indicator	Eenheid	Periode	Bron	Dalfsen	Nederland	25.000 - 50.000 inwoners
Niet - sporters	%	2014	RIVM**	49,2	49,9	50

*DUO: Dienst Uitvoering Onderwijs

**RIVM: Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu

Voor een nadere omschrijving c.q. definitie van de beleidsindicatoren verwijzen wij naar bijlage 4.7.

Belangrijke ontwikkelingen

Regionale samenwerking leerplicht/Regionaal Meld en Coördinatiepunt (RMC)

Met toenemend succes wordt in het RMC regio IJssel-Vecht samengewerkt in de aanpak van voortijdig schoolverlaten. Om dit te borgen en te versterken is (na een verkenning) besloten tot verdergaande regionale samenwerking. De begrippen kwaliteit, gezamenlijke preventie, uniformiteit en efficiency staan hierbij centraal. De verdergaande samenwerking is bekrachtigd in twee regionale samenwerkingsovereenkomsten: leerplicht & RMC en concreet de handhaving BOA (Buitengewoon Opsporingsambtenaar) domein III onderwijs.

Wat willen we bereiken en wat gaan we ervoor doen?

5.1 Aanpak voortijdig schoolverlaten (VSV)

Meerjarig doel: wat willen we bereiken?

Wij streven ernaar dat alle leerplichtige kinderen deelnemen aan het onderwijs, de school regelmatig bezoeken en zich gezond ontwikkelen. In het verlengde hiervan willen wij bevorderen dat iedere jongere het onderwijs verlaat met een startkwalificatie. Het behalen van een startkwalificatie, een diploma op minimaal HAVO-, VWO- of MBO niveau 2, draagt bij aan kansen richting duurzaam werk en een stabiele plek in de samenleving.

Hoe meten we dat?

Zie ook de (verplichte) beleidsindicatoren voor een vergelijking met andere gemeenten. In onderstaande tabel is de ambitie van Dalfsen voor de komende jaren opgenomen:

Indicator	Bron	Nulmeting	2017	2018	2019	2020
Absoluut verzuim (per 1.000 leerlingen)	DUO	5 (2014)	4	4	3	3
Relatief verzuim (per 1.000 leerlingen)	DUO	30 (2014)	29	28	27	26
Vroegtijdig schoolverlaters zonder startkwalificatie (% deelnemers aan het VO en MBO onderwijs)	DUO	1% (2014)	0,9%	0,85%	0,8%	0,75%

Wat gaan we er voor doen?

- Begin 2017 presenteren wij u een nieuw regionaal meerjarenbeleidsplan leerplicht/RMC.
- Uitvoering geven aan het programma vervolgaanpak VSV 2.0 (vaststelling vierde kwartaal 2016).
- Nadere vormgeving van de verdergaande samenwerking leerplicht/RMC regio IJssel-Vecht. (Ondertekening van de samenwerkingsovereenkomsten vindt eind 2016 plaats).

5.2 Kulturhusconcept WOC campus Nieuwleusen

Meerjarig doel: wat willen we bereiken?

Het is de ambitie van de gemeente Dalfsen om in alle kernen van de gemeente Kulturhusconcepten te realiseren. Wij streven naar een breed gedragen Kulturhusconcept in Nieuwleusen, waarin onderwijs, welzijn en sport optimaal samenwerken. Het realiseren van het Kulturhusconcept aangevuld met onderwijs en sport is voor de langere termijn van belang voor een vitale, leefbare en toekomstbestendige gemeenschap in de dorpskern Nieuwleusen.

Hoe meten we dat?

Op dit punt geen (nieuwe) indicatoren geformuleerd. Over de voortgang van de onderstaande benoemde prestaties in 2017 zal onder andere in de bestuursrapportage worden gerapporteerd.

Wat gaan we er voor doen?

- Uitvoering fase 2 kulturhus en sport, afronding gepland medio 2017.
- Uitvoering fase 2 voortgezet onderwijs (afhankelijk van go-/nogo besluit december 2016), afronding gepland medio 2017.
- Medio 2017 worden de bovenstaande uitkomsten aan u voorgelegd voor een go/nogo-besluit op fase 3: realisatie van het kulturhus en een nieuwe sporthal De Schakel gecombineerd met het Agnieten College.

5.3 Kunst en Cultuur

Wat willen we bereiken?

In de zomer en het najaar van 2016 wordt het cultuurbeleid 2017 - 2020 ontwikkeld in de gemeente Dalfsen. Op 27 juni is reeds de kadernota cultuur vastgesteld door de raad met de inhoudelijke en financiële kaders. Daarnaast is in de kadernota het proces geschetst om te komen tot een cultuurbeleid dat past bij de ambities van de gemeenteraad.

Hoe meten we dat?

Een paragraaf sturen en meten zal onderdeel uitmaken van de cultuurnota.

Wat gaan we er voor doen?

In december 2016 wordt de cultuurnota 2017 - 2020 aangeboden aan de gemeenteraad ter besluitvorming, waarin de prestaties voor 2017 worden verwoord.

5.4 Schat van Dalfsen

Meerjarig doel: wat willen we bereiken?

In het voorjaar van 2015 zijn spectaculaire archeologische vondsten gedaan bij de voorbereiding van de nieuwe woonwijk in Oosterdalfsen. Deze vondsten zijn aanleiding voor een ambitieus programma, waarbij het zichtbaar en beleefbaar maken van de vondsten aanleiding zijn voor het programma Schat van Dalfsen. We willen de vliegende start van dit project een vervolg geven in diverse projecten, waarbij de vraag centraal staat hoe we de Schat van Dalfsen verder kunnen verankeren in Dalfsen. Binnen dit vraagstuk is het draagvlak en de betrokkenheid van inwoners, ondernemers en onderwijs essentieel.

Hoe meten we dat?

In het projectplan zal een paragraaf sturen en meten worden opgenomen.

Wat gaan we er voor doen?

- In oktober 2016 ontvangt de gemeenteraad een projectplan Schat van Dalfsen voor de periode 2017-2020, waarin de prestaties voor 2017 worden verwoord.

5.5 Harmonisatie peuterspeelzaalwerk en herijking VVE-beleid

Meerjarig doel: wat willen we bereiken?

Vanaf 1 januari 2018 worden peuterspeelzalen wettelijk meer gelijkgetrokken met kinderdagverblijven. Dat betekent dat er vanaf dat moment op elke groep twee gekwalificeerde beroepskrachten op een groep van 16 peuters moeten staan, waar dat nu in de reguliere (niet VVE-)groepen ook nog met een beroepskracht en een vrijwilliger is toegestaan. Daarnaast wordt de financieringssystematiek voor ouders die (beiden) werken anders. Zij gaan net als bij de kinderopvang gebruik maken van kinderopvangtoeslag. Voor kinderen van ouders die niet (beiden) werken en voor kinderen met een VVE-indicatie, blijft de gemeente verantwoordelijk voor het aanbod.

Wij willen goede voorschoolse voorzieningen voor alle peuters en een effectief en dekkend VVE-aanbod voor kinderen met een (taal)ontwikkelingsachterstand, dat voldoet aan alle wettelijke eisen.

Hoe meten we dat?

Wordt in 2017 aan de raad ter besluitvorming voorgelegd, derhalve zijn nog geen indicatoren geformuleerd.

Wat gaan we er voor doen?

- Voor de harmonisatie van peuterspeelzaalwerk wordt een onderzoek uitgevoerd naar de mogelijke (financierings)scenario's. Deze scenario's worden met het veld besproken en uiterlijk het eerste kwartaal 2017 ter besluitvorming voorgelegd. Het resultaat is een vernieuwde subsidiesystematiek voor peuteropvang en VVE.
- Het bestaande VVE-beleid wordt inhoudelijk met alle betrokken partijen geëvalueerd en herzien, waarbij vroegsignalering, indicering en toeleiding, kwaliteit van het aanbod, ouderbetrokkenheid, systematische evaluatie en afspraken met het basisonderwijs belangrijke onderwerpen zullen zijn. Dit wordt begin 2017 afgerond en bij grote beleidswijzigingen ter besluitvorming aan uw raad voorgelegd.

5.6 Bibliotheek

Meerjarig doel: wat willen we bereiken?

We willen een toekomstbestendige bibliotheek ontwikkelen in Dalfsen waar ontmoeting, talentontwikkeling en het verkrijgen van informatie centraal staat.

De bibliotheek heeft een vestiging in de vijf kernen van de gemeente en is bij voorkeur gehuisvest in een kulturhus. De bibliotheek heeft hiervoor projectplannen ontwikkeld en wij monitoren of deze plannen goed worden uitgevoerd.

Hoe meten we dat?

Indicator	Bron	Nulmeting	2017	2018	2019	2020
Aantal vrijwilligers	Bibliotheek	41 (2012)	49	50	50	50
Aantal leden van de bibliotheek	Bibliotheek	8.629 (2012)	>8.629	>8.629	>8.629	>8.629

Wat gaan we er voor doen?

- In 2017 voeren wij een onderzoek uit naar de toekomstbestendigheid van de bibliotheek.

5.7 Bewegen en sport

Wat willen we bereiken?

Voor jong en oud is het belangrijk dat zij kiezen voor een gezonde leefstijl en een actieve vrijetijdsbesteding. Wij willen bewegen en sporten bevorderen en daarvoor zoeken wij de samenwerking met onze sociale partners.

Hoe meten we dat?

Een (nieuwe) sportnota 2017 - 2020 wordt eind 2017 aan de raad ter besluitvorming voorgelegd. Een paragraaf sturen en meten zal onderdeel uitmaken van deze sportnota.

Zie ook kopje beleidsindicatoren in dit programma: 'Niet sporters'.

Wat gaan we er voor doen?

- We starten met een evaluatie van de huidige Kadernota bewegen en sport 2013 - 2016 die begin 2017 gelijktijdig met een plan van aanpak voor de sportnota 2017 - 2020 aan de raad wordt voorgelegd.

5.8 Recreatie en toerisme (vrijetijdseconomie)

Recreatie en toerisme vormen belangrijke pijlers voor de economie van onze gemeente. Wij bevorderen recreatie en toerisme door, onder andere het continueren van de samenwerking in Vechtdalverband om zo het A-merk "Vechtdal" zichtbaar te laten zijn. We streven daarnaast naar het aanbrenge van voorzieningen in of nabij de Vecht als gebiedsontwikkeling binnen het vervolg van het provinciale programma Ruimte voor de Vecht tot 2018 (o.a. vergroten natuurbeleving en inbreng in de discussie over de bevaarbaarheid van de Vecht). Acties/projecten zijn afhankelijk van prioritering binnen het programma Ruimte voor de Vecht.

Hoe meten we dat?

Indicator	Bron	Nulmeting	2017	2018	2019	2020
Aantal werkzame personen in de sector	LISA/Biro	802 (2012)	950	950	950	950
Aantal overnachtingen (dagrecreatie niet meetbaar)	Eigen gegevens	172.000 (2012)	176.000	176.000	176.000	176.000

Wat gaan we er voor doen?

Geen nieuwe prestaties.

Relevante beleidsplannen en verordeningen

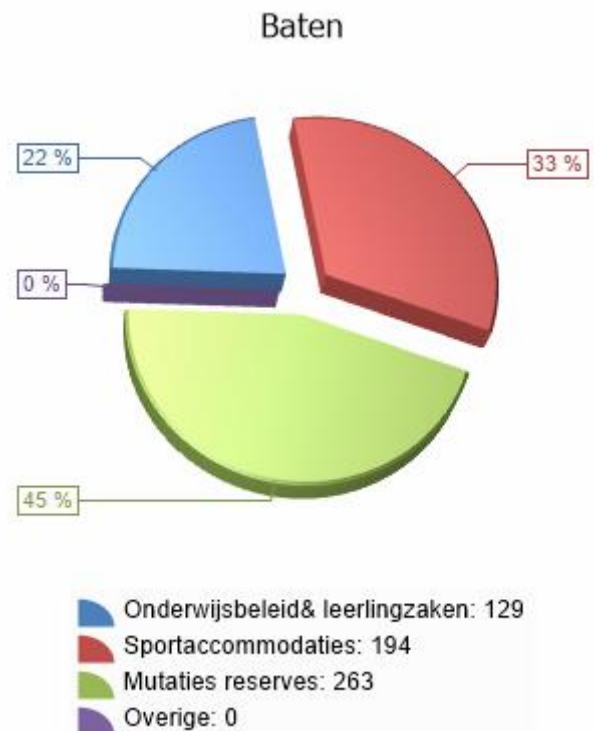
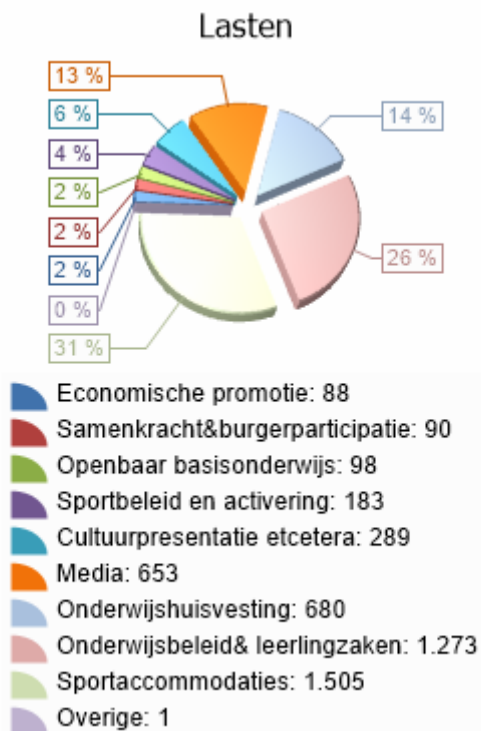
Richtinggevende documenten van de gemeente Dalfsen bij dit programma zijn:

- [Meerjarenbeleidsplan VSV regio IJssel-Vecht 2013-2016](#)
- [Vechtdalkompas \(2014\)](#)
- [Nota economisch beleid 2013-2020 \(2013\)](#)
- [Algemene subsidieverordening gemeente Dalfsen 2013 \(2013\)](#)
- [Kadernota bewegen en sport 2013 – 2016 \(2013\)](#)
- [Bibliotheeknotitie 2014-2018](#)
- [Nota kunst en cultuur 2011-2014 \(2011\)](#)
- [Beleidskader Wmo-Wpg 2013-2016 \(2013\)](#)
- [Structuurvisie buitengebied 2012-2022 met een doorkijk naar 2030 \(2012\)](#)
- [Structuurvisie kernen gemeente Dalfsen 2010 –2020 met een doorkijk naar 2025 \(2010\)](#)
- [Beleidsplan recreatie en toerisme voor periode 2011-2020 \(2011\)](#)
- [Nota Kampeerbeleid \(2011\)](#)
- [Instructie medewerker leerplicht/RMC gemeente Dalfsen 2013](#)
- [Beleidsregels leerlingenvervoer \(2015\)](#)
- [Beleidsregels gymnastiekonderwijs \(2010\)](#)
- [Verordening voorzieningen huisvesting onderwijs](#)
- [Kadernota cultuurbeleid 2017 - 2020](#)
- [Integraal Huisvestingsplan 2015 - 2018](#)

Wat mag het kosten?

Onderwijs en vrije tijd Bedragen x € 1.000	Rekening 2015	Begroting 2016	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020
Lasten	-6.390	-5.999	-4.859	-4.757	-4.741	-4.743
Baten	461	427	323	325	328	331
Saldo van lasten en baten	-5.930	-5.571	-4.537	-4.431	-4.413	-4.413
Storting in reserves	-75	-69	0	0	0	0
Onttrekking aan reserves	643	231	263	163	138	135
Resultaat	-5.361	-5.410	-4.273	-4.268	-4.275	-4.277

Uitsplitsing naar taakvelden Bedragen x € 1.000	Rekening 2015	Begroting 2016	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020
Producten voorgaande jaren	-5.930	-5.571	0	0	0	0
Openbaar basisonderwijs	0	0	-98	-98	-98	-98
Onderwijshuisvesting	0	0	-680	-667	-637	-638
Onderwijsbeleid& leerlingzaken	0	0	-1.144	-1.162	-1.179	-1.196
Economische promotie	0	0	-88	-80	-80	-80
Sportbeleid en activering	0	0	-183	-184	-185	-178
Sportaccommodaties	0	0	-1.312	-1.308	-1.301	-1.291
Cultuurpresentatie etcetera	0	0	-289	-189	-189	-186
Musea	0	0	-1	-1	-1	-1
Media	0	0	-653	-653	-654	-654
Samenkracht&burgerparticipatie	0	0	-90	-90	-90	-90
Saldo van lasten en baten	-5.930	-5.571	-4.537	-4.431	-4.413	-4.413
Mutaties reserves	568	161	263	163	138	135
Resultaat	-5.361	-5.410	-4.273	-4.268	-4.275	-4.277

Financiële analyse

Analyse Programma 5

	2016	2017	verschil
Totaal	-5.410.000	-4.273.000	1.137.000 (voordeel)

Overhead/apparaatskosten en rente

Het totaal van de kosten voor overhead wordt met ingang van 2017, als gevolg van de wijzigingen BBV, in programma 1 begroot. Omdat we voorheen de overhead/apparaatskosten over alle programma's verdeelden leidt deze werkwijze tot diverse verschuivingen binnen de begroting.

Bij de rente is eveneens sprake van verschuivingen. Zo wordt als gevolg van de BBV wijzigingen er geen bespaarde rente meer berekend, is er geen toevoeging van die rente aan de reserves meer en ook geen onttrekking van rente aan de reserves meer. Daardoor dalen de rentelasten bij de kapitaallasten en de rente-opbrengsten van de grondexploitatie.

Leerlingenvervoer

nadeel € 25.000

Op basis van de Voorjaarsnota 2016 is het budget leerlingenvervoer in 2017 met € 50.000 structureel af geraamd. Echter, het budget 2016 was al met € 75.000 incidenteel af geraamd. Dit komt te vervallen in 2017 waardoor er per saldo € 25.000 meer lasten geraamd zijn dan in 2016.

Kinderopvang/peuterspeelzaalwerk

nadeel € 40.000

Op grond van de meicirculaire 2016 wordt er in 2017 €15.000 aan overige kosten bijgeraamd. Daarnaast is in 2016 (eerste bestuursrapportage) een bedrag van € 25.000 op de subsidie afgeraamd in verband met positieve resultaten bij de afrekeningen over 2014 en 2015 bij de peuterspeelzalen. Per saldo € 40.000 meer uitgaven geraamd in 2017.

Multifunctionele accommodaties

voordeel € 12.000

In de eerste bestuursrapportage is € 12.000 voor 2016 incidenteel bij geraamd voor subsidie Kulturhus de Mozaïek.

Vreemdelingen

voordeel € 30.000

De raming was in 2016 per abuis verwerkt in programma 5 Onderwijs en vrije tijd. Nu is de raming verwerkt in het juiste programma, 6, Inkomensondersteuning. Daardoor is er hier sprake van een voordeel van € 30.000 (en een nadeel in programma 6).

Schat van Dalfsen

nadeel € 100.000

Op basis van de Voorjaarsnota is voor 2017 een bedrag van € 100.000 beschikbaar gesteld t.b.v. de Schat van Dalfsen. Dekking vindt plaats ten laste van de Algemene Reserve Vrij Besteedbaar.

Huisvesting basisonderwijs

nadeel € 25.000

Op basis van de Voorjaarsnota is voor 2017 een bedrag van € 25.000 beschikbaar gesteld t.b.v. onderzoek decentralisatie onderwijshuisvesting. Dekking vindt plaats ten laste van de Algemene Reserve Vrij Besteedbaar.

WOC Campus Nieuwleusen (voormalig Rabobank)

voordeel € 41.000

Beheer openbare gebouwen is op grond van de nieuwe BBV-regelgeving naar programma 1 (overhead) overgebracht. Dit geeft dus een voordeel op programma 5 en een nadeel in programma 1.

Sport; subsidies/sportraad**voordeel € 23.000**

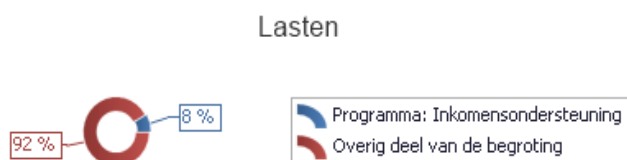
Het budget in 2016 voor de kadernota bewegen en sport, € 8.000 en het cultuurarrangement € 15.000 vervalt in 2017.

Overige afwijkingen / afrondingen**nadeel € 7.000****Mutaties in de reserves****voordeel € 102.000**

De toevoeging van de rente aan reserves vervalt met ingang van 2017 dit geeft een voordeel van € 69.000.

In 2017 wordt een bijdrage aan de reserve onttrokken voor de Schat van Dalfsen € 100.000 en voor de doordecentralisatie van de onderwijshuisvesting, € 25.000. De onttrekking voor de kapitaallasten voor de kunstgrasvelden/rabobank wordt lager (rentecomponent vervalt) € 69.000 en de onttrekking in 2016 voor de kadernota bewegen en sport, € 8.000 en het cultuurarrangement € 15.000 vervalt. Per saldo een voordeel van € 33.000, samen met het vervallen van de rente aan reserves € 69.000 een totaal van € 102.000

Programma 6 Inkomensondersteuning

Omschrijving van het programma

Het programma omvat bijstandsverlening, minimabeleid, schuldhulpverlening en vreemdelingen/inburgering nieuwkomers. Allen gericht op inkomensondersteuning.

Portefeuillehouders en taakvelden van dit programma

Portefeuillehouder	Taakveld
Portefeuillehouder Von Martels	<ul style="list-style-type: none">• Samenkracht en burgerparticipatie (vluchtelingen/vergunninghouders)• Inkomensregelingen• Maatwerkdienstverlening 18+
Portefeuillehouder Van Leeuwen	<ul style="list-style-type: none">• Inkomensregelingen (kwijschelding gem. belastingen)

Beleidsindicatoren

Indicator	Eenheid	Periode	Bron	Dalfsen	Nederland	25.000 - 50.000 inwoners
Persone met een bijstandsuitkeringen	Aantal per 10.000 inwoners	2015	CBS*	135	405,1	264,8

*CBS: Centraal Bureau voor de Statistiek

Voor een nadere omschrijving c.q. definitie van de beleidsindicatoren verwijzen wij naar bijlage 4.7.

Belangrijke ontwikkelingen

Vergunninghouders en bijstand

De taakstelling om vluchtelingen met een verblijfsvergunning te huisvesten is in 2015 en 2016 flink verhoogd. Naar verwachting zal de hoge taakstelling ook nog in 2017 gelden. Vrijwel alle vergunninghouders ontvangen een bijstandsuitkering. Dit betekent een flinke instroom in het uitkeringsbestand. De bijstandsuitgaven houden geen gelijke tred met het rijksbudget waardoor in de financiering een tekort ontstaat. Voor een deel van dit tekort kan een aanvullende uitkering bij het ministerie van SZW worden aangevraagd.

Wat willen we bereiken en wat gaan we ervoor doen?

6.1 Huisvesting vergunninghouders

Meerjarig doel: wat willen we bereiken?

Wij willen vergunninghouders goed begeleiden en laten participeren, zodat we in Dalfsen prettig met elkaar kunnen samenleven en dat de vergunninghouders een bestaan kunnen opbouwen. Daarbij is zo snel mogelijke taalverwerving, een zinvolle dagbesteding en een sociaal netwerk van groot belang. De gemeente Dalfsen vangt al jaren vergunninghouders (voorheen statushouders genoemd) op in Dalfsen. Er gebeuren al veel goede dingen. De toename in aantallen maakt het echter noodzakelijk om een integraal plan te ontwikkelen waarin we opnieuw naar bestaande processen kijken en verschillende activiteiten meer op elkaar afstemmen.

Nieuw in de inburgering is de aandacht voor de normen en waarden van de Nederlandse samenleving. Het kabinet heeft hiervoor de Participatieverklaring ontwikkeld. Het ondertekenen van deze verklaring is onderdeel van het inburgeringstraject. Ook in Dalfsen zal dit aspect aandacht krijgen. Verder is nieuw dat de maatschappelijke begeleiding van vergunninghouders wettelijk wordt verankerd.

Hoe meten we dat?

Indicator	Bron	Nulmeting	2017	2018	2019	2020
Taakstelling en realisatie te huisvesten vergunninghouders	Eigen gegevens	Registraties diverse organisaties	*			

* In november 2016 is de taakstelling voor 2017 bekend.

Wat gaan we er voor doen?

- We gaan een integraal plan opstellen rondom 'thuisvesting'. Het te ontwikkelen plan willen we vormgeven met onze partners en inwoners. Naar verwachting leggen we dit plan inclusief een financiële onderbouwing in maart 2017 aan de raad voor.

6.2 Armoedebeleid

Meerjarig doel: wat willen we bereiken?

Ondersteuning bieden aan mensen die in een problematische schuldsituatie (dreigen te) verkeren. Het doel is om mensen met (dreigende) problematische schulden zo snel en effectief mogelijk te helpen. De hulpverlening is ondergebracht bij verschillende organisaties.

Hoe meten we dat?

Indicator	Bron	Nulmeting	2017	2018	2019	2020
Aantal schuldhulptrajecten	Registraties diverse organisaties	60 (2015)	65	65	65	65

Wat gaan we er voor doen?

- In 2016 wordt bezien op welke wijze het armoedebeleid in 2017 en de daarop volgende jaren wordt voortgezet. Hierin wordt de landelijke evaluatie van de Wet gemeentelijke schuldhulpverlening meegenomen.

6.3 Deelname aan de gemeenschappelijke regeling Sociale Recherche IJssel-Vechtstreek

De gemeente Dalfsen neemt deel aan de regeling Sociale Recherche IJssel-Vechtstreek. Het betreft een samenwerkingsverband met betrekking tot het voorkomen van en de opsporing van fraude met de door de gemeenten uit te voeren sociale zekerheidsregelingen. De gemeente heeft hiertoe de bevoegdheid in het kader van de opsporing en voorkomen van fraude in het kader van de uit te voeren sociale zekerheidsregeling overgedragen aan de gemeente Zwolle.

Voor de financiële bijdrage, de financiële kengetallen, beleidsvoornemens, ontwikkelingen en risico's van deze verbonden partij verwijzen wij u naar de paragraaf verbonden partijen.

Relevante beleidsplannen en verordeningen

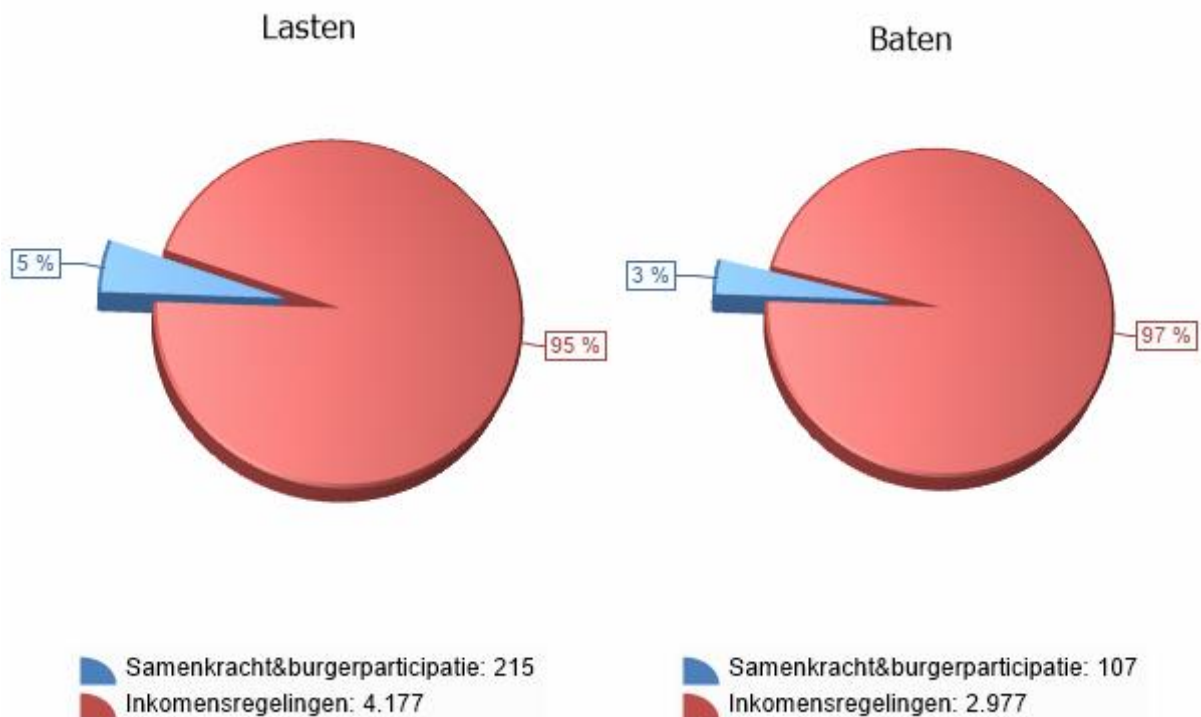
Richtinggevende documenten van de gemeente Dalfsen bij dit programma zijn:

- [Notitie schuldhulpverlening \(2013\)](#)
- [Toeslagenverordening WWB \(2012\)](#)
- Nota armoede- en minimabeleid (2014)
- Beleidsnota Participatiewet (2014)
- Beleidsnotitie hoogwaardige handhaving 2013-2016
- Maatregelenverordening (2013)
- Verordening verrekening bestuurlijke boetes bij recidive (2013)

Wat mag het kosten?

Inkomensondersteuning Bedragen x € 1.000	Rekening 2015	Begroting 2016	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020
Lasten	-4.404	-4.278	-4.392	-4.291	-4.295	-4.300
Baten	2.932	2.982	3.084	2.977	2.977	2.977
Saldo van lasten en baten	-1.473	-1.296	-1.308	-1.314	-1.318	-1.323
Resultaat	-1.473	-1.296	-1.308	-1.314	-1.318	-1.323

Uitsplitsing naar taakvelden Bedragen x € 1.000	Rekening 2015	Begroting 2016	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020
Producten voorgaande jaren	-1.473	-1.296	0	0	0	0
Samenkracht&bürgerparticipatie	0	0	-108	-110	-110	-110
Inkomensregelingen	0	0	-1.200	-1.204	-1.208	-1.213
Saldo van lasten en baten	-1.473	-1.296	-1.308	-1.314	-1.318	-1.323
Resultaat	-1.473	-1.296	-1.308	-1.314	-1.318	-1.323

Financiële analyse

Analyse Programma 6

	2016	2017	verschil
Totaal	-1.296.000	-1.308.000	-12.000
			(nadeel)

Overhead/apparaatskosten en rente

Het totaal van de kosten voor overhead wordt met ingang van 2017, als gevolg van de wijzigingen BBV, in programma 1 begroot. Omdat we voorheen de overhead/apparaatskosten over alle programma's verdeelden leidt deze werkwijze tot diverse verschuivingen binnen de begroting.

Bij de rente is eveneens sprake van verschuivingen. Zo wordt als gevolg van de BBV wijzigingen er geen bespaarde rente meer berekend, is er geen toevoeging van die rente aan de reserves meer en ook geen onttrekking van rente aan de reserves meer. Daardoor dalen de rentelasten bij de kapitaallasten en de rente-opbrengsten van de grondexploitatie.

Vluchtelingen/Vergunninghouders

nadeel € 108.000

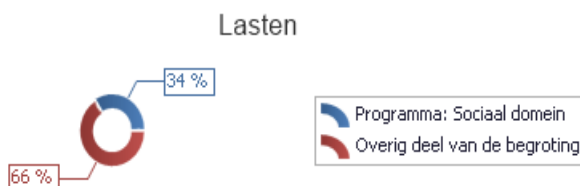
De subsidie aan Vluchtelingenwerk wordt in 2017 incidenteel verhoogd met € 105.000 conform de Voorjaarsnota 2016 en gaat daarmee van € 35.000 naar € 140.000.

In de 1e bestuursrapportage 2016 is de subsidie ook incidenteel bijgesteld met € 27.000 (van € 35.000 naar € 62.000). Dit nadeel vervalt in 2017 waardoor de afwijking 2016 t.o.v. 2017 per saldo € 78.000 bedraagt. Daarnaast waren de budgetten m.b.t. vluchtelingen/vergunninghouders per saldo ad. € 30.000 in 2016 per abuis verwerkt in programma 5 Onderwijs en vrije tijd.

Diverse kleine wijzigingen

nadeel € 5.000

Programma 7 Sociaal domein

Omschrijving van het programma

Het programma omvat het sociale domein. Wat wetgeving betreft wordt met name gedoeld op de Participatiewet, de Wet maatschappelijke ondersteuning 2015 en de Jeugdwet. Ook het jeugd- en jongerenwerk en het welzijnswerk zijn onderdeel van dit programma.

Portefeuillehouders en taakvelden van dit programma

Portefeuillehouder	Taakveld
Portefeuillehouder Von Martels	<ul style="list-style-type: none"> • Samenkracht en burgerparticipatie (o.a. eerstelijnsloket WMO en jeugd) • Wijkteams (sociale kernteams) • Begeleidende participatie (dagbesteding) • Maatwerkvoorzieningen (WMO) • Maatwerkdienstverlening 18+ • Maatwerkdienstverlening 18- • Geëscaleerde zorg 18+ • Geëscaleerde zorg 18- • Volksgezondheid (CJG)
Portefeuillehouder Van Leeuwen	<ul style="list-style-type: none"> • Algemene uitkering en overige uitkeringen gemeentefonds • Begeleidende participatie (S.D.W.) • Arbeidsparticipatie (reintegratie)

Beleidsindicatoren

Indicator	Eenheid	Periode	Bron	Dalfsen	Nederland	25.000 - 50.000 inwoners
Banen	Aantal per 1.000 inwoners (15 - 64 jaar)	2015	LISA	623,7	721,7	656,4

Indicator	Eenheid	Periode	Bron	Dalfsen	Nederland	25.000 - 50.000 inwoners
Jongeren met delict voor rechter	% 12 t/m 21 jarigen	2012	Verwey Jonker Instituut	1,36	2,57	1,83

Indicator	Eenheid	Periode	Bron	Dalfsen	Nederland	25.000 - 50.000 inwoners
Kinderen in uitkeringsgezin	% kinderen tot 18 jaar	2012	Verwey Jonker Instituut	1,09	5,66	3,53

Indicator	Eenheid	Periode	Bron	Dalfsen	Nederland	25.000 - 50.000 inwoners
Netto arbeidsparticipatie	% van de werkzame beroepsbevolking ten opzichte van de beroepsbevolking	2015	CBS	69,8	65,4	66,1

Indicator	Eenheid	Periode	Bron	Dalfsen	Nederland	25.000 - 50.000 inwoners
Achterstandsleerlingen	% 4 t/m 12 jarigen	2012	Verwey Jonker Instituut	7,62	11,61	8,94

Indicator	Eenheid	Periode	Bron	Dalfsen	Nederland	25.000 - 50.000 inwoners
Werkloze jongeren	% 16 t/m 22 jarigen	2012	Verwey Jonker Instituut	0,44	1,21	1,11

Indicator	Eenheid	Periode	Bron	Dalfsen	Nederland	25.000 - 50.000 inwoners
Lopende re-integratie voorzieningen	Aantal per 10.000 inwoners (15 t/m 64 jaar)	2015	CBS	28,9	311,9	255,7

Indicator	Eenheid	Periode	Bron	Dalfsen	Nederland	25.000 - 50.000 inwoners
Jongeren met jeugdhulp	% van alle jongeren tot 18 jaar	2015	CBS	8,4	10	9,9

Indicator	Eenheid	Periode	Bron	Dalfsen	Nederland	25.000 - 50.000 inwoners
Jongeren met jeugdbescherming	% van alle jongeren tot 18 jaar	2015	CBS	0,8	1,2	1,1

Indicator	Eenheid	Periode	Bron	Dalfsen	Nederland	25.000 - 50.000 inwoners
Jongeren met jeugdreclassering	% van alle jongeren van 12 tot 23 jaar	2015	CBS	nrb	0,5	0,4

Indicator	Eenheid	Periode	Bron	Dalfsen	Nederland	25.000 - 50.000 inwoners
Cliënten met een maatwerkarrangement WMO	Aantal per 10.000 inwoners	2015	GMSD*	nmb	569	492

* Gemeentelijke Monitor Sociaal Domein

Aanvullende facultatieve indicator:

Indicator	Eenheid	Periode	Bron	Dalfsen	Nederland	25.000 - 50.000 inwoners
Waardering persoonlijke gezondheid	Score (0-10)	2015	KING* Burgerpeiling	7,8	7,6	n.b.

*KING: Kwaliteits Instituut Nederlandse Gemeenten

Voor een nadere omschrijving c.q. definitie van de beleidsindicatoren verwijzen wij naar bijlage 4.7.

Belangrijke ontwikkelingen

Participatiewet

Bij de start van deze kabinetsperiode zijn met sociale partners afspraken gemaakt over de garantiebannen (Quotumwet). Het realiseren van garantiebannen verloopt voorspoedig in de particuliere sector. In de publieke sector worden echter nog weinig garantiebannen gerealiseerd. Verder is als onderdeel van de Participatiewet het nieuwe beschut werken als voorziening geïntroduceerd. Het aantal banen (en personen) voor beschut werken is in Nederland nog erg laag. De staatssecretaris heeft daarom wetgeving aangekondigd waardoor er een verplichting komt voor de gemeenten voor het aanbieden van werkplekken. Het voorstel zit momenteel in de consultatiefase en stuit op veel verzet van gemeenten. Mocht de verplichting voor gemeenten doorgang vinden, dan zal in 2017 worden bezien welke gevolgen dit heeft voor de gemeente Dalfsen.

Beschermd wonen en maatschappelijke opvang

In 2016 is door u de veranderagenda en bijbehorend convenant vastgesteld. Deze zijn ter informatie aan uw gemeenteraad toegestuurd. Hierin staat beschreven hoe we tussen 2016 en 2020 toe gaan werken naar de volledige decentralisatie van beschermd wonen en maatschappelijke opvang in 2020. In de voorjaarnota was vermeld dat deze decentralisatie waarschijnlijk in 2018 gereed zou zijn. Dit is door het Rijk uitgesteld naar 2020.

Verwarde personen

In 2016 is er veel aandacht geweest in de media voor verwarde personen. Vanuit het Rijk is besloten dat gemeenten de regie op deze groep mensen moet nemen. De gemeente Dalfsen is in de zomer van 2016 bezig geweest met een plan van aanpak om te komen tot een sluitende aanpak voor verwarde personen. In 2017 wordt hier uitvoering aan gegeven binnen de gemeentelijke organisatie en ook in regionaal verband.

Wat willen we bereiken en wat gaan we ervoor doen?

7.1 Van Transitie naar Transformatie

Meerjarig doel: wat willen we bereiken?

Op 1 januari 2015 zijn de taken van de Rijksoverheid op het gebied van WMO, jeugdzorg en de Participatiewet overgedragen aan de gemeenten. De overdracht van deze taken wordt ook wel de transitie genoemd. Vanwege de grote veranderingen die met de decentralisatie opdracht (oftewel de transitie) gepaard gingen, heeft onder andere de gemeente Dalfsen de keuze gemaakt om waar mogelijk zorg en ondersteuning te continueren op het niveau van 2014. Dit vanuit het idee dat de inwoners niets hoefden te merken van de veranderingen bij de overheid.

Maar hiermee is nog geen sprake van transformatie, de oorspronkelijke gedachte en opdracht achter de decentralisaties: de aanname dat gemeenten dichterbij cliënten en de gemeenschap staan en hierdoor beter kunnen sturen op preventie, ondersteuning, maatwerk oplossingen en vrijwillige inzet vanuit de samenleving. Binnen de gedachte van de transformatie geven regels richting, maar kan een andere oplossing (die niet binnen regels past) soms beter passend zijn. Er is ruimte voor nieuwe, passende, creatieve en doelgerichte oplossingen. Dit alles met als doel om, waar mogelijk, preventief of vroegtijdig te zoeken naar een passende oplossing zodat duurdere of langere ondersteuning en/of zorg voorkomen kan worden.

Voorbeeld 1

Een erg onzekere cliënt blijkt last te hebben van zijn slechte gebit. Gevolg is een slechte presentatie bij werkgevers, maar ook een negatieve houding waardoor cliënt vaak te laat komt, afspraken niet nakomt. De cliënt probeert presentatie situaties te vermijden. Vanuit de gemeente is besloten om een nieuw gebit te vergoeden. Resultaat is dat de cliënt steeds zelfverzekerder is geworden en op dit moment als betaalde kracht voor 40 uur per week aan het werk is

Voorbeeld 2

Een echtpaar komt met een zorgvraag voor een tandem bij een Wmo-consulent voor hun zoon van tien jaar. Het betreft in eerste instantie een Wmo-voorziening, maar de Wmo-consulent besluit bij het gesprek ook een jeugdconsulent uit te nodigen, omdat het gevoel heerst dat er meer achter de vraag schuil gaat. Uit het gesprek blijkt inderdaad dat dit zo is, en blijkt dat de ouders tegen een burn-out lopen. Er wordt respijtzorg geïndiceerd, waardoor de zoon eens in de zoveel tijd op een zorgboerderij terecht kan. De ouders worden hiermee ontlast, en kunnen weer op adem komen.

Het werken aan de transformatie heeft in 2017 en 2018 prioriteit en kost veel tijd. Het betekent dat we ons werk anders moeten gaan doen dan we altijd gedaan hebben.

Het proces om te komen van transitie naar transformatie staat centraal in veel beleidsterreinen die raken aan het sociaal domein, maar centraal staan de onderwerpen participatie (7.2), jeugd en WMO (7.3).

Wat gaan we er voor doen?

- In 2017 wordt het maatwerkbudget ingesteld en gaan we dit budget monitoren en in de halfjaarsrapportage uw gemeenteraad hierover informeren. Waar nodig zullen wij voorstellen doen voor beleidsmatige verankering.
- In 2017 worden er drie bijeenkomsten georganiseerd voor de eenheid Maatschappelijke Ondersteuning waarbij er wordt gewerkt aan de invoering van de transformatie.
- De bijeenkomsten geven input voor een projectplan voor de eenheid Maatschappelijke Ondersteuning hoe we, zowel inhoudelijk (beleidsvelden) als organisatorisch, komen van transitie naar transformatie.

7.2 Participatie

Hoe meten we dat?

Indicator	Bron	Nulmeting	2017	2018	2019	2020
Detachering aantal personen via SDW	Administratie SDW	nvt	15	20	20	20
Aantal garantiebanen*	Eigen gegevens	nvt	10	15	20	25

**Het UWV is verantwoordelijk voor de registratie van de garantiebanen. Het UWV kan het aantal garantiebanen niet uitsplitsen per gemeente. Wij kunnen alleen bijhouden welke garantiebanen door de gemeente zelf zijn gerealiseerd bij werkgevers.*

Wat gaan we er voor doen?

- In het Regionaal Werkbedrijf maken we afspraken over de invulling van de werkplekken voor beschut werk.
- In 2017 zullen we via groepsgewijze aanpak dertig personen met een participatieuitkering een re-integratietraject aanbieden.
- In 2017 willen we een kans benutten een bedrijf in onze gemeente te realiseren voor afvalscheiding en –demontage. De opzet is binnen dit bedrijf werkgelegenheid te realiseren voor inwoners met een uitkering.
- Wij gaan met SMON (Stichting Maatschappelijke Opbouw Nieuwleusen) een overeenkomst afsluiten over intensieve trajectbegeleiding en re-integratie van probleemjongeren (voortzetting 1000-jongerenplan).
- Eind 2016 zullen wij een notitie opstellen voor de specifieke doelgroep vergunninghouders met onder andere acties en maatregelen voor de inburgering en re-integratie van deze doelgroep. Uiterlijk in december zal de gemeenteraad deze notitie ontvangen.
- Eind 2016 zullen wij een re-integratieplan opstellen voor de gehele doelgroep Participatiewet. Uiterlijk in december zal de gemeenteraad dit plan ontvangen.

7.3 Wmo en jeugd

Hoe meten we dat?

Indicator	Bron	Nulmeting	2017	2018	2019	2020
Cliëntervaring met betrekking tot kwaliteit van geleverde ondersteuning	Cliëntervaringsonderzoeken Wmo (% cliënten dat de kwaliteit van de ondersteuning als goed ervaart)*	84%	85%	85%	86%	86%
Jaarlijks komen minimaal 3 nieuwe initiatieven tot stand die bijdragen aan de transformatie opgave jeugdzorg	Subsidieboek		3	3	3	3

* De score op het cliëntervaringsonderzoek kan in de toekomst vergeleken worden met scores van andere gemeenten. Momenteel zijn deze cijfers echter nog niet gepubliceerd.

Wat gaan we er voor doen?

- Het beleidskader Wmo "Met elkaar voor elkaar" loopt tot en met 2016. Voor de jeugdhulp is het van belang dat na de decentralisatie een beleidskader opgesteld wordt. In het eerste kwartaal 2017 wordt een nieuw beleidskader Wmo en Jeugdhulp voor de periode 2017- 2021 aan de raad voorgelegd met bijhorende verordening en beleidsregels.
- We onderzoeken waarom mensen stoppen met Wmo voorzieningen. Dit doen we omdat er landelijk signalen zijn dat de eigen bijdrage voor de Wmo leidt tot minder hulpafname. De gemeenteraad ontvangt een onderzoeksrapport in 2017.
- Er wordt onderzocht of de cliënten die gebruik hebben gemaakt van de huishoudelijke ondersteuning (HH1) nog steeds de ondersteuning krijgen die ze nodig hebben. De gemeenteraad ontvangt in het voorjaar van 2017 een analyse naar aanleiding van dit onderzoek.

7.4 Toekomstgericht welzijnsbeleid 2017-2020

Meerjarig doel: wat willen we bereiken?

Binnen het toekomstgerichte welzijnsbeleid dat in 2017 start, willen we breed inzetten op preventie, vroegsignalering en goede innovatieve oplossingen. In 2017 starten de eerste projecten die vanuit de subsidieregelingen "innovatieve preventie projecten" en "maatschappelijke duurzaamheid" worden toegekend. Dit alles met als doel dat het fijn wonen (en werken) is in de gemeente Dalfsen, maar ook om duurdere zorgkosten te voorkomen.

Hoe meten we dat?

We gebruiken de GGD gezondheidsmonitor (1x per 4 jaar uitgevoerd) en het Belevingsonderzoek Wmo (1x per 2 jaar uitgevoerd) om te constateren of de uitvoering van het welzijnswerk bijdraagt aan de gestelde doelen. In 2017 vinden deze onderzoeken niet plaats.

Wat gaan we er voor doen?

- Afstemming met de welzijnspartijen over de uitvoering van de nieuwe welzijnsopdracht.
- Begeleiding rondom de opdracht om als drie organisaties te komen tot één welzijnskoepel.
- In afstemming met de participatieraad een klantenpanel oprichten.
- Het vrijwilligers- en mantelzorgbeleid onderbrengen bij de welzijnskoepel in oprichting.

7.5 Publieke gezondheid

Meerjarig doel: wat willen we bereiken?

Het gezondheidsbeleid heeft tot doel bij te dragen aan een gezondere leefstijl van inwoners. We streven naar:

- Het in stand houden van de hoge ervaren gezondheidsscore van inwoners.
- Het in stand houden of bevorderen van een gezonde leefstijl van inwoners.
- Het boeken van gezondheidswinst voor en met kwetsbare groepen door risicofactoren aan te pakken en beschermende factoren te versterken.

Hoe meten we dat?

Zie facultatieve indicator 'waardering persoonlijke gezondheid' onder het kopje beleidsindicatoren programma 7.

Wat gaan we er voor doen?

- In het eerste kwartaal 2017 wordt de beleidsnota "Publieke gezondheid 2017-2020" aan de raad aangeboden. De beleidsnota zal beknopt zijn en de nadruk zal met name liggen op het uitvoeringsprogramma voor deze periode.

7.6 Deelname aan verbonden partijen in het sociaal domein

GGD IJsselland

De gemeente Dalfsen neemt deel aan de gemeenschappelijke regeling GGD (Gemeentelijke Gezondheidsdienst) IJsselland. De GGD bouwt voor gemeenten in IJsselland aan publieke gezondheid. GGD IJsselland voert de taken uit zoals deze in de wet Publieke gezondheid aan gemeenten zijn opgedragen, zoals Jeugdgezondheidszorg, infectieziektebestrijding, monitoring van gezondheid en advies over gezondheidsbeleid gemeenten en de zorg voor publieke gezondheid bij crisis en rampen.

Bedrijfsvoeringsorganisatie Jeugdzorg IJsselland

Gemeente Dalfsen neemt tevens deel aan de bedrijfsvoeringsorganisatie Jeugdzorg IJsselland. De regeling is getroffen ter ondersteuning en uitvoering van de taken van de colleges in het kader van de Jeugdwet, in het bijzonder de inkoop van diensten in het kader van specialistische jeugdzorg. De uitvoeringsorganisatie fungeert als inkoop- en betalingsorganisatie van de deelnemende gemeenten in principe tot en met 31 december 2016. Op het moment van schrijven wordt gewerkt aan een visie op de samenwerking voor de periode 2017-2020. Vooruitlopend op de besluitvorming is het besluit genomen om de gemeenschappelijke regeling in 2017 voort te zetten om proces van inkoop en contractering tijdig doorgang te doen vinden

Stichting Dalfsen Werkt

Ons doel met de stichting is het tot stand brengen en in stand houden van de werkvoorziening voor Dalfsenaren met een arbeidsbeperking. Daarnaast zetten wij de stichting in als re-integratie instrument voor onze inwoners die aangewezen zijn op inkomensondersteuning.

Voor de financiële bijdrage, de financiële kengetallen, beleidsvoornemens, ontwikkelingen en risico's van deze verbonden partijen verwijzen wij u naar de paragraaf verbonden partijen.

Relevante beleidsplannen en verordeningen

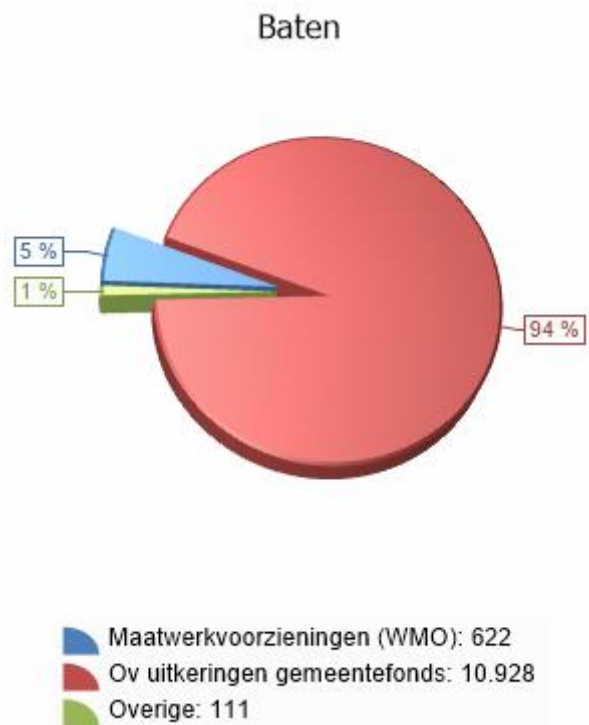
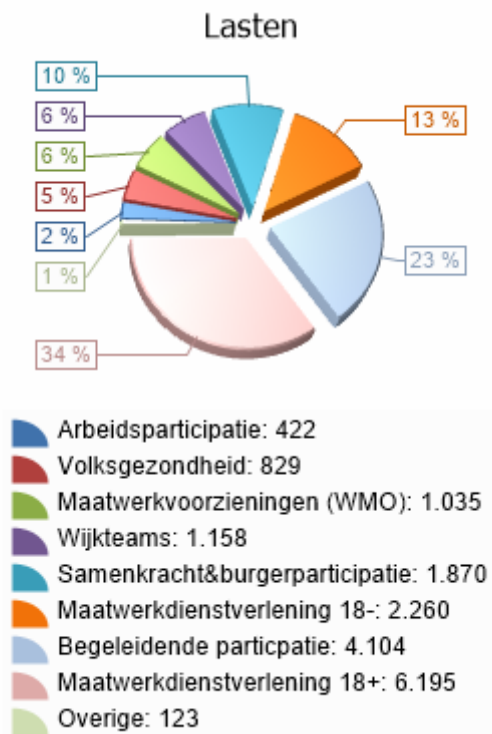
Richtinggevende documenten van de gemeente Dalfsen bij dit programma zijn:

- [Algemene subsidieverordening gemeente Dalfsen 2013](#)
- [Contourennota toekomst sociaal domein "Meedoen en Verbinden"](#)
- [Uitvoeringsnotitie 'Jeugd en Jongerenwerk' \(2013\)](#)
- ['Met elkaar, voor elkaar'. Beleidskader Wmo en Wpg 2013-2016 \(2013\)](#)
- [Regionaal projectplan transitie jeugdzorg 2013](#)
- [Nota jeugdbeleid \(2012-2015\)](#)
- [Notitie 'Alcoholpreventie Jeugd 2012-2015'](#)
- [Beleidsregels voorschoolse educatie \(2012\)](#)
- [Beleidsregels peuterspeelzaalwerk \(2012\)](#)
- [Notitie Ketenbeleid gemeente Dalfsen \(2008\)](#)
- [Beleidsnota welzijnsbeleid 2017 - 2020 \(2016\)](#)
- [Beleidsnota mantelzorg en vrijwilligers](#)

Wat mag het kosten?

Sociaal domein Bedragen x € 1.000	Rekening 2015	Begroting 2016	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020
Lasten	-18.824	-19.242	-17.996	-17.763	-17.588	-17.455
Baten	13.013	12.181	11.571	11.273	11.081	10.904
Saldo van lasten en baten	-5.811	-7.061	-6.425	-6.490	-6.507	-6.552
Onttrekking aan reserves	197	150	90	90	0	0
Resultaat	-5.614	-6.911	-6.335	-6.400	-6.507	-6.552

Uitsplitsing naar taakvelden Bedragen x € 1.000	Rekening 2015	Begroting 2016	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020
Producten voorgaande jaren	-5.811	-7.061	0	0	0	0
Samenkracht&burgerparticipatie	0	0	-1.870	-1.921	-1.911	-1.906
Wijkteams	0	0	-1.158	-1.172	-1.176	-1.184
Begeleidende participatie	0	0	-4.104	-3.859	-3.808	-3.811
Arbeidsparticipatie	0	0	-422	-456	-460	-462
Maatwerkvoorzieningen (WMO)	0	0	-413	-414	-414	-414
Ov uitkeringen gemeentefonds	0	0	10.928	10.631	10.439	10.262
Maatwerkdienstverlening 18+	0	0	-6.189	-6.115	-6.081	-6.098
Maatwerkdienstverlening 18-	0	0	-2.260	-2.246	-2.249	-2.090
Geëscaleerde zorg 18-	0	0	-123	-124	-124	-124
Volksgezondheid	0	0	-813	-813	-723	-723
Saldo van lasten en baten	-5.811	-7.061	-6.425	-6.490	-6.507	-6.552
Mutaties reserves	197	150	90	90	0	0
Resultaat	-5.614	-6.911	-6.335	-6.400	-6.507	-6.552

Financiële analyse

Analyse Programma 7

	2016	2017	verschil
Totaal	-6.911.000	-6.335.000	576.000 (voordeel)

Overhead/apparaatskosten en rente

Het totaal van de kosten voor overhead wordt met ingang van 2017, als gevolg van de wijzigingen BBV, in programma 1 begroot. Omdat we voorheen de overhead/apparaatskosten over alle programma's verdeelden leidt deze werkwijze tot diverse verschuivingen binnen de begroting.

Bij de rente is eveneens sprake van verschuivingen. Zo wordt als gevolg van de BBV wijzigingen er geen bespaarde rente meer berekend, is er geen toevoeging van die rente aan de reserves meer en ook geen onttrekking van rente aan de reserves meer. Daardoor dalen de rentelasten bij de kapitaallasten en de rente-opbrengsten van de grondexploitatie.

Integratie-uitkering

neutraal

Vanwege de vastgestelde regel, we doen het voor de middelen die we ervoor krijgen, geeft een daling van de integratie-uitkering (bate) een daling van de lasten voor eenzelfde bedrag.

Huishoudelijke Hulp Toelage

nadeel € 310.000

In 2016 was het budget lasten HHT eenmalig € 310.000 hoger dan in 2017.

Haalbaarheidsonderzoek WSW

nadeel € 130.000

Door het haalbaarheidsonderzoek zelf uitvoeren WSW is in 2017 € 130.000 bijgeraamd, dit was in 2016 niet het geval.

Mutatie reserves

nadeel € 60.000

In 2016 is de onttrekking aan de reserve voor het open houden van consultatiebureaus € 150.000, in 2017 is de onttrekking € 90.000.

Diversen

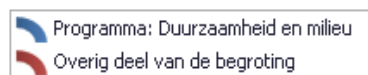
voordeel € 22.000

Overige verschillen € 22.000 voordeel.

Programma 8 Duurzaamheid en milieu

Lasten

Omschrijving van het programma

Het programma omvat de gemeentelijke activiteiten op het gebied van duurzaamheid, milieu, afvalverwijdering en -verwerking, water, riolering en waterzuivering en de begraafplaatsen.

Portefeuillehouders en taakvelden van dit programma

Portefeuillehouder	Taakveld
Portefeuillehouder Agricola	<ul style="list-style-type: none"> • Riolering (lasten) • Afval (lasten) • Milieubeheer (incl. duurzaamheid) • Begraafplaatsen en crematoria (lasten)
Portefeuillehouder Van Leeuwen	<ul style="list-style-type: none"> • Riolering (baten) • Riolering (waterbeleid en waterschap) • Afval (baten) • Begraafplaatsen en crematoria (baten)

Beleidsindicatoren

Indicator	Eenheid	Periode	Bron	Dalfsen	Nederland	25.000 - 50.000 inwoners
Omvang huishoudelijk restafval	kg/inwoner	2014	CBS	105	205	184

Indicator	Eenheid	Periode	Bron	Dalfsen	Nederland	25.000 - 50.000 inwoners
Hernieuwbare elektriciteit	%	2014	RWS	16,9	8,7	10,5

Voor een nadere omschrijving c.q. definitie van de beleidsindicatoren verwijzen wij naar bijlage 4.7.

Belangrijke ontwikkelingen

Regionale Uitvoeringsdienst IJsselland

De RUD IJsselland moet per 1 januari 2018 gewijzigd zijn van een netwerkorganisatie naar een gemeenschappelijke regeling. In oktober 2016 neemt het RUD-bestuur een besluit over het bedrijfsplan en de gemeenschappelijke regeling. In november 2016 zal uw raad toestemming worden gevraagd voor het aangaan van de gemeenschappelijke regeling. Het is niet uitgesloten dat het besluitvormingsproces voor uw raad doorloopt naar 2017. In 2017 zal eveneens het organisatie- en formatieplan worden opgeleverd. Dit plan zal vooral in het teken staan van kwartier maken en plaatsen van medewerkers.

Duurzaamheid

De uitkomsten van de werkconferentie in april en september 2016 zijn verwerkt in een kadernota duurzaamheid. In 2017 doen wij uw raad voorstellen over het vervolg voor het gemeentelijk duurzaamheidsbeleid.

Wat willen we bereiken en wat gaan we ervoor doen?

8.1 Afvalbeleid

Meerjarig doel: wat willen we bereiken?

Het doel is 90% hergebruik van grondstoffen en 30 kg restafval per inwoner per jaar in 2020. Het doel is een hoger cijfer voor netheid in de gemeente (van 7 naar 8).

Hoe meten we dat?

Indicator	Bron	Nulmeting	2017	2018	2019	2020
Hergebruik % afval	jaarcijfers ROVA	76% (2014)	75%	80%	85%	90%
Zwerfafval cijfer netheid	2-jaarlijkse enquête	7,1 (2015)	7,5	-	8,0	-

Wat gaan we er voor doen?

- Het geven van voorlichting en het organiseren van acties ter ondersteuning van het project omgekeerd inzamelen (bijvoorbeeld luierreclycling).

8.2 Duurzaamheidsbeleid

Meerjarig doel: wat willen we bereiken?

Het duurzaamheidsbeleid heeft tot doel: Een CO₂-neutraal Dalfsen in 2025.

Hoe meten we dat?

Indicator	Bron	Nulmeting	2017	2018	2019	2020
Absolute CO ₂ -uitstoot (in kton)	Energie in beeld	188,3 (2009)	167,0	161,0	153,0	145,0
CO ₂ -besparing duurzaamheidsprojecten (in kton)	Eigen gegevens	0,0 (2009)	65,0	80,0	105,0	125,0

Wat gaan we er voor doen?

- In 2017 doen wij uw raad voorstellen over het vervolg voor het gemeentelijk duurzaamheidsbeleid.
- Evalueren van de paragraaf duurzaamheid in raadsvoorstellen.

8.3 Waterbeleid en klimaatadaptatie

Meerjarig doel: wat willen we bereiken?

Met ons waterbeleid willen we bijdragen aan de realisatie van een klimaatrobuuste en duurzaam waterveilige leefomgeving. Door klimaatverandering krijgen we meer en meer met extreme buien te maken. Het regent vaker en langer en de buien hebben een hogere intensiteit. De gemeente heeft wettelijke zorgtaken op gebied van de inzameling van water en het voorkomen van overlast. De gemeente moet zorgen voor een goed leefklimaat, en moet inspanning verrichten voor het behalen van de landelijke en Europese normen (o.m. Kaderrichtlijn Water, Richtlijn Overstromingsrisico's).

In de Deltabeslissing Ruimtelijke adaptatie heeft het Deltaprogramma voorstellen opgenomen om de ruimtelijke inrichting van Nederland klimaatbestendig en waterrobuust te maken. Alle overheden en marktpartijen zijn daar samen verantwoordelijk voor. Landelijk is er binnen het Deltaprogramma afgesproken dat gemeenten uiterlijk in 2020 klimaatadaptatie hebben opgenomen in hun beleid. In 2050 moeten gemeenten zoveel mogelijk klimaatadaptief zijn.

Hoe meten we dat?

Geen meerjarige indicatoren.

Wat gaan we er voor doen?

- Geen specifieke nieuwe prestaties in 2017. Naar verwachting wordt een nieuw Gemeentelijk Rioleringsplan Dalfsen (GRP) 2016-2020 in februari 2017 aangeboden aan uw raad. Vanuit het reguliere vervangingsprogramma wordt actief gezocht naar de meekoppelkansen voor klimaatadaptatieve maatregelen.

8.4 Deelname aan verbonden partijen

Regionale Uitvoeringsdienst IJsselland (RUD)

De gemeente Dalfsen neemt deel aan Regionale Uitvoeringsdienst IJsselland. De juridische basis van deze samenwerking betreft een bestuursovereenkomst. De RUD IJsselland moet op grond van de Wet Vergunningverlening, Toezicht en Handhaving (VTH) uiterlijk per 1 januari 2018 haar juridische basis wijzigen van een netwerkmodel in een gemeenschappelijke regeling. Het jaar 2017 zal in het teken staan van de transitie. Deze transitie vraagt een aantal formele besluiten, o.a. het vaststellen van de gemeenschappelijke regeling en het bedrijfsplan.

ROVA

De ROVA heeft tot doel het bevorderen en/of het (doen) realiseren van integraal afvalketenbeheer en het leveren van kwalitatief hoogwaardige dienstverlening op het terrein van de verwijdering van afvalstoffen, waaronder begrepen beleidsondersteuning en collectieve aanbestedingen ten behoeve van de deelnemende overheden. Tevens is de vennootschap werkzaam op het gebied van inzameling, bewerking en verwerking van afvalstoffen, de reiniging en de gladheidbestrijding, alsmede op het gebied van direct of indirect daarmee verband houdende milieuvelden, in de ruimste zin van het woord. De gemeente heeft de volgende financiële banden met de ROVA N.V.:

1. Een dienstverleningsovereenkomst voor onbepaalde tijd. Hiermee is per jaar een bedrag gemoeid van bijna € 2 miljoen.
2. Aandelenbezit: de gemeente Dalfsen bezit 360 van de in totaal 8.551 aandelen. Het begrote dividend voor 2017 is € 150.000
3. In 2001 is een achtergestelde lening verstrekt met een looptijd van 10 jaar, waarover 8% rente wordt vergoed. In 2011 is deze lening met vijf jaar verlengd. De lening is inmiddels stilzwijgend verlengd voor een nieuwe periode van vijf jaar (tot februari 2021). Voor 2016-2019 is jaarlijks € 44.725 rente begroot.

Voor de financiële bijdrage, de financiële kengetallen, ontwikkelingen en risico's van deze verbonden partij verwijzen wij u naar de paragraaf verbonden partijen.

Relevante beleidsplannen en verordeningen

Richtinggevende documenten van de gemeente Dalfsen bij dit programma zijn:

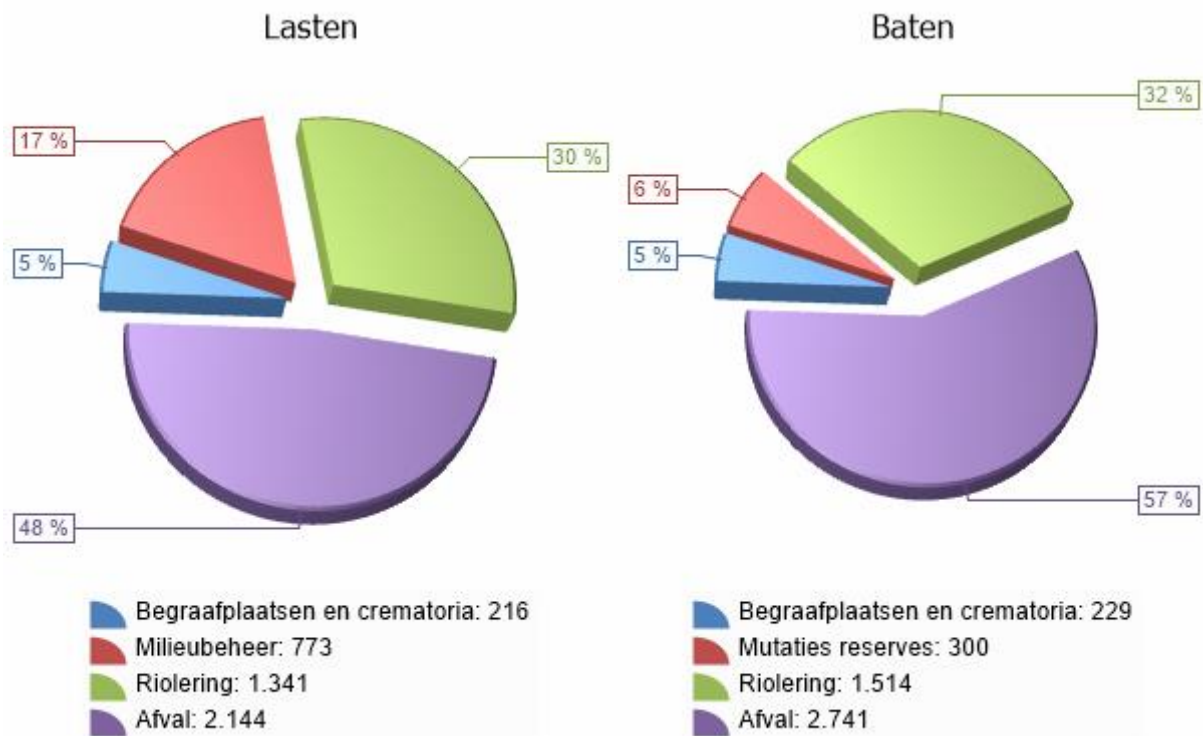
- [Nota Omgekeerd inzamelen 1e en 2e fase \(2014\)](#)
- [Uitvoeringsprogramma Duurzaamheid 2016-2017](#)
- [Grondwaterbeleidsplan \(2013\)](#)
- [Programma uitvoering VTH-taken 2016 \(2015\)](#)
- [Verordening afvoer hemel- en grondwater \(2011\)](#)
- [Integrale handhavingsnota 2012-2016 \(2011\)](#)
- [Waterplan 2007-2016](#)
- [Verbreed gemeentelijk rioleringsplan 2012-2015 \(2011\)](#)

Wat mag het kosten?

Duurzaamheid en milieu Bedragen x € 1.000	Rekening 2015	Begroting 2016	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020
Lasten	-5.147	-5.046	-4.474	-4.402	-4.422	-4.408
Baten	4.225	4.261	4.485	4.717	4.733	4.724
Saldo van lasten en baten	-922	-785	11	315	311	316
Onttrekking aan reserves	357	274	300	0	0	0
Resultaat	-564	-511	311	315	311	316

Uitsplitsing naar taakvelden Bedragen x € 1.000	Rekening 2015	Begroting 2016	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020
Producten voorgaande jaren	-922	-785	0	0	0	0
Riolering	0	0	173	177	177	177
Afval	0	0	597	584	580	583
Milieubeheer	0	0	-773	-460	-463	-466
Begraafplaatsen en crematoria	0	0	14	15	17	22
Saldo van lasten en baten	-922	-785	11	315	311	316
Mutaties reserves	357	274	300	0	0	0
Resultaat	-564	-511	311	315	311	316

Financiële analyse

Analyse Programma 8

	2016	2017	verschil
Totaal	-511.000	311.000	822.000 (voordeel)

Overhead/apparaatskosten en rente

Het totaal van de kosten voor overhead wordt met ingang van 2017, als gevolg van de wijzigingen BBV, in programma 1 begroot. Omdat we voorheen de overhead/apparaatskosten over alle programma's verdeelden leidt deze werkwijze tot diverse verschuivingen binnen de begroting.

Bij de rente is eveneens sprake van verschuivingen. Zo wordt als gevolg van de BBV wijzigingen er geen bespaarde rente meer berekend, is er geen toevoeging van die rente aan de reserves meer en ook geen onttrekking van rente aan de reserves meer. Daardoor dalen de rentelasten bij de kapitaallasten en de rente-opbrengsten van de grondexploitatie.

Mutaties reserves

voordeel € 26.000

In 2017 zal € 300.000 worden onttrokken aan de reserve ten behoeve van het klimaat en duurzaamheidsbeleid. In 2016 was dat € 200.000. Daarnaast worden in 2016 twee onttrekkingen gedaan ten bedrage van € 74.000 die in 2017 zijn vervallen (rente energielening en functionaris klimaat en duurzaamheid).

Programma 9 Ruimtelijke ordening en volkshuisvesting

Lasten

	Programma: Ruimtelijke ordening en VHV
	Overig deel van de begroting

Omschrijving van het programma

De gemeente moet beschikken over een actueel ruimtelijk- en omgevingsbeleid. Hiermee wordt ingespeeld op wettelijke kaders en maatschappelijke ontwikkelingen. Ruimtelijke kwaliteit, duurzaamheid en leefbaarheid zijn belangrijke uitgangspunten. Wij betrekken en stimuleren maatschappelijke partners bij het vormgeven en uitvoeren van ons beleid.

Portefeuillehouders en taakvelden van dit programma

Portefeuillehouder	Taakveld
Portefeuillehouder Agricola	<ul style="list-style-type: none"> Cultureel erfgoed Openbaar groen en (openlucht) recreatie Ruimtelijke ordening (incl. externe veiligheid) Wonen en bouwen (o.a. volkshuisvesting en handhaving)
Portefeuillehouder Van Leeuwen	<ul style="list-style-type: none"> Grondexploitatie (niet-bedrijventerreinen) Wonen en bouwen (baten bouw- en omgevingsvergunningen)
Portefeuillehouder Von Martels	<ul style="list-style-type: none"> Ruimtelijke ordening (Gebiedsbeleid: Ruimte voor de Vecht)

Beleidsindicatoren

Indicator	Eenheid	Periode	Bron	Dalfsen	Nederland	25.000 - 50.000 inwoners
Gemiddelde WOZ-waarde	Duizend euro	2015	CBS	248	206	219

Indicator	Eenheid	Periode	Bron	Dalfsen	Nederland	25.000 - 50.000 inwoners
Nieuw gebouwde woningen	Aantal per 1.000 woningen	2013	BAG*	9,1	6,6	5,9

Indicator	Eenheid	Periode	Bron	Dalfsen	Nederland	25.000 - 50.000 inwoners
Demografische druk	%	2016	CBS	60,3	53	58,4

Indicator	Eenheid	Periode	Bron	Dalfsen	Nederland	25.000 - 50.000 inwoners
Gemeentelijke Woonlasten éénpersoons-huishoudens	In Euro's	2016	COELO **	567	643	648

Indicator	Eenheid	Periode	Bron	Dalfsen	Nederland	25.000 - 50.000 inwoners
Gemeentelijke Woonlasten meerpersoons-huishoudens	In Euro's	2016	COELO	647	716	732

** BAG: Basisregistraties Adressen en Gebouwen

*COELO: Centrum voor Onderzoek van de Economie van de Lagere Overheden

Voor een nadere omschrijving c.q. definitie van de beleidsindicatoren verwijzen wij naar bijlage 4.7.

Wat willen we bereiken en wat gaan we ervoor doen?

9.1 Ruimtelijke ontwikkelingen

Meerjarig doel: wat willen we bereiken?

We streven naar een evenwichtige ruimtelijke ontwikkeling op onder andere het gebied van wonen, werken, recreatie, verkeer, landgoederen, archeologie, externe veiligheid en milieu. Duurzaamheid, ruimtelijke kwaliteit en leefbaarheid zijn hierbij uitgangspunt.

Belangrijk is de realisatie en instandhouding van een veilige en gezonde fysieke leefomgeving.

In onze ruimtelijke plannen houden we daarom rekening met voldoende flexibiliteit zodat beter kan worden ingespeeld op actuele marktontwikkelingen en maatschappelijke behoeften.

Hoe meten we dat?

Indicator	Bron	Nulmeting	2017	2018	2019	2020
Twee actuele Structuurvisies voor het totale grondgebied van de gemeente (1 voor de kernen en 1 voor het buitengebied)	Eigen gegevens	2 (2013)	2	2	2	2
Percentage van het grondgebied belegd met actuele bestemmingsplannen: -buitengebied -kernen	Eigen gegevens	100% 100%	100% 100%	100% 100%	100% 100%	100% 100%

Wat gaan we er voor doen?

- Vaststellen ambitiesdocument door de gemeenteraad voor invoering Omgevingswet (kaderstelling).
- Actualiseren van alle bestemmingsplannen voor de kernen zodat door de gemeenteraad 1 bestemmingsplan voor alle kernen kan worden vastgesteld.
- Een voorstel aan de gemeenteraad over het al dan niet aanpassen van de “Beleidsregels ontwikkelen met kwaliteit in het buitengebied gemeente Dalfsen”.
- Vaststelling door de gemeenteraad van de visie “Dorp aan de Vecht” (centrumvisie Dalfsen).
- Een voorstel aan de gemeenteraad over een omgevings- en verkeersplan als uitwerking van Kanaalvisie Lemelerveld
- Zorgen voor voldoende locaties voor het (tijdelijk) huisvesten van vergunninghouders om daarmee te voldoen aan de taakstelling 2017

9.2 Volkshuisvesting

Meerjarig doel: wat willen we bereiken?

Wijken moeten voor alle inwoners aantrekkelijk zijn. Diversiteit is daarbij belangrijk. Voor alle doelgroepen moeten er voldoende, passende woningen zijn. De woningcorporatie(s) hebben hierin mede een belangrijke taak. Hierbij past het principe van flexibele en duurzame bouw. Senioren zijn binnen het volkshuisvestingsbeleid een specifieke doelgroep. Speerpunt blijft het stimuleren van de lokale woningmarkt.

Hoe meten we dat?

Indicator	Bron	Nulmeting	2017	2018	2019	2020
Aantal nieuwe verblijfsobjecten met woonfunctie	CBS/eigen gegevens	103 (2014)	75	75	75	75
Aantal nieuwe startersleningen	Eigen gegevens	28 (2014)	*			

*Afhankelijk van een raadsbesluit eind 2016 worden de leningen al dan niet voortgezet. Derhalve nog geen streefwaarden weergegeven.

Wat gaan we er voor doen?

- Geen nieuwe prestaties.

9.3 Gebiedsontwikkeling

Meerjarig doel: wat willen we bereiken?

Een vitaal en aantrekkelijk landelijk gebied voor inwoners en toeristen.

Hoe meten we dat?

Indicator	Bron	Nulmeting	2017	2018	2019	2020
Tevredenheid van Dalfsenaren over wonen in het Vechtdal (rapportcijfer)	Vechtdal beleving onderzoek, tweejaarlijks	8,2 (2013) 8,3 (2015)	8,3	-	8,3	-
Percentage van de Dalfsenaren die het aantrekkelijk vindt om in het Vechtdal te recreëren	Vechtdal beleving onderzoek, tweejaarlijks	91% (2013) 95% (2015)	95%	-	95%	-

Wat gaan we er voor doen?

- Geen nieuwe prestaties.

9.4 Landschapsbeleid**Meerjarig doel: wat willen we bereiken?**

- Het behouden en verbeteren van de kwaliteit van het landschap.
- Het streekeigen karakter (de identiteit), in de verschillende landschapstypen, van het Dalfser landschap behouden en versterken.

Hoe meten we dat?

Indicator	Bron	Nulmeting	2017	2018	2019	2020
Totale hoeveelheid (hectares) landschapselementen onder contract via regeling Groene en Blauwe Diensten*	LOP Landschap Overijssel	0 ha (2010) 52,3 ha (2013)	66,2 ha	68 ha	70 ha	72

* Voor de uitbreiding van het aantal contracten voor Groene en Blauwe Diensten (GBD) zijn we afhankelijk van de Provincie Overijssel. De regeling GBD wordt (zeer waarschijnlijk) in 2017 weer opengesteld. De Provincie Overijssel verzorgt namelijk de cofinanciering (50 of 75%).

Wat gaan we er voor doen?

- Geen nieuwe prestaties.

9.5 Monumenten en archeologie**Meerjarig doel: wat willen we bereiken?**

We streven er naar monumentale panden te behouden vanwege hun cultuurhistorische, architectuurhistorische, stedenbouwkundige waarden, gaafheid en zeldzaamheid door deze bescherming te bieden. Ook willen we beschikken over een actueel, praktisch toepasbaar en uitvoerbaar archeologiebeleid met bijhorende beleidskaart.

Hoe meten we dat?

Indicator	Bron	Nulmeting	2017	2018	2019	2020
Aantal aanvragen monumentensubsidie per jaar	Eigen gegevens	4 (2014)	8	8	8	8
Aantal archeologische onderzoeken per jaar	Eigen gegevens	4 (2014)	5	5	5	5

Wat gaan we er voor doen?

Geen nieuwe prestaties.

Relevante beleidsplannen en verordeningen

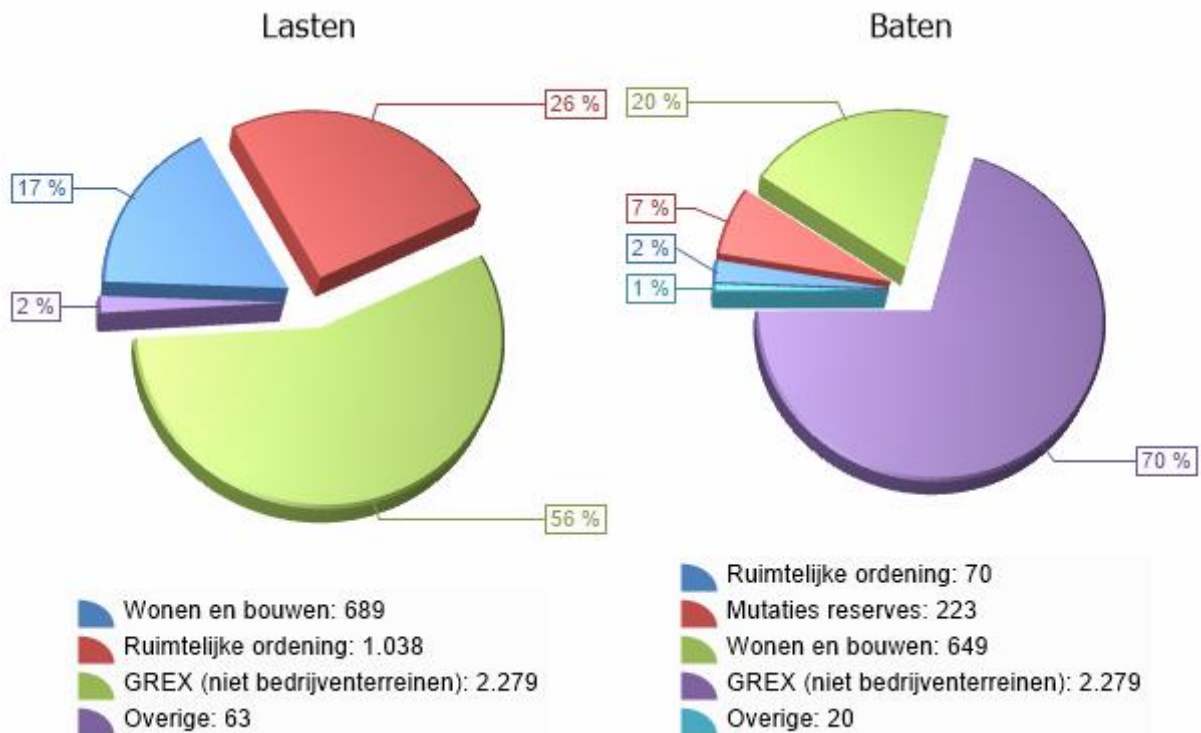
Richtinggevende documenten van de gemeente Dalfsen bij dit programma zijn:

- [Bij uitstek DALFSEN Missie/Visie Dalfsen 2020](#)
- [Uitwerkingsplan \(2010\)](#)
- [Structuurvisie kernen gemeente Dalfsen 2010-2020 met een doorkijk naar 2025 \(2010\)](#)
- [Structuurvisie buitengebied 2012-2022 met een doorkijk naar 2030 \(2012\)](#)
- [Beleidsregels Ontwikkelen met Kwaliteit in het buitengebied van de gemeente Dalfsen \(Gewijzigd vastgesteld op 15 december 2015\)](#)
- [Welstandsnota 2014 \(2014\)](#)
- [Nota grondbeleid 2015 -2020](#)
- [Woonvisie gemeente Dalfsen 2016 tot en met 2020 \(2016\)](#)
- [Uitgifteregeling bouwgrond \(2014\)](#)
- [Verordening starterslening gemeente Dalfsen 2016 \(2016\)](#)
- [Beleidsplan recreatie en toerisme voor periode 2011-2020 \(2011\)](#)
- [Nota economisch beleid 2013-2020 \(2013\)](#)
- [Extern veiligheidsbeleid gemeente Dalfsen 2015-2018](#)
- [Landschapsonwikkelingsplan Dalfsen \(2010\)](#)
- [Masterplan Ruimte voor de Vecht \(2009\)](#)
- [Notitie Evaluatie Archeologiebeleid 2012 \(2012\)](#)

Wat mag het kosten?

Ruimtelijke ordening en VHV Bedragen x € 1.000	Rekening 2015	Begroting 2016	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020
Lasten	-8.441	-7.332	-4.069	-3.709	-3.066	-5.540
Baten	8.480	5.586	3.017	2.773	2.123	4.591
Saldo van lasten en baten	39	-1.745	-1.052	-937	-943	-949
Storting in reserves	-1.840	-66	0	0	0	0
Onttrekking aan reserves	537	329	223	133	143	143
Resultaat	-1.265	-1.483	-829	-804	-801	-807

Uitsplitsing naar taakvelden Bedragen x € 1.000	Rekening 2015	Begroting 2016	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020
Producten voorgaande jaren	39	-1.745	0	0	0	0
Cultureel erfgoed	0	0	-27	-27	-27	-27
Openbaar groen & openluchtrecr	0	0	-16	-14	-14	-14
Ruimtelijke ordening	0	0	-968	-855	-863	-870
GREX (niet bedrijventerreinen)	0	0	0	0	0	0
Wonen en bouwen	0	0	-41	-40	-39	-38
Saldo van lasten en baten	39	-1.745	-1.052	-937	-943	-949
Mutaties reserves	-1.304	263	223	133	143	143
Resultaat	-1.265	-1.483	-829	-804	-801	-807

Financiële analyse

Analyse Programma 9

	2016	2017	verschil
Totaal	-1.483.000	-829.000	654.000 (voordeel)

Overhead/apparaatskosten en rente

Het totaal van de kosten voor overhead wordt met ingang van 2017, als gevolg van de wijzigingen BBV, in programma 1 begroot. Omdat we voorheen de overhead/apparaatskosten over alle programma's verdeelden leidt deze werkwijze tot diverse verschuivingen binnen de begroting.

Bij de rente is eveneens sprake van verschuivingen. Zo wordt als gevolg van de BBV wijzigingen er geen bespaarde rente meer berekend, is er geen toevoeging van die rente aan de reserves meer en ook geen onttrekking van rente aan de reserves meer. Daardoor dalen de rentelasten bij de kapitaallasten en de rente-opbrengsten van de grondexploitatie.

Diverse incidentele budgetten

voordeel € 99.000

Diverse incidentele budgetten uit 2016 komen in 2017 niet meer voor, bijvoorbeeld advieskosten monumentenzorg, volkshuisvesting, archeologisch onderzoek Oosterdalfsen. Totaal € 99.000

Gebiedsbeleid

nadeel € 90.000

Voor gebiedsbeleid is er € 90.000 extra beschikbaar gesteld in 2017.

Diversen

voordeel € 23.000

Overige verschillen € 23.000 voordeel.

Mutaties reserves

nadeel € 40.000

In 2016 waren onttrekkingen uit de reserve geraamd voor het archeologisch beleidsplan, handhaving recreatiewoningen en woonvisie voor een totaal bedrag van €130.000. In 2017 zijn deze onttrekkingen vervallen. In 2017 is een onttrekking geraamd voor gebiedsgerichte projecten van € 90.000.

Hoofdstuk 3 Paragrafen

3.1 PARAGRAAF BEDRIJFSVOERING

Algemeen

Bedrijfsvoering is ondersteunend en adviserend aan de organisatieonderdelen, het gemeentebestuur, directie en management.

In deze paragraaf gaan wij in op organisatieontwikkeling, LEAN werken, personeelsbeleid, samenwerking, inkoopbeleid, informatievoorziening & automatisering, Geo-informatie en documentbeheer en juridische kwaliteitszorg.

Organisatieontwikkeling

Ambtelijke organisatie

Op 1 januari 2015 zijn we gestart met de nieuwe organisatiestructuur. Deze nieuwe organisatiestructuur maakt onderdeel uit van het totale programma "De Verbouwing". Een wendbare organisatie met drie kernwaarden (resultaatgerichtheid, denken in kansen en mogelijkheden en samenwerken aan het collectieve doel). Dat willen we zijn. Binnen dit programma zijn diverse acties uitgezet, die ook in 2017 zullen doorlopen. Eind 2016 is de evaluatie van de organisatiestructuur afgerond en begin 2017 zullen de aanbevelingen uit de evaluatie verder uitgewerkt en uitgevoerd worden.

LEAN werken

LEAN werken resulteert in het verkorten van de doorlooptijden, het verminderen van de werkdruk en het efficiënter werken. Dit alles met het doel om een betere kwaliteit van dienstverlening voor onze burgers te realiseren. Een medewerker, die LEAN werkt, past in het profiel van de ideale medewerker/manager van onze organisatie.

In 2017 zullen minimaal zes LEAN trajecten worden uitgevoerd. Ook zal er in 2017 opnieuw aandacht worden gegeven aan het borgen van het LEAN werken.

Het is weer een stap op de weg naar het in 2014 geformuleerde doel van de directie voor het LEAN werken in Dalfsen, namelijk dat alle medewerkers in 2019 continu & structureel aan het verbeteren zullen zijn.

Personeelsbeleid

Ziekteverzuim

Als kengetal heeft de directie in 2005 vastgesteld dat het ziekteverzuimpercentage onder de vijf moet komen en blijven. Dit uitgangspunt geldt nog steeds. Per kwartaal wordt het ziekteverzuim bekeken door het management en waar nodig worden maatregelen genomen. Bijvoorbeeld de inzet van een verzuimcoach. Het ziekteverzuim in 2015 was 3,68%. In het eerste kwartaal van 2016 was het percentage 5,34% en in het tweede kwartaal is dit weer teruggelopen naar 3%.

Individueel Keuze Budget (IKB)

In het cao-akkoord is afgesproken om de vakantietoelage, de levenslooptoelage, de eindejaarsuitkering en 14,4 bovenwettelijke vakantie-uren in te zetten als bronnen voor het IKB. De werknemer krijgt keuzemogelijkheden over de inzet van deze bronnen.

Per 1 januari 2017 treedt IKB in werking en vormt een verdere stap in de modernisering van de arbeidsvoorwaarden van de gemeentelijke sector.

Banenafpraak

In het sociaal akkoord van 11 april 2013 is afgesproken dat er extra banen gecreëerd worden voor mensen met een arbeidsbeperking. Vanuit het sociaal domein met onze netwerker en als werkgever proberen wij mensen met een arbeidsbeperking te plaatsen (dus extern en intern). De banenafpraak is een landelijke afspraak, waarbij wij als gemeente een inspanningsverplichting hebben om hieraan te voldoen.

Medewerkersonderzoek

In de eerste helft van dit jaar hebben we een medewerkersonderzoek uitgevoerd. We willen hiermee een beeld vormen van het werkplezier van onze medewerkers in de nieuwe organisatie, waarbij wij een vergelijk maken met het vorige onderzoek (2013). Het onderzoek heeft opgeleverd, dat (net als in 2013) de tevredenheid groot is en dat Dalfsen ten opzichte van benchmarkgemeenten bijzonder hoog scoort. Daar zijn we trots op. Juist omdat we in 2015 zijn gestart met de nieuwe organisatie. Opvallend zijn de mooie scores op bevoegenheid en betrokkenheid. Medewerkers staan achter de doelstellingen van de organisatie en voelen zich gewaardeerd. De drie kernwaarden leven veel meer dan in 2013. Aandachtspunten zijn er ook. Zo is de werkdruk toegenomen en is de rolduidelijkheid afgenomen. Het effectief kunnen werken en efficiënt samenwerken is het derde aandachtspunt. De eenheden zijn gestart met het formuleren van acties, zodat de genoemde aandachtspunten ook daadwerkelijk aandacht krijgen en leiden tot verbeterpunten. In 2017 krijgt dit een vervolg.

Samenwerking

SSC Overheid en Service

Samen met de gemeente Dronten en het Shared Service Center ONS hebben we de tweede fase van het onderzoek tot mogelijke toetreding verkend. Dat heeft ertoe geleid dat vlak voor de zomervakantie de concept business case is vastgesteld. De rest van 2016 gaan we gebruiken om samen met Dronten en met de huidige partners van het SSC ONS (de gemeenten Zwolle en Kampen en de provincie Overijssel) een aantal scenario's uit te werken. Vervolgens ligt het in de bedoeling uw raad in december 2016 hierover te informeren en een voorstel te doen over al dan niet toetreding tot het SSC ONS. Wat dit betekent voor 2017 is afhankelijk van deze besluitvorming.

Inkoopbeleid

De inkooporganisatie maakt onderdeel uit van de mogelijke aansluiting bij het SSC ONS. Wij hebben geen eigen inkooporganisatie. Gelet op de toenemende complexiteit en de eisen vanuit de accountants- en interne controle zullen we óf moeten aansluiten bij het SSC ONS óf een eigen inkooporganisatie moeten oprichten.

Informatievoorziening& automatisering

In juni 2015 heeft de algemene ledenvergadering van de VNG de Digitale Agenda 2020 vastgesteld. In de Digitale Agenda is de principiële keuze gemaakt voor de kracht van het collectief; 'samen doen wat samen kan'. De ambities vanuit de Digitale Agenda 2020 worden door ons van harte onderschreven.

Aan de uitvoering van deze digitale agenda zal in Dalfsen dan ook in 2017 worden gewerkt.

De volgende drie ambities zijn geformuleerd vanuit het adagium 'wat samen kan ook samen doen':

1. Open en transparant in de participatiesamenleving

Gemeenten zijn een open en transparante overheid. Ze zijn ook digitaal de meest nabije overheid en benutten de kracht van inwoners, ondernemers, wijken en buurten door (digitale) participatie in de democratie, bestuur, beleid en uitvoering.

2. Werken als één efficiënte overheid

Informatie loopt in netwerken razendsnel over organisatiegrenzen heen. Gemeenten zien zichzelf als onderdeel van een netwerk van alle overheidslagen en organisaties gezamenlijk. Hierin maken overheidsorganisaties gebruik van elkaars voorzieningen om inwoners en ondernemers optimaal te bedienen.

3. Massaal digitaal, maatwerk lokaal

Door de inzet op collectiviteit in de informatievoorziening wordt lokaal maatwerk mogelijk gemaakt. Door het collectief organiseren van de informatievoorziening waarop gemeenten zich niet van elkaar onderscheiden, wordt maximale ruimte gecreëerd voor de uitvoering van de kerntaken. Bovendien wordt door uniformiteit de dienstverlening van de gemeente voor de inwoners eenduidiger.

Wij vinden dat gemeenten zich niet onderscheiden op hun digitale infrastructuur, maar op wat zij ermee doen. Deze digitale infrastructuur moet veilig, betrouwbaar en 'digitaal duurzaam' zijn, zeker nu steeds meer informatie in verschillende digitale vormen moet worden opgenomen. Zo kunnen inwoners meer regie krijgen op eigen gegevens en hun eigen leefomgeving.

Geo-informatie en documentbeheer

Geo-informatie

Gemeente Dalfsen is als bronhouder van de Wet Basisregistratie Grootchalige Topografie (BGT) per 25 mei 2016 volledig opgenomen in de Landelijke Voorziening.

Het verplicht gebruik binnen de overheid, zoals gebruikelijk bij alle basisregistraties, is vanaf 2017 voorgeschreven. Als bijdrage in de beheerkosten stelt het Rijk jaarlijks 8,8 miljoen euro beschikbaar. Met ingang van 2017 vindt de verdeling plaats via het Gemeentefonds. Voor Dalfsen is dit ruim € 11.000.

Met ingang van dit jaar worden de luchtfoto's jaarlijks vernieuwd. In 2017 zal ook aanvullend beeldmateriaal (oblieke foto's of panoramafoto's of een combinatie van beiden) worden aangeschaft. Op dit terrein werken we intensief samen met de gemeente Kampen. Verwacht wordt in 2017 hier mogelijk op onderdelen uitvoering aan te geven.

Juridische kwaliteitszorg

(Pre)mediation/informele behandeling

Omdat in voorgaande jaren (pre)mediation in veel gevallen tot goede resultaten leidde, zal ook in het komende jaar bij bezwaarschriften (pre)mediation worden ingezet voor de zaken die daarvoor in aanmerking komen. Gebleken is dat het voeren van mediationgesprekken een waardevolle toevoeging vormt bij de behandeling van bezwaarschriften, waardoor veel bezwaarschriften niet hoeven te worden behandeld door de bezwaarschriftencommissie.

Quick scan legal audit

Als uitwerking van de organisatieontwikkeling wordt in de tweede helft van 2016 een organisatiebrede legal audit in de vorm van een quick scan gehouden. Deze audit heeft met name betrekking op de vraag of er voldoende juridische capaciteit aanwezig is in de organisatie en of de juridische capaciteit op de juiste plek zit. Tevens zal hierbij worden onderzocht welke maatregelen genomen kunnen worden ter verbetering of behoud van de juridische kwaliteit.

Wob-verzoeken

Nadat de afgelopen jaren het aantal Wob-verzoeken (Wet openbaarheid van bestuur) behoorlijk is toegenomen, lijkt er nu een stabilisering in het aantal Wob-verzoeken te hebben plaatsgevonden. De verwachting voor 2017 is dat deze stabilisering zal aanhouden.

Wet open overheid

Op 19 april 2016 heeft de Tweede Kamer het Wetsvoorstel open overheid aangenomen. De verwachting is dat dit wetsvoorstel binnenkort ook in de Eerste Kamer zal worden behandeld. Het wetsvoorstel brengt een groot aantal (extra) registratie- en openbaarmakingsverplichtingen voor gemeenten met zich mee. Deze wet zal op termijn de Wet openbaarheid van bestuur gaan vervangen.

3.2 PARAGRAAF FINANCIERING

Algemeen

De paragraaf financiering is een verplicht onderdeel van de begroting. De verplichting hangt samen met de invoering van de wet Fido (Wet financiering decentrale overheden). Deze paragraaf bevat, conform artikel 13 van het BBV, in ieder geval de beleidsvoornemens voor het risicobeheer van de financieringsportefeuille. De paragraaf financiering vormt, samen met de financiële verordening (artikel 212 van de Gemeentewet) en de uitvoeringsregels treasury, een belangrijk instrument voor het sturen, beheersen, verantwoorden van en toezicht houden op de financieringsfunctie.

In deze documenten worden onder meer doelstellingen, uitzettingen en garanties, financiering, kasbeheer en organisatie van de treasuryfunctie rond het liquiditeitenbeheer van de gemeente op korte en lange termijn vastgelegd. Zij geven de kaders weer waarbinnen de treasuryactiviteiten dienen te worden uitgevoerd. We zetten onze treasuryfunctie in 2017 op dezelfde risicomijdende wijze voort als in 2016.

De gemeente verkeert permanent in de situatie van financieringsbehoefte. Dit houdt verband met het stelsel van baten en lasten, waarbij investeringen worden geactiveerd en de lasten in de vorm van rente en afschrijving ten laste van de exploitatie worden gebracht. Deze handelswijze leidt ertoe dat de investeringsuitgaven gedurende de periode van afschrijving gefinancierd moeten worden. Daarnaast ontstaat een financieringsbehoefte door het in de tijd achterlopen van de inkomsten bij de uitgaven. Voor de financieringsbehoefte worden leningen afgesloten. Door het aantrekken van geld van derden ontstaat een schuldpositie. De gemeente moet de leningen aflossen en betaalt gedurende de looptijd van de lening rente. Gemeenten zijn bij deze financieringswijze gehouden aan twee normen uit de wet Fido: de kasgeldlimiet en de renterisiconorm. Procedures en bevoegdheden zijn uitgewerkt in de uitvoeringsregels treasury.

Kasgeldlimiet

Gegeven de permanente financieringsbehoefte, kunnen fluctuaties in rentelasten voor de gemeente risico's met zich meebrengen. Om deze risico's zoveel mogelijk te beperken is de kasgeldlimiet ingesteld. De kasgeldlimiet stelt grenzen aan de mate waarin de financieringsbehoefte wordt gedekt met kortlopende leningen (< 1 jaar). De kasgeldlimiet is uitgedrukt in een percentage van de omvang van de begroting. Voor 2017 bedraagt dit, bij ministeriële regeling vastgestelde, percentage 8,5. De omvang van de begroting op 1 januari 2017 bedraagt € 52.967.000 De kasgeldlimiet bedraagt dan € 4.502.000.

Renterisiconorm

Om het risico van renteaanpassing en herfinanciering bij langlopende leningen (> 1 jaar) te beperken is de renterisiconorm ingesteld. Deze norm is bij ministeriële regeling bepaald en houdt in, dat de jaarlijks verplichte aflossingen en de renteherzieningen niet meer mogen bedragen dan 20% van het begrotingstotaal. Uit het volgende overzicht blijkt dat we ruim binnen de renterisiconorm blijven.

	Variabelen renterisico(norm)	2017	2018	2019	2020
1	Renteherziening	0	0	0	0
2	Aflossingen	1.462	795	795	795
3	Renterisico (1+2)	1.462	795	795	795
4	Renterisiconorm	10.593	10.474	10.255	10.768
5a=(4>3)	Ruimte onder renterisiconorm	9.131	9.679	9.460	9.973
5b=(4<3)	Overschrijding renterisiconorm				
	Berekening renterisiconorm				
	Begrotingstotaal	52.967	52.368	51.277	53.839
	Bij ministeriële regeling vastgesteld %	20%	20%	20%	20%
4	Renterisiconorm	10.593	10.474	10.255	10.768
	(bedragen x € 1.000)				

Langlopende geldleningen

De gemeente heeft per augustus 2016 drie langlopende geldleningen afgesloten. De laatst afgesloten lening dateert van 2014, toen is een vaste geldlening van € 7,5 miljoen aangetrokken. In 2017 loopt een geldlening af, dan vindt de laatste aflossing plaats van de lening van € 10 miljoen. Op 1 januari 2017 (peildatum augustus 2016) bedraagt de restantschuld van de langlopende geldleningen € 6,9 miljoen.

NAAM GELDGEVER	LAATSTE AFL.	RENTE %	LENING	AFLOSSING T/M 2016	SCHULDRES- TANT OP 01-01-17	RENTE 2017	AFLOSSING 2017	AFLOSSING T/M 2017	SCHULDRES- TANT OP 31-12-17
B.N.G.	2024	1,84	7.500.000	1.500.000	6.000.000	110.280	750.000	2.250.000	5.250.000
B.N.G.	2023	5,29	1.134.451	816.804	317.646	16.803	45.378	862.182	272.268
B.N.G.	2017	5,13	10.000.000	9.333.333	666.667	34.200	666.667	10.000.000	0
TOTAAL			18.634.451	11.650.138	6.984.313	161.283	1.462.045	13.112.182	5.522.268

Rentebeleid in de gemeente Dalfsen

De mogelijkheden om een eigen rentebeleid te voeren, zijn door de BBV wijziging van 2017 aanmerkelijk kleiner geworden. Dit geldt met name voor de rente over de eigen (interne) financieringsmiddelen. Dit heeft ertoe geleid, dat met ingang van 2017 diverse rentewijzigingen in de begroting zijn doorgevoerd. Dit is gebeurd na afstemming met de werkgroep P&C. Kort samengevat ziet het nieuwe rentebeleid er als volgt uit:

- over het eigen vermogen wordt geen rente meer berekend
- daardoor vindt geen rentebijdrage aan de reserves meer plaats
- de rentekosten bestaan derhalve alleen nog uit externe rentekosten
- bepalend hierbij zijn de te verwachten rentekosten (begroting) of werkelijke rentekosten (jaarrekening)
- deze rentekosten worden omgeslagen over de activa; daarbij is het toegestaan het rentepercentage te corrigeren met plus of min 0,5%
- Dalfsen kiest voor een afronding naar boven, zodat er ruimte is voor het opvangen van een kleine rentestijging.

Hieronder volgt een berekening van de rentekosten volgens het format dat met ingang van 2017 verplicht is voorgeschreven.

Rentetoerekening begroting 2017	(- is nadeel)
De externe rentelasten over korte en lange financiering	-267.509
De externe rentebaten	261.676
Saldo 1: totaal van rentelasten en rentebaten	-5.833
De rente die aan de grex moet worden doorberekend (opbrengst)	216.636
Saldo 2: aan taakvelden toe te rekenen externe rente	210.803
Interne rente over eigen vermogen	0
Interne rente over voorzieningen (gewaardeerd op contante waarde)	0
Saldo 3: aan taakvelden toe te rekenen externe en interne rente	210.803
Werkelijk aan taakvelden toegerekende rente (deze is nihil bij een positief saldo van externe en interne rente)	0
Renteresultaat op taakveld treasury	210.803

3.3 PARAGRAAF GRONDBELEID

Algemeen

In deze paragraaf wordt ingegaan op de wijze waarop de gemeente in 2017-2020 invulling zal geven aan haar grondbeleid. In 2015 is de Nota Grondbeleid (2015-2020) vastgesteld. In de nota grondbeleid is opgenomen dat de gemeente een actief grondbeleid voert. Actief grondbeleid houdt in dat actief gestuurd wordt op de ruimtelijke ontwikkelingen binnen de gemeente. Op deze wijze wordt grip gehouden op planvorming, realisatie en uitgifte van gronden. Het aankoopbeleid is gericht op het zelf verwerven van grond voor de realisatie van bedrijventerreinen en woningbouwlocaties. De huidige grondexploitaties worden in eigen beheer uitgevoerd.

Als daar aanleiding toe is wordt op basis van de Wet voorkeursrecht gemeenten het voorkeursrecht gevestigd. Dit betekent dat de eigenaren bij voorgenomen verkoop eerst de grond aan de gemeente moeten aanbieden. Op dit moment worden geen nieuwe voorkeursrechten gevestigd. Daarnaast wordt er gekeken welke mogelijkheden er zijn om gronden die in de toekomst niet worden ingezet voor nieuwe exploitaties of ruilgronden, weer op de markt te zetten en af te stoten.

In 2013 is de Nota Kostenverhaal gemeente Dalfsen deel 1 vastgesteld. In deze nota is het beleid voor de kostentoe rekening van bovenwijkse voorzieningen aan de verschillende grondexploitaties vastgelegd.

De financiële vertaling van de grondexploitaties is opgenomen in de Meerjaren Prognose Grondexploitaties (MPG) 2016. In de MPG zijn de financiële doorrekeningen opgenomen van alle lopende grondexploitaties en is inzicht gegeven in het verwachte resultaat en het weerstandsvermogen. In de MPG zijn ook meer details per grondexploitatie opgenomen. Door BBV wijzigingen is de grondslag voor de toe te rekenen rente gewijzigd (zie verderop in deze paragraaf). Aangezien deze wijziging een groot effect heeft op de verwachte resultaten is deze wijziging verwerkt in de gepresenteerde resultaten in deze paragraaf.

Belangrijke beleidsdocumenten:

[Nota Grondbeleid 2015-2020\(2015\)](#)

[Nota Kostenverhaal gemeente Dalfsen \(2013\)](#)

[Structuurvisie kernen \(2010\)](#)

[Structuurvisie buitengebied \(2012\)](#)

Plaats van de grondexploitaties binnen de gemeentelijke organisatie/bedrijfsvoering

Er is geen sprake van een gemeentelijk grondbedrijf. De taakgebieden grondbeleid en grondexploitatie vallen onder de eenheid Ruimtelijke Ontwikkeling. De eenheidsmanager is verantwoordelijk voor deze taakgebieden en is ook budgethouder.

Planning en control cyclus en grondexploitaties/informatievoorziening gemeenteraad

In de planning en control cyclus wordt de gemeenteraad jaarlijks drie keer geïnformeerd over de exploitatie van grond in de gemeente Dalfsen. Dat is op de volgende momenten:

- in november via de paragraaf grondbeleid in de programma begroting
- in april via de MPG
- in mei via de paragraaf grondbeleid in de jaarrekening

Bij belangrijke ontwikkelingen zal de raad ook tussentijds worden geïnformeerd.

Ontwikkelingen

Marktomstandigheden hebben invloed op de grondexploitaties

Voor 2016 is in de MPG 2016 een verkoop van industrieterreinen begroot van 1,5 ha en een verkoop van 136 kavels op woningbouwlocaties. Om een goede inschatting te maken voor de begroting is het van belang om het verkoopverloop van het lopende boekjaar te beoordelen. De eerste acht maanden van 2016 zijn voorbij, in onderstaand overzicht is inzicht gegeven in de huidige status van de gerealiseerde verkopen en de ontwikkelingen die in de pijplijn zitten.

		Begroot 2016	Gerealiseerd t.m. augustus 2016	Intentie overeenkomst	lopende uitgifte	Lopende besprekingen ontwikkelaars	Verwacht totaal 2016
De Grift III	HA	0,8	-	1,1	-	-	1,1
Posthoornweg	HA	0,4	-	-	-	0,4	0,4
West Parallelweg	HA	0,3	-	0,1	-	-	0,1
	HA	1,5	-	1,2	-	0,4	1,6
De Gerner Marke	Aantal	4	2	1	1	-	4
Vechtstraat	Aantal	2	2	-	-	-	2
Waterfrontgebied	Aantal	16	10	-	-	13	23
Oosterdalfsen	Aantal	50	-	32	-	18	50
De Spiegel	Aantal	0	-	-	-	-	-
Westerbouwl. Noord	Aantal	35	11	1	4	20	36
De Nieuwe Landen	Aantal	16	-	-	8	-	8
De Nieuwe Landen II	Aantal	9	1	3	-	-	4
De Koele	Aantal	2	1	-	-	-	1
Muldersveld II	Aantal	2	-	-	-	-	-
	Aantal	136	27	37	13	51	128

Uit de analyse blijkt dat de begrote verkopen nog steeds realistisch zijn, aanpassing van de programmering is hierdoor niet noodzakelijk. In sommige exploitaties worden mogelijk minder verkopen gerealiseerd dan begroot. De impact hiervan op het verwachte resultaat lijkt beperkt waardoor dit niet is aangepast in de actualisatie.

Grondexploitaties verder ontwikkeld

De grondexploitaties blijven in ontwikkeling. Zo wordt bijvoorbeeld kritisch gekeken naar de verkaveling in de verschillende projecten en wordt deze zo nodig aangepast om de verkoopbaarheid te vergroten. Daarnaast vindt er over de industriële locaties actief overleg plaats met potentiële kopers en worden er verkoop stimulerende maatregelen genomen.

De provincie houdt scherper toezicht op nieuwe woningbouwlocaties. De regionale en lokale woningbehoefte voor uitbreiding van woningbouw moet in bestemmingsplannen worden onderbouwd. In dit verband moet aandacht worden besteed aan de "ladder voor duurzame verstedelijking". De ladder voor duurzame verstedelijking houdt in dat de gemeente bij nieuwe stedelijke ontwikkelingen (woningbouw, bedrijventerreinen, detailhandel) niet onnodig een beroep doet op uitbreidingslocaties. Daarvoor moet worden aangetoond dat voor die ontwikkeling:

1. Een actuele behoefte bestaat;
2. Er geen inbreidingslocatie voorhanden is;
3. De stedenbouwkundige ontwikkeling passend ontsloten is, zowel met openbaar vervoer als met de auto.

In de toelichting van bestemmingsplannen moet deze ladder zijn gemotiveerd. Dit rijksbeleid is opgenomen in het Besluit ruimtelijke ordening. Deze ontwikkeling is ook terug te zien bij de bedrijventerreinlocaties. De gemeenten in west Overijssel voeren veel overleg met de provincie over de werklocaties waar bedrijventerreinen gerealiseerd kunnen worden.

Naar aanleiding van de ladder voor duurzaamheid is meer onderzoek nodig voordat de provincie instemt met het bestemmingsplan. Dit kan gevolgen hebben voor de doorlooptijd van de bestemmingsplanprocedure. Door de gemeente wordt hierover actief overleg gevoerd met de provincie.

Wijzigingen wet en regelgeving

BBV wijzigingen:

Een aantal BBV wijzigingen is doorgevoerd; de werkgroep planning en control vanuit de gemeente is daar nauw bij betrokken. Aan de wijzigingen wordt over het algemeen reeds voldaan. De volgende wijzigingen hebben impact op de presentatie / resultaten van de grondexploitaties.

Rentetoerekening/ Disconteringsvoet

Het BBV heeft aangegeven voor de rentetoerekening aan te willen sluiten bij de fiscale grondslagen. Dit betekent dat alleen de daadwerkelijke rente toegerekend kan worden en dat er geen rente over het eigen vermogen mag worden toegerekend. Dit heeft er toe geleid dat het toe te rekenen rentepercentage is bepaald op 1%. Het gemiddelde percentage aan betaalde rente ligt op 2,2%. Aangezien deze in de verhouding vreemd vermogen/totaal vermogen toegerekend dient te worden, daalt dit percentage en komt het uit op 0,5%. Een afronding naar boven met max. 0,5% is toegestaan en wordt (i.o.m. de werkgroep P&C) toegepast. Zodoende ontstaat een rente van 1%. Met deze 1% wordt een kleine risicobuffer ingebouwd die stijgende rente op moet kunnen vangen. Bij de werkelijke toerekening dient echter het werkelijke percentage (op dit moment 0,5%) te worden toegerekend.

Voor de disconteringsvoet (het percentage waartegen de eindwaarden contant worden gemaakt naar startwaarde) is vastgesteld dat deze moet aansluiten op het meerjarig streefpercentage van Europese Banken voor inflatie. In de begroting is rekening gehouden met een disconteringsvoet van 2%.

Presentatie niet in exploitatie genomen gronden en overige gronden

De gronden die door de gemeente nog niet in exploitatie zijn genomen stonden per 31-12-2015 op de balans onder de voorraden. De gronden zijn geïnclassificeerd als niet in exploitatie genomen gronden (NIEGG) of Overige gronden. Op basis van de BBV dienen de gronden die nog niet in een transformatieproces zijn opgenomen geïnclassificeerd te worden onder de gronden in de categorie "materiële vaste activa". Dit betekent dat deze gronden per 1-1-2016 overgeboekt zullen worden. Het BBV heeft aangegeven dat met deze classificatie geen afboekingen verricht hoeven te worden tot uiterlijk 31 december 2019. Op dit moment is de marktwaarde hoger of gelijk aan de boekwaarde. Hierdoor is het risico op een afwaardering gering. Er worden op dit moment geen gronden gewaardeerd op toekomstige marktwaarde. In 2016 is beoordeeld welke NIEGG locaties in exploitatie genomen kunnen worden. Deze locaties zullen in een apart besluit (voorzien van een exploitatiebegroting) worden voorgelegd aan de raad. De overige NIEGG locaties worden dan overgeboekt.

Vennootschapsbelasting

Een belangrijke oorzaak van de BBV wijzigingen is de inwerkingtreding van de vennootschapsplicht per 1-1-2016. De grondexploitaties vallen als activiteit onder de vennootschapsplicht. Om voldoende aansluiting te houden tussen de jaarrekening van de gemeente en de fiscale cijfers is er voor gekozen om de grondslagen zoveel mogelijk op elkaar aan te laten sluiten.

Aangezien de grondexploitaties zijn gestart in een onbelaste periode, worden de resultaten vanuit deze periode niet belast met VpB. Om dit deel van de activiteiten in de toekomst uit het resultaat te halen is het nodig om een openingsbalans (stand 1-1-2016) op te stellen. In afstemming met fiscale experts wordt deze openingsbalans opgesteld. De openingsbalans valt gedurende de resterende looptijd vrij, waardoor in deze periode het resultaat waarover vennootschapsbelasting betaald dient te worden lager zal uitvallen.

Op basis van recente doorrekening wordt de impact van de vennootschapsbelasting nu geschat op circa € 0,9 mln. (nadelig) over tien jaar. Dit is circa 5% van de verwachte toekomstige resultaten op eindwaarde.

Risicomanagement

Om de risico's te beheersen en bijsturen mogelijk te maken is inzicht in de risico's noodzakelijk.

Jaarlijks worden de exploitaties herzien en worden de inschattingen van toekomstige kosten en opbrengsten beoordeeld en waar nodig aangepast. Voorzienbare risico's worden verwerkt in de desbetreffende grondexploitatie.

Onvoorzienbare risico's

Onvoorzienbare risico's zoals het hoger uitvallen van de kosten voor het bouw- en woonrijp maken, worden zoveel mogelijk opgevangen binnen de grondexploitatie. Naast deze tegenvallers van al geraamde kosten kan het ook voorkomen dat zich specifieke project risico's voordoen. Bijvoorbeeld verplichtingen in contracten met ontwikkelaars of grondeigenaren, locatietekenen, vervuiling en planschade. Per project zal er worden geïnventariseerd of er sprake is van project specifieke risico's. Deze zullen zo veel mogelijk worden gekwantificeerd.

Er zijn ook onvoorzienbare risico's die samenhangen met de zogenaamde marktrisico's, zoals renterisico's, verwervingsrisico's en afzetrisico's. Deze risico's worden gezien als generieke risico's die voor alle grondexploitaties van toepassing zijn en invloed op elkaar hebben. Deze risico's zijn niet vertaald in de post onvoorzien in de exploitaties. Eventuele tegenvallers die niet gedekt kunnen worden uit de grondexploitatie zullen dan gedekt moeten worden uit de algemene reserve grondbedrijf. Om de generieke economische risico's binnen de grondexploitaties te kwantificeren wordt een planmatig en cyclisch risicomodel toegepast. Dit risicomodel kenmerkt zich door het financieel vertalen van een situatie wanneer sprake is van een (geringe) verslechtering van de economische situatie of stagnatie op de vastgoedmarkt.

Algemene risico's

In onderstaande tabel is een aantal algemene risico's opgenomen die zich voor kunnen doen en welke beheersmaatregelen hiervoor zijn genomen. Aangezien deze risico's in voldoende mate worden beheerst is hier geen bedrag aan gekoppeld.

Risico	Maatregel
Bedrijfsvoering grondexploitaties	<ul style="list-style-type: none"> • Tijdig actualiseren van in exploitatie genomen gronden. Deze worden opgenomen in de MPG. • Marktvaaganalyse voor bouwgrond en effecten daarvan op de waardering van gronden. Deze is in 2015 uitgevoerd, in 2017 zal afhankelijk van de ontwikkelingen een nieuw onderzoek worden verricht. • Parameters en uitgangspunten actueel houden en financieel vertalen om tijdig resultaten te kunnen bijsturen. • Afweging (tussentijdse) winstnemingen. • Afweging al of niet storten in reserves. • Verbeteren informatievoorziening gemeenteraad, mede door het opstellen van een MPG. • Terughoudend aankoopbeleid. • Afweging afstoten van gronden die zeker niet in exploitatie genomen worden. • Winstneming vooraf (25%) op verwacht resultaat grondexploitaties in te berekenen weerstandsvermogen.
Europese en rijksmaatregelen Macro economische ontwikkelingen Financiële /economische crisis	<ul style="list-style-type: none"> • Verbeteren risicomanagement grondbeleid. • Bepalen weerstandsvermogen grondexploitaties. • Jaarlijks herzien van de grondexploitaties en de inschattingen aanpassen aan de huidige marktomstandigheden. • In beeld brengen risicovolle grondexploitaties.
Consumentenvertrouwen	<ul style="list-style-type: none"> • Voorlichting.

Stagnatie bouw	<ul style="list-style-type: none"> • Uitvoeren van marktonderzoek naar bedrijventerreinen en een behoefte onderzoek naar de woningmarkt • Marktpartijen betrekken bij bouwprojecten.
Minder belangstelling bouwgrond	<ul style="list-style-type: none"> • Verlagen uitgifteprijs (grote) kavels. • Waar mogelijk herverkaveling. • Doorlopend uitgifteproces in plaats van 1x per jaar een uitgifteronde.

Periodiek vindt er een risico overleg plaats. In dit overleg worden per complex en op totaalniveau de risico's binnen de grondexploitaties beoordeeld. In juni 2016 zijn hierbij de risico's weer herbeoordeeld. Voor een aantal projecten zijn er nieuwe risico's gedefinieerd, maar ook zijn risico's gewijzigd of niet meer van toepassing. Dit heeft geleid tot een nieuw risico overzicht. Aangezien de verwachte resultaten toenemen en er risico's zijn toegevoegd is de benodigde omvang van de reserve grondexploitaties ongeveer gelijk gebleven.

In onderstaand overzicht zijn de totale risico's per complex opgenomen (kans x impact). Op het moment dat complexen winstgevend zijn kan een deel van het risico worden opgevangen door de verwachte winsten. Voor het risicoprofiel wordt 25% van de verwachte winst in mindering gebracht op het risico.

Complex	25% van het verwachte resultaat	Risico	Risicoprofiel	Risico	Risicoprofiel
		Herziening			Jaarrekening 2015
BT Grift III	427.000	1.177.500	751.000	1.177.500	1.056.000
BT Posthoornweg West	8.000	28.000	20.000	27.868	22.000
BT Parallelweg	-	12.500	13.000	12.500	12.000
Bedrijventerreinen	435.000	1.218.000	784.000	1.217.868	1.090.000
De Gerner Marke	572.000	217.500	-	217.500	-
Vechtstraat	1.000	-	-	-	-
Waterfront	-	76.000	76.000	217.000	202.000
De Spiegel	2.000	-	-	-	-
Westerbouwl. Noord	1.361.000	880.000	-	820.000	-
De Nieuwe Landen	200.000	24.000	-	24.000	-
De Nieuwe Landen II	372.000	220.000	-	175.000	-
De Koele	125.000	50.000	-	50.000	-
Muldersveld II	69.000	-	-	-	-
Oosterdalfsen	630.000	400.000	-	400.000	121.000
Hoonhorst (uitbreiding)	-	10.000	10.000	-	-
Muldersweg	-	62.500	63.000	-	-
Woningbouwlocaties	3.332.000	1.940.000	149.000	1.903.500	323.000
1% rentestijging *)		459.000	459.000	-	
Kostenstijging / opbrengsten daling **)		500.000	500.000	455.646	456.000
		-			
Exploitatieoverstijgend		959.000	959.000	455.646	456.000
Totaal	3.767.000	4.117.000	1.892.000	3.577.014	1.869.000

*) van 0,67% naar 1,67%

***) van 1% extra kosten stijging en 1% extra opbrengstendaling. Rekening houdend met een kans van 10%

Op basis van boven genoemde analyse is het niet noodzakelijk om een aanpassing te verrichten aan de reserve grondexploitatie. Er wordt een totaal risico van circa € 1,9 mln. gelopen. Bij de inschatting van de risico's is er rekening mee gehouden dat niet alle risico's zich gelijktijdig voordoen. De gemeente moet voor het totale risico voldoende buffers hebben om deze op te vangen. Dit wordt bij het weerstandsvermogen nader toegelicht. In de risico inschatting is zoals ook besproken bij de MPG 2016 en de jaarrekening 2015 een risico opgenomen voor stijgende rente. Voor de rente is reeds 0,5% ingerekend in de grondexploitaties (1% - 0,5%). Voor het risico op een aanvullende rentestijging van 1% is een risicobuffer opgenomen.

Algemene reserve grondexploitatie (weerstandsvermogen)

In de vorige alinea is weergegeven dat de grondexploitaties risico's met zich meebrengen. Om mogelijke risico's af te dekken, wordt er een buffer gevormd in de vorm van de algemene reserve grondexploitaties.

Het benodigde weerstandsvermogen wordt bepaald op basis van de geïnventariseerde risico's (zie vorige paragraaf) waarbij rekening is gehouden dat bij winstgevendende projecten de eerste 25% kan worden opgevangen binnen de exploitaties.

Op basis van deze methode is een reserve van € 1,9 mln. toereikend. De huidige reserve kent een stand van € 1,9 mln. (na wijziging door vaststelling van de jaarrekening 2015). Eventuele toevoeging of onttrekking op basis van de risico-inschatting wordt bij de jaarrekening verwerkt.

Parameters

Voor de actualisatie van de grondexploitaties wordt gebruikt gemaakt van verschillende parameters. In deze paragraaf zal meer inzicht worden gegeven in de gehanteerde parameters.

Programmering

Eén keer per twee jaar wordt een woningbouw behoefte onderzoek gedaan in de gemeente Dalfsen en wordt er marktonderzoek gedaan naar bedrijventerreinen. Deze onderzoeken zijn eind 2015 verricht. In het boekjaar 2017 zal weer een marktonderzoek verricht worden. Op basis van de werkelijke verkopen en de ontwikkelingen in de markt zal beoordeeld worden in hoeverre de programmering aangepast dient te worden. De uitkomsten worden verwerkt in de programmering van de MPG 2018. Zoals reeds bij de ontwikkelingen is weergegeven lopen de huidige verkopen en de verwachtingen voor 2016 in lijn met de programmering. Aanpassing van de programmering is op dit moment niet nodig.

Kosten/opbrengstenstijging

Voor de MPG 2016 zijn deze parameters uitvoerig beoordeeld. Op basis van deze beoordeling zijn de volgende parameters gehanteerd bij het actualiseren van de grondexploitaties in de MPG 2016. De vastgestelde parameters zijn nog steeds van toepassing, gelet op de huidige inflatiecijfers en de lichte stijging van de verkoopprijzen van woningen.

Voor grondexploitaties met een looptijd langer dan 10 jaar wordt vanaf jaar 11 geen opbrengstenstijging meer ingerekend.

Parameters	2016	2017	2018	2019	2020	2026 e.v.
<i>Kostenstijging</i>	0,0%	1,0%	1,0%	2,0%	2,0%	2,0%
<i>Opbrengstenstijging</i>	0,0%	0,0%	1,0%	1,0%	1,5%	0,0%

Rentetoerekening

Het BBV heeft aangegeven voor de rentetoerekening aan te sluiten bij de fiscale grondslagen. Dit betekent dat alleen de daadwerkelijke rente toegerekend zal worden. Dit heeft er toe geleid dat het toe te rekenen rentepercentage is bepaald op 1%. Het gemiddelde percentage aan betaalde rente ligt op 2,2%. Aangezien deze in de verhouding vreemd vermogen/totaal vermogen toegerekend dient te worden daalt dit percentage en komt het uit op 0,5%. een afronding naar boven met max. 0,5% is toegestaan en wordt (i.o.m. de werkgroep P&C) toegepast. Zodoende ontstaat een rente van 1%. Met deze 1% wordt een kleine risicobuffer ingebouwd die stijgende rentes op moet kunnen vangen.

Disconteringsvoet

Voor de disconteringsvoet (het percentage waartegen de eindwaarden contant worden gemaakt naar startwaarde) is vastgesteld dat deze moet aansluiten op het meerjarig streefpercentage van Europese Banken voor inflatie. Dit percentage bedroeg 2% op 1-1-2016.

Grondprijzen

De grondprijzen worden jaarlijks vastgesteld door het college. In het vierde kwartaal van 2016 zal een raadsvoorstel worden ingediend hoe omgegaan kan worden met prijs differentiatie.

Actualiteit grondexploitaties

Alle grondexploitaties zijn per 1-1-2016 geactualiseerd en door de gemeenteraad vastgesteld via het vaststellen van de MPG 2016. Jaarlijks zullen de actualisaties worden verricht naar de stand van 1 januari. De actualisaties zullen worden verwerkt in de MPG.

Per 1 januari zijn een aantal BBV wijzigingen doorgevoerd die effect hebben op de grondexploitaties. De raad is hierover in de MPG 2016 geïnformeerd. Inmiddels is er meer duidelijkheid gekomen over de verwerking van deze wijzigingen in de grondexploitaties. Aangezien de wijzigingen (met name de rentetoerekening) een groot effect hebben op de grondexploitaties, is een tussentijdse herziening verricht van de actualisatie.

In onderstaand overzicht is de prognose weergegeven van de balansposten en de verwachte resultaten zoals deze voortkomen uit de MPG 2016 inclusief de herziening i.v.m. de rentetoerekening.

	Loop -tijd	Boekwaarde 01-01-2016	Verwacht resultaat op startwaarde ¹⁾	Verwacht resultaat op eindwaarde ²⁾	Nog te maken kosten	Nog te realiseren opbrengsten	Rente
		A)	B)	C)	D)	E)	F)
Grift III	2026	6.806.444	1.709.820	2.125.860	1.579.105	10.849.380	-337.972
Posthoornweg West	2017	242.290	30.939	32.188	2.105	278.677	-2.094
Parallelweg	2017	-77.443	-133	-138	260.732	181.516	1.634
De Gerner Marke	2019	-182.360	2.289.704	2.478.315	146.721	2.390.468	52.209
Vechtstraat	2016	111.276	4.521	4.612	5.000	122.000	-1.113
Waterfront	2018	-2.233.113	0	0	1.616.634	-686.280	69.801
Westerbouwl. Noord	2026	9.700.727	5.444.834	6.769.691	5.077.407	21.772.659	-224.834
De Nieuwe Landen	2019	512.026	788.118	853.038	533.060	1.904.262	-6.137
De Nieuwe Landen II	2026	2.561.367	1.489.734	1.852.222	1.613.579	6.078.018	-50.851
De Koele	2018	-119.451	500.600	531.220	108.910	520.679	0
Muldersveld II	2018	-31.947	276.393	293.299	36.744	293.034	5.061
Oosterdalfsen	2026	<u>5.923.909</u>	<u>2.518.948</u>	<u>3.131.868</u>	<u>7.894.628</u>	<u>17.291.196</u>	<u>-340.790</u>
		23.181.576	15.062.763	18.081.646	18.897.625	60.995.609	-834.765

1) De startwaarde (B) wordt bepaald door de eindwaarde contant te maken op basis van een rentepercentage van 2% over de resterende looptijd.

2) De eindwaarde wordt bepaald op basis van de volgende berekening. Boekwaarde (A) + nog te maken kosten (D) - nog te realiseren opbrengsten (E) - rente (F) = verwacht resultaat op eindwaarde (C).

3.4 PARAGRAAF LOKALE HEFFINGEN

Algemeen

In de gemeente Dalfsen is het beleid rond de lokale heffingen gebaseerd op de uitgangspunten van het bestuursprogramma 2014 – 2018. In het bestuursprogramma is ten aanzien van het financiële beleid het volgende opgenomen:

"De gemeentelijke financiën zijn in de afgelopen jaren gevoeliger voor fluctuaties geworden, onder meer door de economische onvoorspelbaarheid. Het volume zal door de decentralisaties in de komende jaren aanzienlijk toenemen. Dit kan ook inhouden dat ons risicoprofiel toeneemt. Een sluitende en reële meerjarenbegroting is voor ons het uitgangspunt. Dalfsen blijft daarom een verstandig en gezond financieel beleid voeren. De lasten moeten in verhouding staan tot de kwaliteit van gemeentelijke diensten en voorzieningen".

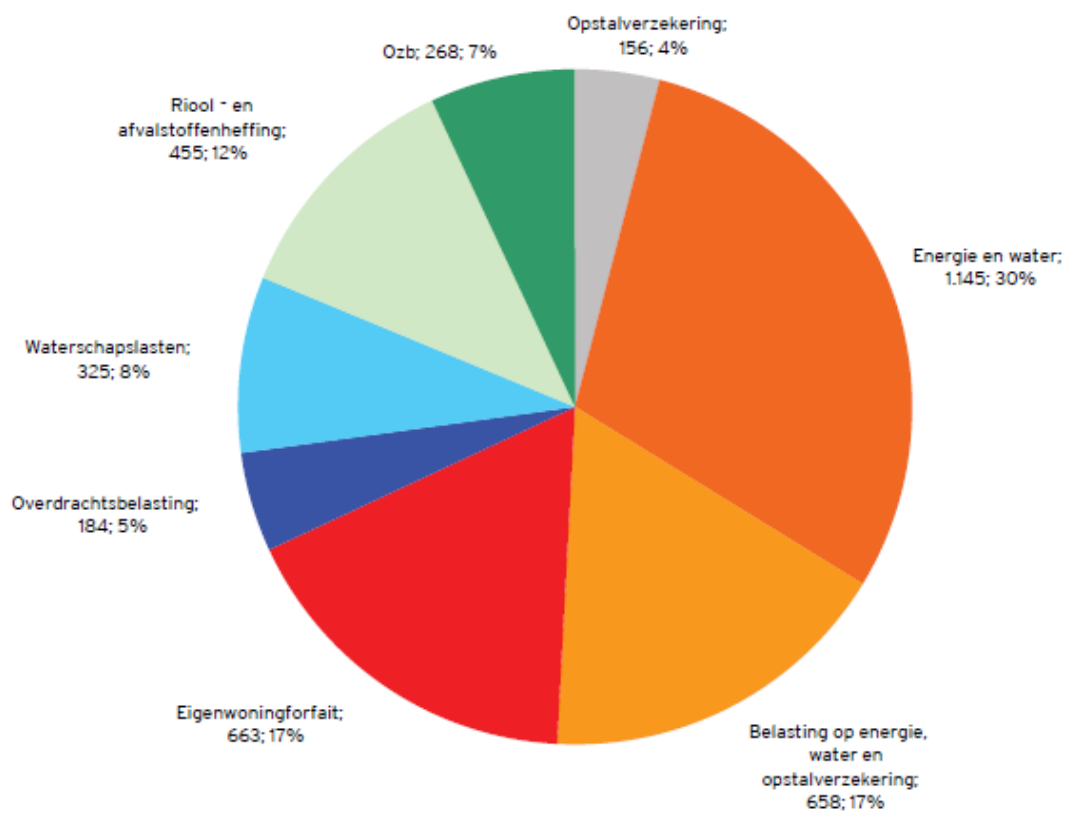
Voor zover bepaalde zaken niet in het document zijn benoemd, wordt de ingezette beleidslijn gecontinueerd.

Deze uitgangspunten zijn:

- De jaarlijkse trendmatige stijging van de tarieven dient als correctie op de inflatie en is in meerjarenperspectief voor 2017 vastgesteld op 1%;
- Er is een tariefdifferentiatie tussen woningen en niet woningen bij de OZB;
- De kwijtscheldingsmogelijkheden voor de burger worden optimaal benut;
- Er wordt een actief informatiebeleid nagestreefd;
- Leges en tarieven dienen zoveel mogelijk kostendekkend te zijn.

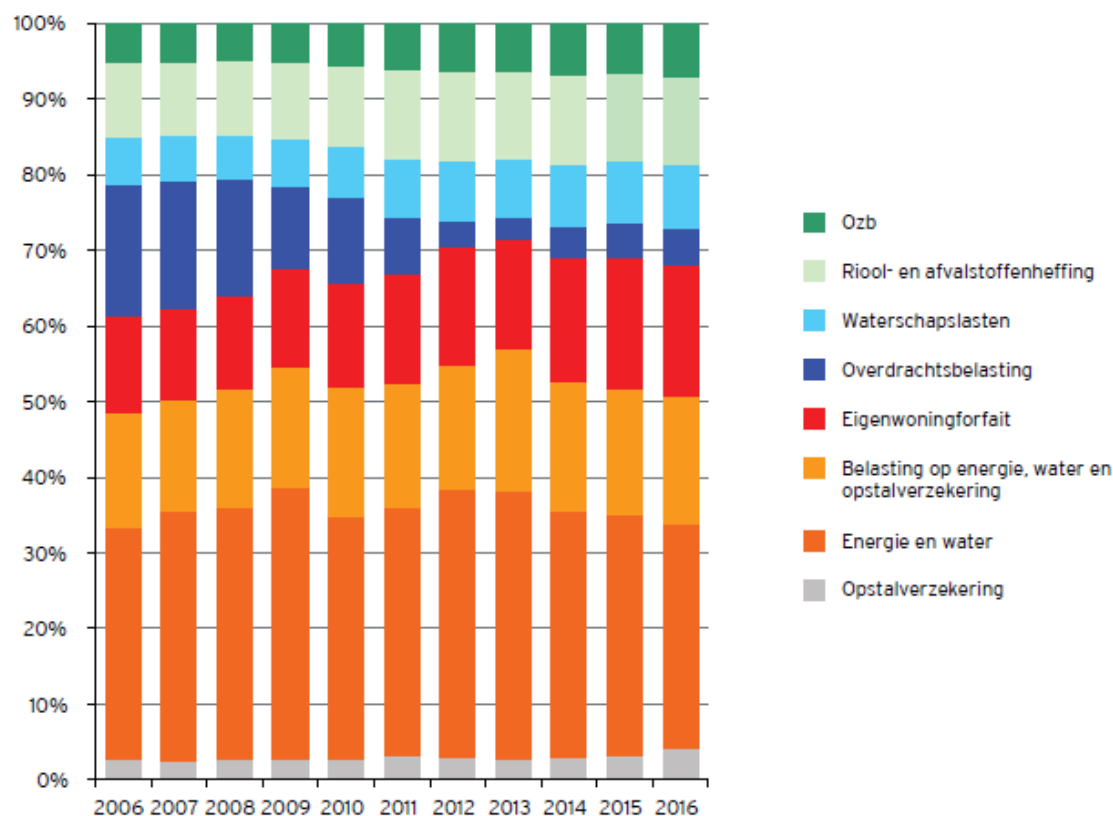
De lokale heffingen vormen een belangrijke inkomstenbron van de gemeente, die vooral door de burgers opgebracht dienen te worden. De aandacht voor de lokale lastendruk neemt de laatste jaren toe. Wanneer de lokale lastendruk wordt uitgedrukt in een percentage van het gezinsinkomen blijkt de invloed relatief beperkt. Van de bijkomende woonlasten (de woonlasten naast de hypotheeklasten) zoals belastingen op water, energie, het eigenwoningforfait en de overdrachtsbelastingen maakten gemeentelijke belastingen in 2016 19% uit. Dit percentage was in 2015 en 2014 17%. Voor een overzicht van de lastendruk als percentage van het gezinsinkomen wordt verwezen naar figuur 7 uit de COELO woonlastenmonitor 2016.

Figuur 7 Samenstelling bijkomende woonlasten in 2016 (in euro's en procenten)

Figuur 8 laat zien dat de aandelen van de verschillende woonlastencomponenten de afgelopen jaren niet sterk veranderd zijn. Er is één uitzondering: de overdrachtsbelasting is sinds 2012 fors lager. Dat komt omdat het tarief is verlaagd van 6 naar 2 procent. Ook worden er minder woningen verkocht. (Bron: COELO woonlastenmonitor 2016, figuur 8).

Figuur 8 Ontwikkeling samenstelling bijkomende woonlasten

Kwijtscheldingsbeleid

In de gemeente Dalfsen is het mogelijk om volledige dan wel gedeeltelijke kwijtschelding te verkrijgen voor de OZB, hondenbelasting, rioolheffing en afvalstoffenheffing. Voor de afvalstoffenheffing geldt dat kwijtschelding slechts mogelijk is voor het vastrecht. Bij de hondenbelasting is alleen voor de belasting voor de eerste hond kwijtschelding mogelijk. Eind september 2016 heeft uw raad besloten om de systematiek van de rioolheffing te wijzigen. Door een gedeelte van de rioolheffing op te leggen bij de gebruikers, dus ook de huurders van woningen, zal deze groep een hogere aanslag gemeentelijke belastingen ontvangen. Het gevolg van het in de heffing betrekking van de huurders is dat het jaarlijkse bedrag van de kwijtschelding verhoogd gaat worden. Afhankelijk van de technische uitvoerbaarheid door GBLT zal de gewijzigde systematiek in 2017 dan wel 2018 worden ingevoerd.

In totaal is er een bedrag van ongeveer € 34.000 gemoeid met het huidige kwijtscheldingsbeleid. Bij de beoordeling van de verzoeken om kwijtschelding hanteert de gemeente de zogenaamde 100% norm. Inwoners die twee jaar of langer zijn aangewezen op een bijstandsuitkering krijgen automatisch kwijtschelding. Op basis van melding door de gemeente verleent ook het waterschap aan deze mensen automatisch kwijtschelding.

Wet Waardering Onroerende zaken

Met ingang van 2007 dient de WOZ-waarde jaarlijks opnieuw bepaald te worden. Om dit te kunnen doen, worden er procesmatig object- en marktgegevens bijgehouden en verwerkt. Vanaf 2016 worden de werkzaamheden voor de uitvoering van de Wet WOZ verzorgd door het GBLT.

Vanwege de positieve economische ontwikkelingen zien wij een herstel op de vastgoedmarkt. Aangezien de herwaardering voor 2017 nog niet is afgerond (planning half oktober) kunnen wij u nog niet informeren over de definitieve uitkomsten van de herwaardering.

Overzicht kostendekkendheid

Als gevolg van de wijzigingswet BBV (Besluit Begroting en Verantwoording) dient per 2017 de paragraaf lokale heffingen een overzicht op hoofdlijnen te bevatten van de diverse heffingen waarin inzichtelijk wordt gemaakt hoe bij de berekening van de tarieven van heffingen, die hoogstens kostendekkend mogen zijn, wordt bewerkstelligd dat de geraamde baten de ter zake geraamde lasten niet overschrijden, wat de beleidsuitgangspunten zijn die ten grondslag liggen aan deze berekeningen en hoe deze uitgangspunten bij de tariefstelling worden gehanteerd. In deze paragraaf wordt hier een eerste aanzet toe gegeven, komend jaar zal een en ander verder uitgewerkt worden.

De "grote belastingen", zoals afvalstoffenheffing en rioolheffing, zijn hierbij het meest in het oog springend. Jaarlijks wordt aan de hand van de kosten een begroting gemaakt van de hoogte van de benodigde opbrengsten. Bij beide belastingen worden grote tariefschommelingen afgevlakt door te werken met een voorziening. Voor "kleine belastingen" als de diverse legessoorten mogen maximaal kostendekkende tarieven worden gevraagd.

Wat betreft de toerekening van overhead aan de lokale heffingen zijn wij uitgegaan van 12%, zijnde het percentage dat voor Dalfsen is berekend (zie programma 1). Het hanteren van dit algemeen geldende percentage bij de afvalstoffenheffing en rioolheffing zou tot een onevenredig hoge toerekening van overhead leiden, vanwege de 'kapitaalintensieve' kosten die daarin zijn opgenomen. Hiermee doelen wij op bijvoorbeeld de kosten van afvalverwijdering en investeringen in het riool; de "materiële kosten" liggen bij beide heffingen verhoudingsgewijs hoger dan elders in de begroting. De VNG adviseert in dit soort gevallen tot een bijstelling van het toerekeningspercentage over te gaan. Wij volgen dit advies op door bij beide heffingen niet de volledige 12% overhead toe te rekenen, maar $\frac{3}{4}$ deel hiervan, dus 9%. Aldus ontstaat een toerekening van overhead aan deze heffingen, die goed overeenkomt met de daadwerkelijke inzet. In het komende jaar willen wij nader bezien of deze eerste pragmatische oplossing volstaat.

Heffing	Lasten taak- velden	Apparaats- kosten	Over- head	BCF- BTW	Storting voor- ziening	Kwijt- schel- ding	Rente	Totale lasten	Andere inkomst- en	Baten heffing	Totale baten	Kosten- dekkend- heid
Riool- heffing	312.322	233.367	116.211	54.017	745.549			1.461.466		1.464.325	1.464.325	100,2%
Reinig- ingshef- fingen	1.311.505	115.728	128.451	425.783		34.000	9.000	2.024.467		1.685.000	1.685.000	83,2%
Leges titel 1	36.867	529.108	67.917	7.742				641.634	-131.150	461.474	330.324	51,5%
Leges titel 2	82.755	573.727	78.778	17.379				752.638		626.947	626.947	83,3%
Leges titel 3	91.719	162.513	30.508	19.261				304.001		25.914	25.914	8,5%
Lijkbe- zorging	51.976	159.013	25.863		4.538			241.390	48	229.292	229.340	95,0%
Markt- gelden	3.550	13.960	2.101					19.611	1.930	5.897	7.827	39,9%
Haven- gelden	34.732	13.960	5.843					54.535		8.631	8.631	15,8%

Rioolheffing

Eind 2011 is het verbreed Gemeentelijke Rioleringsplan (vGRP) vastgesteld. In 2017 wordt het geactualiseerde en nieuwe vGRP aan u aangeboden waarin de financiële onderbouwing inclusief de tariefstelling voor de komende jaren is opgenomen. Een hogere opbrengst wordt toegevoegd aan de spaarvoorziening zodat in de toekomst de investeringen hieruit gerealiseerd kunnen worden. Er wordt een vast bedrag geheven van de eigenaar van een direct of indirect op de riolering aangesloten perceel. Eind september 2016 heeft uw raad een voorstel aangenomen waarbij er naast een eigenaar heffing, ook een gebruikersheffing wordt ingevoerd. Het gebruik wordt gekoppeld aan het drinkwaterverbruik. Hierbij wordt de grootverbruiker via een gestaffelde opbouw aangeslagen. Hierbij wordt meer recht gedaan aan het principe 'de lozer betaalt'. Afhankelijk van de technische uitvoerbaarheid door GBLT zal de gewijzigde systematiek in 2017 dan wel 2018 worden ingevoerd.

Afvalstoffenheffing

In 2011 heeft de ROVA het visiedocument, "Van Afval naar Grondstof" gepresenteerd. Dit document heeft in 2013 geleid tot een beleidswijziging als het gaat om de inzameling en de verwerking van afval afkomstig van huishoudens. Bij de behandeling van het voorstel om over te gaan tot de 2e fase van het omgekeerd inzamelen (oktober 2014), is in principe besloten om het vastrecht in 2017 te verhogen met € 10 naar € 120. Via het raad-informatiesysteem is uw raad nader geïnformeerd over de financiële consequenties van het omgekeerd inzamelen. Het tekort wordt gedekt uit de voorziening reiniging. Het grootste deel van het bedrag aan kwijtschelding gaat op aan kwijtschelden van het vastrecht afvalstoffen heffing, daarom is het in het overzicht kostendekkendheid in zijn geheel meegenomen.

Leges

Titel 1 Algemene dienstverlening

De tarieven voor de rijbewijzen en reisdocumenten worden door het Rijk vastgesteld. Dit betekent dat de gemeente beperkt invloed heeft om te streven naar een volledige mate van kostendekkendheid. Daarnaast brengen de servicepunten extra kosten met zich mee.

Titel 2 Dienstverlening vallend onder fysieke leefomgeving/ omgevingsvergunning

Titel 3 Dienstverlening vallend onder Europese dienstenrichtlijn

Voor de leges in algemeenheid geldt dat voor 2017 een trendmatige aanpassing van 1% wordt doorgevoerd. De verordening en tarieventabel worden verder geactualiseerd op basis van recente wetswijzigingen en bedrijfsvoering. Binnen de titels van de legesverordening is er geen sprake van kruissubsidiëring. Bij kruissubsidiëring worden onrendabele activiteiten gesubsidieerd met winst uit rendabele activiteiten.

Lijkbezorging

Gelet op het feit dat de begraafplaatsen een parkachtig karakter hebben, is een hogere mate van kostendekkendheid moeilijk te realiseren.

Tarievenbeleid overige belastingen 2017

Onroerende-zaakbelastingen (OZB)

Voor 2017 is rekening gehouden met een trendmatige verhoging van 1% en met areaaluitbreiding door nieuwbouw. Omdat de gegevens van de hertaxatie in oktober 2016 bekend worden, kunnen dan de nieuwe tarieven worden berekend. Gelet op de positieve ontwikkelingen op de woningmarkt kan dit betekenen dat de totale WOZ-waarde ten opzichte van 2016 stijgt dan wel gelijk blijft. De ontwikkeling voor het bedrijfsnonroerend goed is nog niet stabiel waardoor hier nog een daling wordt verwacht. Omdat een gelijkblijvende opbrengst gewenst is, zal bij de berekening van de tarieven hier rekening mee gehouden worden.

Hondenbelasting

De opbrengst van de hondenbelasting komt ten goede aan de algemene middelen. Hondenbelasting wordt geheven per hond, voor iedere hond boven het aantal van één binnen hetzelfde huishouden wordt anderhalf maal het tarief in rekening gebracht. Voor 2017 is rekening gehouden met de trendmatige tariefsverhoging van 1%.

Precariobelasting

Voor 2017 wordt een trendmatige aanpassing van 1% doorgevoerd.

Toeristenbelasting

Voor 2017 blijft het tarief per overnachting gehandhaafd op € 0,85.

3.5 PARAGRAAF ONDERHOUD KAPITAALGOEDEREN

Algemeen

Een omvangrijk deel van de begroting is binnen de diverse programma's bestemd voor het onderhoud van kapitaalgoederen in de openbare ruimte. Het is van belang dat hierover een zorgvuldig beheer wordt gevoerd, want het is juist de kwaliteit van de openbare ruimte die door de inwoners vaak intensief wordt beleefd.

De gewenste kwaliteit van de openbare ruimte wordt vastgelegd in beleidsplannen. De vaststelling hiervan is voorbehouden aan de raad en wordt door het college uitgewerkt in de diverse beheersplannen.

In deze paragraaf worden voor de kapitaalgoederen wegen, infrastructurele kunstwerken, openbare verlichting, riolering, water openbaar groen en gebouwen achtereenvolgens aangegeven:

- Het beleidskader;
- Kwantitatieve en kwalitatieve indicatoren;
- Financiële consequenties beleidsdoel.

Voordat we daarmee starten, volgt eerst een samenvattend overzicht van de actualiteit van onze plannen en de verwerking daarvan in deze begroting.

Beleidsplan	Betreft periode (vaststelling)*	Financieel verwerkt in begroting
Groenstructuurplan	2013-2017 (2013)	Ja
Beleidsplan openbare verlichting	2013-2017 (2013)	Ja
Nota wegenbeheer	2009-2013 (2009)	Ja
Nota onverharde wegen	2009-2013 (2009)	Ja
Gemeentelijk Verkeers- en Vervoersplan (GVVP)	2006-2015 (2006)	Ja
Beleidsplan onderhoud gemeentelijke gebouwen	2013-2017 (2012)	Ja
Waterplan	2007-2016 (2007)	Ja
Verbreed gemeentelijk rioleringsplan	2012-2015 (2011)	Ja
Grondwaterbeleidsplan	2007-2016 (2007)	Ja
Landschapsonwikkelingsplan (LOP)	2010-2020 (2010)	Ja

Beheerplan	Betreft periode (vaststelling)*	Financieel verwerkt in begroting
Meerjaren onderhoudsplan verkeersbruggen en duikers	2012-2015 (2012)	Ja
Berm- en slootbeheersplan	(1998)	Ja
Speelplaatsenbeheersplan	2014-2018 (2014)	Ja
Uitvoeringsprogramma GVVP	2012-2015 (2012)	Ja
Rioolbeheerplan	2015-2018 (2014)	Ja

*) De looptijd van een aantal plannen is inmiddels verstreken. Hieruit vloeien geen consequenties voort. De 'oude' plannen zijn nog toepasbaar en worden (waar nodig) binnen afzienbare tijd geactualiseerd.

Wegen

Het beleidskader

De gemeente heeft als wegbeheerder de zorgplicht voor de wegen. Een achterstand in het onderhoud kan de veiligheid van de weggebruikers in gevaar brengen en leiden tot klachten en het aansprakelijk stellen van de wegbeheerder voor schades.

De onderhoudstoestand van wegen wordt beoordeeld aan de hand van de criteria voor rationeel wegbeheer van de CROW. Als norm geldt het zogenoemde kwaliteitsniveau R die kan worden vertaald naar beeldkwaliteitsniveau B (voldoende - functioneel). De (beeld)kwaliteit van de openbare ruimte wordt voor wegen onderverdeeld naar vier thema's: veiligheid, duurzaamheid, comfort en aanzien.

In 2009 is de wegen beheernota voor de periode 2009-2013 vastgesteld. Er is gekozen voor het scenario waarbij er geen verdere daling van het schadebeeld veiligheid plaatsvindt (maximaal 5 %) en waarmee hogere onderhoudsbedragen (thema duurzaamheid) in de toekomst worden voorkomen.

Kwantitatieve en kwalitatieve indicatoren

De omvang van het gemeentelijke wegennet bedraagt ongeveer 2,87 miljoen vierkante meter verharding van asfalt, beton en elementenverharding en 55 km onverharde wegen.

De kwaliteit van het verharde wegennet per beleidsthema (percentage slecht) ziet er als volgt uit:

	2010	2012	2014	2016
Duurzaamheid	3	4	5	n.n.b.
Veiligheid	6	5	4	n.n.b.

Financiële consequenties beleidsdoel

x € 1.000	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020
Groot onderhoud (budget)*	711	561	561	561

* Betreft kosten voor groot onderhoud wegen buiten de kom, binnen de kom en de fietspaden.

De totale lasten van de wegen vallen onder het product Wegen, straten en pleinen en omvatten de verharde wegen buiten de kom, binnen de kom, onverharde wegen en de fietspaden. De totale lasten inclusief de kosten voor groot onderhoud van voornoemde onderdelen zijn:

x € 1.000	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020
Wegen, straten en pleinen	1.190	1.039	1.039	1.036

Infrastructurele kunstwerken (verkeersbruggen - duikers)

Het beleidskader

Er is geen beleidsplan voor infrastructuurle kunstwerken. Wij willen het in 2012 vastgestelde meerjaren onderhoudsplan verkeersbruggen en duikers ombouwen naar een beleidsplan "instandhouding infrastructuurle kunstwerken". Dit nieuwe beleidsplan willen wij in het voorjaar van 2017 aanbieden aan de raad.

Kwalitatieve en kwantitatieve indicatoren

Het areaal bestaat uit 48 bruggen en duikers, onderverdeeld in 10 verkeersbruggen, 18 verkeersduikers en 20 fiets- en voetgangersbruggen.

In het nieuw op te stellen beleidsplan willen wij nieuwe kwalitatieve indicatoren uitwerken.

Financiële consequenties

De totale lasten van de kunstwerken vallen onder het product Wegen, straten en pleinen:

x € 1.000	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020
Bruggen	12	12	12	12

Openbare verlichting

Het beleidskader

Het beleidskader voor de openbare verlichting is in de raadsvergadering van 22 april 2013 vastgelegd in het beleidsplan Openbare Verlichting 2013 - 2017. Er is vastgelegd waarom, waar en hoe openbare verlichting wordt toegepast evenals het kwaliteitsniveau en de financiële middelen.

Kwantitatieve en kwalitatieve indicatoren

Het openbare verlichtingsareaal in onze gemeente bestaat uit (afgerond): 5.800 lichtmasten, 6.000 armaturen en 6.100 lampen. Jaarlijks verbruikt de openbare verlichtingsinstallatie ca. 920.000 kWh elektrische energie.

De beeldkwaliteitsnorm van de openbare verlichting sluit aan op de beeldkwaliteitsnormen voor de wegen en het openbaar groen (volgens de systematiek van het CROW).

Financiële consequenties

Voor de openbare verlichting worden kosten gemaakt. Deze kosten worden verdeeld volgens de landelijke kengetallensystematiek van de NSVV (Nederlandse Stichting voor Verlichtingskunde). De afgelopen jaren is er sprake geweest van een budget, waarmee invulling gegeven kan worden aan de beleidskaders.

Er wordt onderscheid gemaakt in drie kostensoorten:

1. Energiekosten: netwerkkosten, kosten levering en de energiebelasting.
2. Onderhoud en Beheer: onderhoud aan de masten en lampen, schades en manuren van de medewerkers van de gemeente.
3. Investeringskosten: kosten voor renovaties die zijn opgenomen in het investeringsplan.

De drie kostensoorten voor openbare verlichting zijn in de gemeente Dalfsen als volgt:

Exploitatie exclusief investeringen(energie, dagelijks beheer en onderhoud)

x € 1.000	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020
Openbare verlichting	184	182	178	177

Voor de renovaties van de installaties heeft de gemeenteraad uitvoeringskredieten beschikbaar gesteld door middel van het investeringsplan. Volgens het vastgestelde investeringsplan 2017 – 2020 ziet het overzicht voor vervanging er in de komende jaren als volgt uit:

Investerings (groot onderhoud binnen de exploitatie)

x € 1.000	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020
Openbare verlichting	120	120	132	132

Bovenstaande kosten hebben betrekking op de aanwezige verlichtingspunten. Dat wil zeggen: de kosten van de aanleg van verlichtingspunten in nieuwe woonwijken en industrieterreinen zijn hierin niet opgenomen. De kosten voor de aanleg van openbare verlichting in nieuwe woonwijken en industrieterreinen worden opgenomen en verantwoord in de grondexploitatie.

Riolering

Het beleidskader

Het onderhoud en beheer van het gemeentelijk rioleringsstelsel vindt plaats op basis van het in 2011 vastgestelde verbreed Gemeentelijke Rioleringsplan (vGRP). De verplichting voor het hebben van dit plan is vastgelegd in de Wet Milieubeheer (Wm). Het plan geeft aan hoe wij invulling geven aan onze wettelijke zorgplichten voor het inzamelen en transporteren van afvalwater, hemelwater en grondwater.

Doelstellingen hierbij zijn onder andere:

- Het inzamelen van het geproduceerde afvalwater en overtollige hemel- en grondwater naar een geschikt lozingspunt.
- Het (afval)watersysteem en het beheer hiervan moeten doelmatig, duurzaam en robuust zijn.
- Het afvalwatersysteem moet natuurlijke systemen (o.a. oppervlaktewater en bodem) niet verstoren in hun functioneren.
- Overlast en schade moet worden voorkomen en hinder moet worden beperkt tot een acceptabel niveau.
- Continuïteit van (afval)watersysteem en zijn beheer moeten worden nagestreefd.

Het beleidskader van de riolering wordt gevormd door het Gemeentelijke rioleringsplan 2011-2015, dat de basis vormt voor de te nemen maatregelen.

Kwalitatieve en kwantitatieve indicatoren

De gemeentelijke riolering bestaat uit twee typen stelsels. Het vrijverval stelsel omvat ca. 92 km gemengd riool, 33 km vuilwater riool, 22 km hemelwaterriool en 14 km infiltratieriool met in totaal ruim 3.600 inspectieputten. Het mechanische stelsel omvat ca. 67 km drukriolering met 34 rioolgemalen en 397 pompen.

Jaarlijks vindt inspectie plaats van 1/10^e deel van het vrijverval stelsel om het onderhoudsniveau te monitoren en de te nemen maatregelen te bepalen. Het stelsel is in goede staat en er is geen sprake van achterstallig onderhoud.

Financiële consequenties

In het vGRP is de huidige situatie omschreven, is de ambitie met het gewenste onderhoudsniveau vastgesteld en zijn de bijbehorende maatregelen en middelen bepaald. Het totaalpakket vormt de grondslag voor het kostendekkende tarief van de rioolheffing. Er wordt voor de riolering met een voorziening voor toekomstige investeringen, gewerkt.

De totale lasten van de riolering vallen onder het product riolering.

Exploitatie exclusief investeringen (dagelijks onderhoud)

x € 1.000	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020
Riolering	633	637	640	643

Bedrag is exclusief de onttrekking aan de voorziening.

Exploitatie exclusief investeringen (groot onderhoud)

x € 1.000	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020
Maatregelen uitvoering GRP	0	250	250	250

Bedrag is exclusief de onttrekking aan de voorziening.

Om invulling te geven aan de gestelde doelen zijn voor de volgende investeringen opgenomen.

Investeringen

x € 1.000	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020
Nieuwe ontwikkelingen GRP	50	50	50	50

Water

Het beleidskader

Het gaat hier met name om het beheer van watergangen met een schouwplicht. Andere watergangen zijn functioneel onderdeel van wegen of openbaar groen en worden vanuit de betreffende budgetten gedekt. De beheerkosten worden gemaakt voor het maaien en onderhouden van watergangen (met name in het buitengebied) en het afvoeren of verwerken van het maaisel.

Het beleidskader wordt gevormd door;

- de Waterwet;
- de Keur van het waterschap Drents Overijsselse Delta, (keur WDOD zuid);
- de Legger van het waterschap Drents Overijsselse Delta (Legger gebied voormalig Groot Salland);
- de Flora en faunawet;
- Wet milieubeheer (Wm).

Kwalitatieve en kwantitatieve indicatoren

Jaarlijks vindt onderhoud plaats aan de watergangen met een schouwplicht en wordt het schouwafval opgeruimd waarvoor een ontvangstplicht bestaat.

De omvang van de servicewatergangen (watergangen met schouwplicht) die in samenwerking met aanliggende eigenaren worden onderhouden, omvatten 86 km aan lengte. Voor 110 km aan watergangen geldt een schouwplicht en wordt het schouwafval opgeruimd.

Financiële consequenties

De afgelopen jaren is er sprake geweest van een budget waarmee invulling gegeven kan worden aan de beleidskaders. De totale lasten van de watergangen:

x € 1.000	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020
Watergangen	86	86	86	86

Openbaar groen

Het beleidskader

Het onderhoud en de inrichting van het openbaar groen vindt plaats conform het Groenstructuurplan gemeente Dalfsen (GSP) 2013-2017. In het GSP worden de kwaliteiten van de groene openbare ruimte in de vijf kernen beschreven, gewaarborgd en versterkt.

Tevens zijn visies ontwikkeld voor de beleidsthema's bomen, snippergroen, omvorming in relatie tot bezuinigingen en wateropvang, speelplaatsen en honden. De zonering in beeldkwaliteit, richtlijnen voor de verschillende beheervormen en groeninrichting en de bedrijfsvoeringsvraagstukken zijn tevens vastgelegd. Het plan wordt afgesloten met een financiële vertaling van de uitvoeringsprojecten.

Kwalitatieve en kwantitatieve indicatoren

Het openbaar groen in de gemeente Dalfsen omvat in totaal ± 142 ha. Het totale bomenbestand binnen de kom beslaat ruim 17.100 stuks. De beeldkwaliteit die (over het algemeen) gehanteerd wordt is onderhoudsniveau A in winkelgebieden en onderhoudsniveau B voor de overige gebieden binnen en buiten de bebouwde kom.

Financiële consequenties

Er wordt onderscheid gemaakt in twee kostensoorten:

1. Onderhoud en beheer aan de groene (en blauwe) buitenruimte (bomen, bosplantsoen, heesters, gras), hondentoiletten.
2. Investeringskosten: de uitvoeringsprojecten uit het GSP worden betaald uit de reserve herstructurering openbaar groen. Deze reserve wordt gevoed door de verkoop van openbare groenstroken.

De afgelopen jaren is er sprake geweest van een budget waarmee invulling gegeven kan worden aan de beleidskaders. De kosten voor openbaar groen zijn in de gemeente Dalfsen als volgt:

Exploitatiekosten exclusief investeringen (dagelijks beheer en onderhoud)

x € 1.000	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020
Openbaar Groen	491	487	485	485

Voor de uitvoeringsprojecten heeft de gemeenteraad uitvoeringskredieten beschikbaar gesteld bij het vaststellen van het GSP en het investeringsplan. Wanneer de verkoop van openbaar groenstroken stagneert en de reserve niet meer wordt aangevuld, dan worden de uitvoeringsprojecten uitgesteld.

Investeringen (groot onderhoud binnen de exploitatie)

x € 1.000	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020
Openbaar groen	82	40	44	44

De kosten voor de aanleg van openbaar groen in nieuwe woonwijken en bedrijventerreinen zijn opgenomen en verantwoord in de grondexploitaties.

Gebouwen

Het beleidskader

De wijze waarop de gemeentelijke gebouwen worden onderhouden en in stand worden gehouden, is vastgelegd in het beleidsplan Onderhoud Gemeentelijke Gebouwen 2013 - 2017. Dit beleidsplan is vastgesteld in de raadsvergadering van 26 november 2012. Een in het tweede halfjaar van 2016 op te stellen nieuw beleidsplan willen wij in het voorjaar van 2017 aanbieden aan uw raad.

Kwantitatieve en kwalitatieve indicatoren

De gemeente heeft 25 kleinere en grote gebouwen in eigendom. Gezamenlijke deler is dat alle gebouwen worden gebruikt voor maatschappelijke doeleinden. Alle gebouwen bij elkaar hebben een bruto vloeroppervlakte van ruim 21.000 m² en vertegenwoordigen een WOZ-waarde van in totaal ruim 22 miljoen euro.

In het beleidsplan zijn onderstaande eisen voor de kwaliteit en duurzaamheid periode 2013–2017 opgenomen:

- Gemeentehuis te Dalfsen en 't Olde Gemientehuis te Nieuwleusen in stand houden in een hoge kwaliteit;
- Alle andere gebouwen in stand houden in een kwaliteit boven het gemiddelde;
- Gebouwen die binnen afzienbare tijd worden gesloopt in stand houden in een kwaliteit onder het gemiddelde tot laag;
- Gebouwen die ook in de (midden)lange termijn in stand blijven verder verduurzamen;
- Duurzame aspecten betrekken bij de inkoop en aanbestedingen van beheer- en onderhoudsprojecten.

Financiële consequenties

De benodigde middelen voor de uitvoering van werkzaamheden worden ten laste gebracht van de jaarbegroting (contracten, abonnementen, klachtenonderhoud) of worden onttrokken aan de voorziening groot onderhoud gebouwen (meerjarenonderhoud en eenmalige uitgaven).

De voorziening groot onderhoud gemeentelijke gebouwen wordt gevoed vanuit de jaarlijkse dotaties voor diverse gebouwen. Deze jaarlijkse dotatie is gebaseerd op een onderhoudsplanning van vijf jaar. Vanaf 2015 is de jaarlijkse dotatie vastgesteld op € 80.000. Op deze wijze is de financiering van het meerjarenonderhoud van deze kapitaalgoederen geborgd. Conform de nota reserves en voorzieningen 2015 - 2018 is de drempel van € 500.000 per 31 december 2015 vrijvallen. De stand van de voorziening groot onderhoud gebouwen per 31 december 2015 was afgerond € 276.000.

In het nieuw op te stellen beleidsplan worden de financiële consequenties voor de periode van 2018-2022 meegenomen en voorgelegd aan uw raad.

De gemeente heeft geen gebouwen voor onderwijs in eigendom. Voor de onderwijsgebouwen geldt een afzonderlijke vergelijkbare systematiek.

Verzekeringsbeleid

Van de gemeentelijke kapitaalgoederen zijn de gebouwen, inclusief die voor het onderwijs, verzekerd op basis van een uitgebreide gevarenpolis (brand, storm, inbraak e.d.) op VNG voorwaarden en kent een eigen risico van € 1.000.

Deze twee polissen zijn in oktober 2014 Europees aanbesteed. Beide polissen hebben een looptijd van drie jaar (01-01-2015 tot 01-01-2018), met de mogelijkheid tot verlenging met één jaar.

Alle gebouwen zijn in november 2009 getaxeerd. Deze taxaties hadden een geldigheidsduur van zes jaar. Eind 2016 worden de gebouwen opnieuw getaxeerd.

3.6 PARAGRAAF VERBONDEN PARTIJEN

Algemeen

Op grond van artikel 9, lid 2f van het BBV dient de programmabegroting een paragraaf Verbonden Partijen te bevatten. Volgens artikel 15 BBV dient deze paragraaf ten minste te bevatten:

- De visie op verbonden partijen in relatie tot de realisatie van de doelstellingen die zijn opgenomen in de begroting
- De beleidsvoornemens over verbonden partijen
- De lijst van verbonden partijen.

Het begrip verbonden partij is vastgelegd in het BBV en is als volgt gedefinieerd:

"Een privaatrechtelijke of publiekrechtelijke organisatie waarbij de gemeente een bestuurlijk én financieel belang heeft".

Van een financieel belang is sprake als aan de verbonden partij een bedrag ter beschikking is gesteld dat niet verhaalbaar is als de verbonden partij failliet gaat onderscheidenlijk het bedrag waarvoor aansprakelijkheid bestaat indien de verbonden partij haar verplichtingen niet nakomt. Van een bestuurlijk belang is sprake bij zeggenschap, hetzij uit hoofde van vertegenwoordiging in het bestuur hetzij uit hoofde van stemrecht.

In deze paragraaf treft u een overzicht aan van de verbonden partijen. De verbonden partijen worden in deze paragraaf opgesplitst in:

- Publiekrechtelijke verbonden partijen
- Privaatrechtelijke verbonden partijen
 - Coöperaties/vennootschappen
 - Stichtingen/verenigingen
 - Overige

Ontwikkelingen BBV met betrekking tot het onderwerp verbonden partijen

De BBV vernieuwing rondom verbonden partijen heeft tot doel om meer grip te krijgen op verbonden partijen.

Om deze reden is het wenselijk geacht om informatie over de verbonden partijen op te nemen in de beleidsprogramma's waar de samenwerking betrekking op heeft. Derhalve zijn in de beleidsprogramma's de verbonden partijen benoemd. In deze paragraaf is het overzicht opgenomen van alle verbonden partijen waarin de gemeente participeert. Door de verbonden partijen te benoemen in de beleidsprogramma's wordt bevorderd dat de bijdrage van verbonden partijen en de daaraan verbonden risico's in de beschouwingen over de begroting en verantwoording kan worden meegenomen.

In juli 2016 is een voorpublicatie verbonden partijen van de commissie BBV verschenen met voorbeelden voor de verwerking van gemeentelijke bijdragen aan gemeenschappelijke regelingen voor de begroting 2017-2020. In het najaar van 2016 zal nog een nieuwe notitie verbonden partijen van de commissie BBV verschijnen.

Kaderstellende rol nota verbonden partijen

Om te voorkomen dat dezelfde informatie in de verschillende beleidsstukken rond begroting en verantwoording moet worden opgenomen, zijn de voorschriften met betrekking tot de paragraaf verbonden partijen in het nieuwe BBV vereenvoudigd. De betekenis van deze paragraaf is mede afhankelijk van de vraag of er een nota Verbonden Partijen aanwezig is, waarin een kaderstellend overzicht is opgenomen. Gelet op het feit dat de raad op 21 maart 2016 de kadernota verbonden partijen heeft vastgesteld, beperkt deze paragraaf zich nu tot het geven van een totaalbeeld van de verbonden partijen en de financiële aspecten ervan.

Uitvoering acties voortvloeiende uit de kadernota

In de kadernota verbonden partijen, zoals vastgesteld door de raad, zijn een aantal acties benoemd. De komende periode wordt het volgende opgepakt door het college:

- Het college zal het 'netwerklandschap' in kaart brengen en beoordelen of de paragraaf verbonden partijen voldoende is of dat het wenselijk is deze uit te breiden naar andere netwerkpartijen die niet vallen onder het kader 'verbonden partij' volgens de definitie van het BBV. Hierbij zal specifiek aandacht zijn voor de rol van het college en raad en de huidige beschikbare instrumenten.
- De kadernota's van de raads- en gemengde regelingen worden vanaf de begrotingscyclus voor 2018 (dus begin 2017) in de gemeenteraad besproken alvorens deze worden vastgesteld door de Algemeen Besturen.

N.B.

De financiële ratio's voor de publiekrechtelijke verbonden partijen hebben betrekking op de jaren 2015 t/m 2017. De financiële ratio's met betrekking tot de privaatrechtelijke verbonden partijen (vennootschappen) hebben betrekking op de jaren 2014 t/m 2016. Dit gelet op het feit dat wij van deze partijen enkel de jaarstukken ontvangen.

Publiekrechtelijke verbonden partijen: gemeenschappelijke regelingen

Naam	Gemeenschappelijke regeling Veiligheidsregio IJsselland			
Financiële ratio's		Jaarrekening 2015	Begroting 2016	Begroting 2017
	Resultaat	€ 2.033.930	€ 0	€ 0
	Eigen vermogen (excl. resultaat)	€ 2.117.710	€ 1.654.000	€ 2.829.000
	Vreemd Vermogen	€ 42.270.437	€ 31.906.000	€ 31.041.000
	Gemeentelijke bijdrage (incl. incidentele teruggaaf)	€ 1.672.059	€ 1.731.542	€ 1.697.227
Risico's	<p>In de begroting worden door de veiligheidsregio de volgende risico's benoemd: de samenvoeging van de meldkamers, inkomsten Openbaar Meldsysteem, landelijke bezuinigingen, financiële effecten besluiten Veiligheidsberaad en stijging ABP pensioenpremie.</p> <p>Het grootste risico is wanneer de veiligheidsregio wordt getroffen door een ramp of crisis, waarbij hoge niet-verhaalbare kosten moeten worden gemaakt. In het meerjarenbeleidsplan zijn door de Veiligheidsregio de volgende vijf risico's geprioriteerd, naast de algemene voorbereiding op allerhande risico's:</p> <ul style="list-style-type: none">• Ziektegolf (inclusief dierziekten);• Hoog water of overstroming;• Brand in dichte binnenstad;• Uitval van elektriciteitsvoorziening;• Paniek in menigten (zonder directe koppeling aan terrorisme). <p>De weerstandscapaciteit bedraagt € 1.000.000 en bestaat hoofdzakelijk uit eenmalige middelen. Voor de samenvoeging van de meldkamers is ook een bestemmingsreserve van € 450.000.</p> <p>De benoemde risico's kunnen langdurige financiële gevolgen hebben. De eventuele financiële gevolgen kunnen voor een beperkte periode worden gedekt. In die periode moet een structurele oplossing worden gevonden. De gemeente kan – op basis van historische kosten - worden aangesproken op een eventueel exploitatietekort, zie bovenstaand percentage.</p> <p>In het najaar van 2016 wordt een systematische risicoanalyse uitgevoerd en op basis van de uitkomsten zullen voorstellen worden ontwikkeld voor de omvang van de algemene reserve (een belangrijk deel van het weerstandsvermogen).</p>			

Beleidsvoornemens	Het ambitieniveau van het beleidsplan voor de periode 2015-2018 is om uiterlijk in 2018 de rol als betrouwbare partner te versterken en in de regio leidend te zijn in de samenwerking bij branden, incidenten en crises tussen hulpverleningsdiensten, gemeenten en andere partners. De medewerkers zetten hun professionaliteit in om samen met inwoners, bedrijven en instellingen te werken aan een realistisch niveau van risicobeperking en zelfredzaam handelen voor, tijdens en na een calamiteit.
Ontwikkelingen	<p>Door het algemeen bestuur is op 23 maart 2016 gekozen voor een combinatiemodel voor de verdeling van de kosten. De kosten worden de komende jaren voor 75% verdeeld op basis van de historische kosten en voor 25% op basis van een meer geobjectieerde methodiek te weten het gemeentefonds. Op basis van de analyse van de jaarrekening 2014 en 2015 is de structurele component van het positieve rekeningresultaat in beeld gebracht. Daarnaast zijn door het managementteam van de veiligheidsregio toekomstige efficiëntie- en schaalvoordelen in beeld gebracht. In totaal kan een besparing van afgerond netto één miljoen euro structureel, met ingang van 2017, worden ingezet ter vermindering van de negatieve herverdeeffecten. Besloten is om de twee overgebleven nadeelgemeenten Steenwijkerland en Staphorst voor een periode van drie jaar incidenteel te compenseren. Na drie jaar wordt de verdeelmethodiek en de compensatie opnieuw geëvalueerd waarbij in principe het gekozen combinatiemodel gehandhaafd blijft. Er wordt alleen gekeken of het geobjectieerde aandeel van het gemeentefonds in de verdeelmethodiek kan worden vergroot. De veiligheidsregio heeft met de keuze voor een nieuw verdeelmodel een duidelijke stap gezet richting een meer geobjectieerde verdeelmethodiek. Hierbij is rekening gehouden met de invloed van besluiten die in het verleden genomen zijn. Het streven is om het aandeel van het geobjectieerde deel in de verdeelmethodiek in de toekomst te vergroten.</p> <p>Voor Veiligheidsregio IJsselland blijft er nog een te realiseren taakstelling voor de ontoereikende BTW compensatie van structureel 260.000 euro (vanaf 2024). Dit nadeel is tijdens het proces van de regionalisering al in beeld gebracht.</p>

Naam	Gemeenschappelijke regeling GGD IJsselland			
Financiële ratio's		Jaarrekening 2015	Begroting 2016	Begroting 2017
	Resultaat	€ 601.000	€ 0	€ 0
	Eigen vermogen	€ 1.777.000	€ 766.000	€ 1.312.000
	Vreemd Vermogen	€ 6.135.000	€ 5.947.000	€ 5.733.000
	Gemeentelijke bijdrage aan producten voor alle 11 gemeenten (inwonerbijdrage)	437.000	459.000	470.000
	Kosten additionele producten (op basis van DVO en andere incidentele afspraken)	324.000	327.000	330.000
	Totaal bijdrage gemeente Dalfsen	761.000	786.000	800.000

Risico's	<p>Elke gemeente geeft een bijdrage per inwoner voor de basisproducten die voor alle gemeenten gezamenlijk worden uitgevoerd (inwonerbijdrage). GGD IJsselland voert een actief financieel risicobeleid. De weerstandscapaciteit wordt geëvalueerd op basis van een financiële risico-inventarisatie. Additionele producten worden gefinancierd door de gemeenten die deze afdemen. Voor de risico's voor incidentele additionele taken (maatwerk en projecten) is een aparte voorziening getroffen. Risico's voor additionele producten kunnen niet ten laste komen van alle gemeenten in de Gemeenschappelijke regeling.</p> <p>Indien de weerstandscapaciteit niet voldoet, kunnen gemeenten – naar rato van het inwonertal - worden aangesproken op een eventueel exploitatietekort. Het aandeel van de gemeente Dalfsen in de totale inwonerbijdrage is 5,4%. Op basis van de meerjarenraming van GGD IJsselland is het risico voor de gemeente Dalfsen klein.</p>
Beleidsvoornemens	<p>Het bestuur van GGD IJsselland heeft in 2014 de bestuursagenda 2015-2017 'Vernieuwing vanuit basistaken' vastgesteld. De opgave voor de GGD IJsselland wordt bepaald door twee ambities die door het (algemeen) bestuur zijn geformuleerd. Ambitie 1 betreft GGD als vertrouwde adviseur van de gemeenten en ambitie 2 betreft de modernisering van de governance. Door middel van een uitvoeringsprogramma zal hier komende periode invulling aan worden gegeven.</p>
Ontwikkelingen	<p>Het bestuur van GGD IJsselland heeft in 2014 de bestuursagenda 'Vernieuwing vanuit basistaken' vastgesteld. Dit heeft geleid tot twee ontwikkelprogramma's: GGD als vertrouwde adviseur van gemeenten en Moderniseren governance.</p> <p>De dienstverlening Jeugdgezondheidszorg wordt voor tien gemeenten uitgevoerd voor jeugd van 0-18 jaar. Hierin wordt een doorlopende lijn georganiseerd met een samenhangende financieringssysteem. Voor de gemeente Steenwijkerland wordt de JGZ 4-18 jarigen uitgevoerd. Voor 2017 leidt dit tot een begrotingswijziging, waarin de gemeentelijke bijdrage toeneemt en de bijdrage aan aanvullende producten afneemt. Daarnaast wordt de nieuwe bijdrage 0 – 18 JGZ verdeeld op basis van het aantal inwoners 0 -18 jaar.</p>

Naam	Gemeenschappelijke regeling sociale recherche IJssel-Vechtstreek			
Financiële ratio's		Jaarrekening 2015	Begroting 2016	Begroting 2017
	Gemeentelijke bijdrage	€ 25.522	€ 28.532	€ 29.000
Risico's	De inschatting is dat er van risico's zowel bestuurlijk als financieel geen sprake is.			
Beleidsvoornemens	De nadruk ligt op zichtbaarheid en dienstbaarheid en het leveren van maatwerk richting regiogemeenten.			
Ontwikkelingen	N.v.t.			

Naam	Regionale Uitvoeringsdienst IJsselland (RUD)			
Financiële ratio's		2015	2016	Begroting 2017
	Gemeentelijke bijdrage	€ 41.000	€ 41.000 + transitiebudget €16.000	€ 41.000 + transitiebudget € 16.000
Risico's	<p>De huidige netwerk RUD functioneert alleen goed als er voldoende (gelijkgestemde) ambitie en actieve deelname is, voldoende mandaat voor regionale aansturing en coördinatie, niet alleen gericht op de eigen opgaven maar op de regionale opgaven.</p> <p>Per 1 januari 2018 dient de netwerk RUD omgevormd te zijn tot een gemeenschappelijke regeling (zie ontwikkelingen). De financiële consequenties van de nieuw te vormen gemeenschappelijke regeling zijn nog niet te overzien evenals de organisatorische en personele consequenties. Het bedrijfsplan en de gemeenschappelijke regeling zal in het najaar van 2016 door het bestuur van de RUD worden vastgesteld waarna een bestuurlijk traject bij de verschillende gemeenten zal volgen. Begin 2017 zal door de RUD een kadernota en meerjarenbegroting worden opgesteld. Tevens zal in 2017 een organisatie- en formatieplan worden opgesteld waaruit de organisatorische- en personele consequenties zullen blijken.</p> <p>Aan de inrichting van de gemeenschappelijke regeling ligt de wet VTH als basis. De wet VTH gaat uit van specialistische kennis in de omgevingsdienst. De nieuwe Omgevingswet 2019 geeft de gemeente meer beleidsvrijheid om integrale afwegingen te kunnen maken over de fysieke leefomgeving, echter de uitvoering (en de experts) zijn dan op afstand geplaatst waardoor mogelijk een spanningsveld ontstaat.</p>			
Beleidsvoornemens	De RUD kent geen bevoegdheid om beleid vast te stellen. Beleidsvorming is een taak voor alle individuele deelnemers. Ook na de omvorming tot een gemeenschappelijke regeling blijft deze bevoegdheid bij de gemeente.			
Ontwikkelingen	In het najaar 2015 is de wet VTH aangenomen. Het gevolg is o.a. dat provincies en gemeenten moeten aansluiten bij een omgevingsdienst voor bij AMvB bepaalde taken (basistaken). Een omgevingsdienst dient een openbaar lichaam te zijn volgens de Wet gemeenschappelijke regelingen. Voor de netwerk-RUD's, zoals dit in IJsselland het geval is, geldt een overgangsregeling tot 1 januari 2018. Dit betekent voor RUD IJsselland dat zij haar juridische basis als netwerk, verankerd in de bestuursovereenkomst van 2012, dient te wijzigen binnen de kaders van de wet. 2017 zal in het kader staan van het transitieproces van de netwerkstructuur naar de RUD als gemeenschappelijke regeling.			

Naam	Gemeenschappelijk Belastingkantoor Lococensus -Tricijn (GBLT)			
Financiële ratio's		2015	Begroting 2016	Begroting 2017
	Gemeentelijke bijdrage	n.v.t.	€ 382.000	€ 384.000
Risico's	<p>In 2016 is het beleid voor de beheersing van risico's door het bestuur vastgesteld. Aansluitend wordt een proces opgestart om de risico's te evalueren en van beheersmaatregelen te voorzien. In 2017 zal met de deelnemers een proces worden uitgewerkt waarmee in de begroting en rekening de risico's van de belastinguitvoering van GBLT worden gekwantificeerd en afgestemd.</p> <p>GBLT werkt in opdracht van en voor rekening en risico van de deelnemende overheden. Dat betekent dat de begrotingsresultaten worden verrekend met de deelnemers. Het betekent ook dat GBLT geen weerstandsvermogen heeft om tegenvallende resultaten op te vangen. GBLT kent wel een bestemmingsreserve om onverwachte schommelingen in het uit te betalen bedrag in verband met proceskostenvergoedingen WOZ, die onder andere worden geclaimd door de NCNP bureaus, op te vangen en te egaliseren.</p>			

Beleidsvoornemens	<p>Kwaliteit van dienstverlening is aangewezen als ontwikkelstrategie voor GBLT. Het algemeen bestuur heeft dat benoemd en verwoord in de kadernota. In 2017 wordt een aanloop genomen om die ambitie vorm te geven. Dat valt samen met de afronding van een stabilisatie fase.</p> <p>In 2017 zullen geen nieuwe gemeenten toetreden. Het is niet ondenkbaar dat uitbreiding van de samenwerking wordt opgestart. Wanneer dat aan de orde komt wordt een apart besluit voorgelegd aan de bestaande deelnemers.</p>
Ontwikkelingen	<p>GBLT zal in 2016 in gesprek gaan met opdrachtgevers om uit te werken wat wordt verstaan onder kwaliteit van dienstverlening. Gaat het om meer selfservice, verkorting van termijnen, om verruiming van venstertijden, om meer keuzevrijheid, differentiatie in kwijtschelding etc. In de aanloop naar 2017 zal GBLT met deelnemende gemeenten en waterschappen in gesprek zijn welke keuzes zij willen maken. Aansluiten zullen maatregelen en de financiering worden voorbereid om die kwaliteit te realiseren zodat het bestuur daarover kan besluiten.</p>

Naam		Bedrijfsvoeringsorganisatie jeugdzorg regio IJsselland		
Financiële ratio's		Jaarrekening 2015	Begroting 2016	Begroting 2017
	Gemeentelijke bijdrage	€ 56.751	€ 50.505	€ 47.781
Risico's	De begroting 2017 is grotendeels ongewijzigd voorgesteld op basis van o.a. de overweging dat 2017 het jaar lijkt te worden met veel wijzigingen ten opzichte van de twee voorgaande jaren met onder andere nieuwe contracten, nieuw vastgesteld beleid, met gevolgen voor ontwikkeling en inregelen van automatisering voor de GR.			
Beleidsvoornemens	De uitvoeringsorganisatie fungeert als inkoop- en betalingsorganisatie van de gemeenten en kent geen bevoegdheid om beleid vast te stellen.			
Ontwikkelingen	De visieontwikkeling rondom de samenwerking en de besluitvorming naar aanleiding daarvan kunnen leiden tot wijzigingen in de gemeenschappelijke regeling.			

Privaatrechtelijke verbonden partijen - Coöperaties/vennootschappen

Naam		N.V. Bank Nederlandse Gemeenten (BNG)		
Financiële ratio's		2014	2015	2016
	Resultaat	€ 126 mln	€ 226 mln	nb
	Eigen vermogen	1-1: € 3.430 mln	1-1: € 3.582 mln	1-1: € 4.163 mln
	Vreemd Vermogen	1-1: € 127.721 mln	1-1: € 149.891 mln	1-1: € 145.317 mln
Risico's	Voor de gemeente bestaat net als bij deelname in andere vennootschappen formeel het risico van het verliezen van het geïnvesteerde kapitaal. Dit risico wordt als verwaarloosbaar gekwantificeerd. Daarnaast is het belangrijkste risico op dit moment lagere dividenduitkeringen dan voorzien.			
Beleidsvoornemens	Gezien de aanhoudende onzekerheden acht de bank het niet verantwoord een uitspraak te doen over de verwachte nettowinst 2016. (Het uit te keren dividend over 2016 wordt in 2017 verantwoord).			
Ontwikkelingen	Mede onder invloed van aanhoudende lage lange rentetarieven en de terughoudende rentepositie van de bank zal het renteresultaat in 2016 naar verwachting lager uitkomen. Het resultaat zal ook in de nabije toekomst gevoelig blijven voor politieke, economische en monetaire ontwikkelingen.			

Naam	Vitens N.V.			
Financiële ratio's		2014	2015	2016
	Resultaat	€ 77,6 mln	€ 93,3 mln	n.b.
	Eigen vermogen	1-1: € 438,5 mln	1-1: € 421,1 mln	1-1: € 471,7
	Vreemd Vermogen	1-1: 1.274 mln	1-1: 1.292,5 mln	1-1: € 1.242,7
Risico's	<p>Voor de gemeente Dalfsen bestaat formeel het risico van het verliezen van het geïnvesteerd kapitaal. Dit risico kan als verwaarloosbaar worden gekwantificeerd.</p> <p>Daarnaast is het belangrijkste risico op dit moment lagere dividenduitkeringen. Het dividend wordt gerelateerd aan het netto resultaat. Het bedrag aan dividend dat wordt uitgekeerd bedraagt minimaal 40% en maximaal 75% van het netto resultaat.</p> <p>Tevens is er nog een achtergestelde lening met een looptijd van 15 jaar waar de gemeente jaarlijks rente over ontvangt. In geval van faillissement bestaat het risico dat de gemeente deze lening niet terug ontvangt. Dit risico wordt als zeer laag geschat.</p>			
Beleidsvoornemens	Het netto resultaat ligt naar verwachting in de planperiode 2016-2018 tussen de € 30 - € 35 miljoen. Oorzaken: de daling van het maximale rendement (WACC) wat Vitens mag behalen vanuit de drinkwaterwet. Dit uit zich in lagere drinkwatertarieven, waardoor de netto omzet daalt.			
Ontwikkelingen	Voor het dividend wordt in het Vitens jaarplan 2015 t/m 2018 uitgegaan van de minimale uitkering van 40%, zodat het eigen vermogen (solvabiliteit) de komende jaren wordt versterkt. De solvabiliteit van Vitens stijgt hiermee van 26,8% naar 30,2% eind 2018 (prognose). Dit is overeenkomstig de doelstelling van 30% die in de AvA van 14 juni 2012 is vastgesteld.			

Naam	Wadinko N.V.			
Financiële ratio's		2014	2015	2016
	Resultaat	€ 7 mln	€ 6 mln	n.b.
	Eigen vermogen	1-1: € 54 mln	1-1: € 60 mln	1-1: € 65 mln
	Vreemd Vermogen	1-1: € 1,3 mln	1-1: € 1,6 mln	1-1: 1,5 mln
	Het verwachte resultaat over 2017 bedraagt € 2,4 mln waarvan € 1,2 mln. als dividend wordt uitgekeerd.			
Risico's	Het aandeel van de gemeente Dalfsen is beperkt. Dalfsen bezit 75 van de totaal 2.389 geplaatste aandelen (3,14%). Gelet op het financiële belang dat de gemeente heeft (€ 7.500) in combinatie met de zeggenschap (3,14%) is het risico van deze deelname verwaarloosbaar.			
Beleidsvoornemens	<p>Door de aandeelhouders is besloten om:</p> <ul style="list-style-type: none"> • De activiteiten voort te zetten in lijn met het huidige beleid. • De maximale initiële investering per participatie te verhogen naar € 5 miljoen. • In de periode 2016 - 2021 jaarlijks € 1.194.500 dividend uit te keren (voor Dalfsen is dit € 38.000) • In 2021 de activiteiten van Wadinko te evalueren. 			
Ontwikkelingen	N.v.t.			

Naam	Enexis Holding N.V.			
Financiële ratio's		2014	2015	2016
	Resultaat	€ 265,5 mln	€ 223,1 mln	nb
	Eigen vermogen	1-1: € 3.370 mln	1-1: € 3.517 mln	1-1: €3.607,1 mln
	Vreemd Vermogen	1-1: € 2.895 mln	1-1: € 2.900 mln	1-1: €3.425,7 mln
Risico's	<p>Voor de gemeente Dalfsen bestaat formeel het risico van het verliezen van het geïnvesteerd kapitaal. Dit risico kan als verwaarloosbaar worden gekwantificeerd.</p> <p>Daarnaast is een risico is het achterblijven van de geraamde dividendinkomsten. Het risico is echter gemitigeerd middels een overeengekomen garantiedividend.</p>			
Beleidsvoornemens	<p>Met de aandeelhouders is overeengekomen dat het uit te keren dividend over de planperiode van het Strategisch Plan maximaal 50% van de nettowinst zal bedragen, waarbij een minimumniveau van jaarlijks € 100 miljoen wordt nagestreefd. Dit percentage zal verlaagd worden als deze uitkering ertoe leidt dat het bedrijf binnen vijf jaar haar A-rating-profiel kan verliezen.</p>			
Ontwikkelingen	<p>In 2016 heeft Enexis een eeuwigdurende lening bij 58 lagere overheden, waaronder Dalfsen, tegen een rente van 9% in overleg vervoegd afgelost (de zgn Edon-lening). Dalfsen ontvangt gedurende de jaren 2017 tot en met 2019 een suppletie tot het oorspronkelijke jaarlijkse rentebedrag van de Edo-lening. Het leningbedrag is eind 2016 reeds in kas ontvangen.</p> <p>Ten behoeve van de aflossing zullen door Enexis aandelen worden ingekocht van bestaande aandeelhouders Enexis. Indien er eind 2016 onvoldoende aandelen beschikbaar zijn, zal in 2017 en 2018 opnieuw een proces voor inkoop van aandelen Enexis worden uitgeschreven. Gedurende deze periode bestaat eenmalig de mogelijkheid aandelen Enexis tegen de actuele waarde te verkopen. E.e.a. afhankelijk van de behoefte van Enexis aan aandelen ter afwikkeling van de Edon-lening.</p>			

Naam	CBL Vennootschap B.V.			
Financiële ratio's		2014	2015	2016
	Resultaat	\$ 66.700 -/-	\$ 66.700	50.000 -/- (begroting)
	Eigen vermogen	1-1: \$ 9,88 mln	1-1: \$ 9,81 mln	1-1: \$ 9,5 mln
	Vreemd Vermogen	1-1: \$ 103.700	1-1: \$ 106.600	1-1: \$ 445.000
Risico's	<p>Met de liquidatie van CBL Escrow Fonds is alleen nog sprake van een risico en daarmee aansprakelijkheid voor de Verkopende Aandeelhouders ter hoogte van het bedrag dat wordt aangehouden in de vennootschap (\$ 1 mln).</p> <p>Daarnaast is het risico en daarmee de aansprakelijkheid voor de Verkopende Aandeelhouders relatief gering en beperkt tot de hoogte van het nominale aandelenkapitaal van deze vennootschap (totaalbedrag € 20.000), art. 2:81 BW.</p>			

Beleidsvoornemens	<p>Het initieel vermogen in het CBL Escrow Fonds was bij oprichting van het fonds in 2009, \$ 275 mln. Eind juni 2016 is het CBL Escrow Fonds geliquideerd.</p> <p>Op het moment wordt nog een bedrag van \$ 1 mln. aangehouden voor eventuele nakomende advies- en afwikkelingskosten. Verwachting is dat dit bedrag medio 2017 nog grotendeels vrij zal kunnen vallen en uitgekeerd kan worden aan de aandeelhouders. De vennootschap zal pas in 2019 kunnen worden geliquideerd omdat zij partij is in een aantal andere juridische overeenkomsten die bij de verkoop van Essent aan RWE zijn afgesloten.</p>
Ontwikkelingen	<p>Eind juni 2016 is het CBL Escrow Fonds geliquideerd. Het restantbedrag afgerond \approx 19,1 mln is door JP Morgan in de verhouding 50% - 50% uitbetaald aan RWE en de vennootschap.</p> <p>Op het moment vindt, onder inhouding van \$ 1 mln. en 15% dividendbelasting, doorbetaling plaats aan de aandeelhouders naar rato van hun belang CBL Vennootschap B.V.</p>

Naam	Vordering Enexis B.V.			
Financiële ratio's		2014	2015	2016
	Resultaat	€ 16.600 -/-	€ 22.200 -/-	€ 40.000 -/- (begroting)
	Eigen vermogen	1-1: € 82.200	1-1: € 66.000	1-1: € 43.000
	Vreemd Vermogen	1-1: € 862 mln	1-1: € 862,1 mln	1-1: € 862,2 mln
Risico's	De aandeelhouders lopen risico's op Enexis voor de niet-tijdige betaling van rente en/of aflossing en, in het ergste geval, faillissement van Enexis. Daarnaast is het risico en daarmee de aansprakelijkheid voor de aandeelhouders relatief gering en beperkt tot de hoogte van het nominale aandelenkapitaal van deze vennootschap (ongeveer € 20.000), art 2.:81 BW.			
Beleidsvoornemens	Op het moment resteert alleen nog de lening van de 4e tranche. De 4e tranche mag niet vervroegd worden afgelost. Afhankelijk van het resultaat van een aantal financiële ratio's zou de 4e tranche eventueel geconverteerd kunnen worden in eigen vermogen.			
Ontwikkelingen	n.v.t.			

Naam	Verkoop Vennootschap B.V.			
Financiële ratio's		2014	2015	2016
	Resultaat	€ 17,2 mln	€ 48,9 mln	€ 350.000 -/- (begroot)
	Eigen vermogen	1-1: € 347,3 mln	1-1: € 363,3 mln	1-1: € 84,8 mln
	Vreemd Vermogen	1-1: € 98,1 mln	1-1: € 79,9 mln	1-1: 31,1 mln
Risico's	Het financiële risico is na liquidatie van het General Escrow Fonds relatief gering en beperkt tot de hoogte van het werkkapitaal en het nominale aandelenkapitaal van deze vennootschap (totaalbedrag € 20.000).			
Beleidsvoornemens	Eind juni 2016 is het General Escrow Fonds geliquideerd. De vennootschap zal pas in 2019 kunnen worden geliquideerd omdat zij partij is in een aantal andere juridische overeenkomsten die bij de verkoop van Essent aan RWE zijn afgesloten.			

Ontwikkelingen	<p>Het vermogen in het General Escrow Fonds was bij de oprichting van het fonds in 2009, € 800 mln. In april 2011 is het eerste deel en in september 2015 het tweede deel van de General Escrow minus gemelde claims door RWE vrijgevallen en aan de aanhouders uitgekeerd.</p> <p>Eind juni 2016 zijn RWE en Verkoop Vennootschap BV tot een compromis gekomen voor de afwikkeling van alle (fiscale) claims, te weten € 29.768.308. Het restbedrag in het General Escrow Fonds van € 83.090.962,93 is door JP Morgan uitbetaald aan de vennootschap. Op het moment van schrijven vindt doorbetaling plaats aan de aandeelhouders naar rato van het belang in Verkoop Vennootschap B.V. (€ 35.895 voor Dalfsen).</p>
----------------	---

Naam	CSV Amsterdam B.V.			
Financiële ratio's		2014	2015	2016
	Resultaat	€ 43.900 -/-	€ 50.100 -/-	€ 100.000 -/- (begroting)
	Eigen vermogen	1-1: € 52.000	1-1: € 8.000	1-1: € 42.000
	Vreemd Vermogen	1-1: € 12.000	1-1: € 36.000	1-1: € 50.000
Risico's	<p>Het financiële risico is beperkt tot eventuele claims van Waterland als gevolg van garanties en vrijwaringen die door de verkopende aandeelhouders zijn afgegeven en tot het maximale bedrag (€ 13,5 mln.) op de escrow-rekening. Daarnaast is het risico en daarmee de aansprakelijkheid voor de aandeelhouders relatief gering en beperkt tot de hoogte van het nominale aandelenkapitaal van deze vennootschap (ongeveer € 20.000), art 2.:81 BW.</p>			
Beleidsvoornemens	<p>De looptijd van deze vennootschap is afhankelijk van de periode dat een eventuele schadeclaim wordt gevoerd tegen de Staat en dat claims (die door Waterland tot 5 jaar na completion (mei 2019) kunnen worden ingediend) worden afgewikkeld.</p> <p>Conform de koopovereenkomst zal de escrow-rekening tot 5 jaar na completion blijven staan voor de afwikkeling van potentiële claims van Waterland.</p>			
Ontwikkelingen	N.v.t.			

Naam	Publiek Belang Elektriciteitsproductie B.V.			
Financiële ratio's		2014	2015	2016
	Resultaat	€ 18.000 -/-	€ 18.400 -/-	€ 15.000 -/- (begroting)
	Eigen vermogen	1-1: €1,6 mln	1-1: € 1,6 mln	1-1: € 1,6 mln
	Vreemd Vermogen	1-1: € 111.000	1-1: € 108.000	1-1: € 118.000
Risico's	<p>Het risico en daarmee de aansprakelijkheid voor de aandeelhouders beperkt tot de hoogte van het nominale aandelenkapitaal van deze vennootschap (€ 1.496.822) (art 2.:81 BW).</p>			
Beleidsvoornemens	<p>Binnen PBE is nog een bedrag tussen de € 1,6 miljoen (merendeel aandelenkapitaal) achtergebleven om mogelijke zaken die uit de verkoop voortkomen af te wikkelen.</p> <p>De vennootschap zal pas in 2019 kunnen worden geliquideerd omdat zij partij is in een aantal andere juridische overeenkomsten die bij de verkoop van Essent/Elektriciteits Productiemaatschappij Zuid-Nederland aan RWE zijn afgesloten.</p>			
Ontwikkelingen	N.v.t.			

Naam	N.V. ROVA Gemeenten			
Financiële ratio's		2014	2015	2015
	Resultaat	€ 5,6 mln	€ 6,8 mln	n.b.
	Eigen vermogen	1-1: € 26 mln	1-1: € 28 mln	1-1: € 31 mln
	Vreemd Vermogen	1-1: € 54 mln	1-1: € 50 mln	1-1: € 51 mln
Risico's	<ul style="list-style-type: none"> Bij een tegenvallende exploitatie lagere dividenduitkering dan begroot. Stijging van de tarieven voor de diensten van ROVA De geldlening betreft een achtergestelde lening ten opzichte van bancaire financiers, zodat ROVA in geval van ontbinding, surséance van betaling of faillissement pas verplicht is aflossing te voldoen nadat de op dat moment bestaande schulden van ROVA aan haar bancaire financiers zijn betaald. 			
Beleidsvoornemens	<p>ROVA is op koers met betrekking tot de ontwikkelvisie 2010-2020 welke in december 2010 is vastgesteld in de AvA. De uitdagingen voor de komende periode zijn:</p> <ul style="list-style-type: none"> Verder ontwikkelen van de gesloten kringlopen voor de huishoudelijke afvalstoffen die worden ingezameld. Samen met de gemeenten verkennen hoe de openbare ruimte nog efficiënter kan worden beheerd en daarin differentiatie aangebracht kan worden rekening houdend met de wensen en eigen inbreng van inwoners. Doorontwikkelingen van het gemeentelijk afvalbeleid (realisatie VANG-doelen). Ondersteunen bij de implementatie van de Participatiewet door bijvoorbeeld het bieden van leerwerktrajecten. Vergroten van bewustwording door voorlichting en educatie om draagvlak en betrokkenheid te creëren bij de inwoners. 			
Ontwikkelingen	N.v.t.			

Privaatrechtelijke verbonden partijen: Stichtingen/verenigingen

Naam	Stichting Administratiekantoor Dataland			
Financiële ratio's		2014	2015	2016
	Resultaat	€ 0,2	€ 0,22	n.b.
	Eigen vermogen	1-1: € 0,50	1-1: € 0,73	1-1: € 0,95
	Vreemd Vermogen	1-1: € 0,57	1-1: € 0,59	1-1: € 0,49
Risico's	<p>Het financieel risico is laag en beperkt zich tot het in certificaten geïnvesteerde bedrag. Het betreft een eenmalige storting. Er zijn geen jaarlijkse kosten aan deelname verbonden. Verstrekking van gegevens aan afnemers vindt plaats tegen verstrekkingkosten. Deze inkomsten worden door DataLand gebruikt om de driedelige taken van de organisatie – een stichting zonder winstoogmerk – uit te voeren. Jaarlijks wordt een vergoeding aan deelnemende gemeenten uitgekeerd voor het leveren van de gemeentelijke gegevens. Het eventuele overschot aan inkomsten wordt daarnaast aan certificaathoudende gemeenten uitgekeerd.</p>			
Beleidsvoornemens	<p>DataLand ondersteunt in 2017 de gemeentelijke informatiehuishouding op het gebied van de gemeentelijke geo-, WOZ- en vastgoedinformatie door:</p> <ul style="list-style-type: none"> Actieve kwaliteitsbewaking; Vertegenwoordiging van het gemeentelijk belang; Organisatie en coördinatie van het Gemeentelijk Geoberaad (i.s.m. VNG); een landelijk ambtelijk en bestuurlijk podium voor gemeentelijke standpunten op het terrein van de ruimtelijke informatie. 			

Ontwikkelingen	Dataland geeft een stem in het nationale-politiek-bestuurlijke veld waar momenteel grote ontwikkelingen aan de orde zijn; o.a. invoering van het stelsel basisregistraties en de ontwikkeling van de Omgevingswet.
----------------	--

Naam	Stichting Dalfsen Werkt			
Financiële ratio's		2015	2016	2017
	Resultaat	€ 0	€ 0	€ 0
	Eigen vermogen	6-3-15: € 0	1-1: € 0	€ 0
	Vreemd Vermogen	6-3-15: € 0	1-1: € 128.000	1-1: € 162.000
	Gemeentelijke bijdrage	€1.884.215	€ 3.790.000	€ 3.830.000
Risico's	De financiële afhandeling van de stichting vindt plaats door de gemeente. De stichting fungeert enkel als werkgever van de SW'ers.			
Beleidsvoornemens	De stichting stelt geen beleid vast.			
Ontwikkelingen	N.v.t.			

3.7 PARAGRAAF WEERSTANDSVERMOGEN EN RISICOBEBEERSING

Algemeen

Het beleidsdocument Risicomanagement is door uw raad vastgesteld. In dit beleidsdocument wordt onder andere ingegaan op de risico's, hoe we het risicomanagement willen vormgeven en de stappen die wij gaan nemen om risico's in kaart te brengen, te beheersen en te evalueren.

Door deze stappen te zetten, willen we ons risicomanagement verder professionaliseren en hierop beleid formuleren en implementeren. Dit moet leiden tot het vergroten van het risicobewustzijn en het vergroten van de kennis over de benodigde weerstandscapaciteit en beleidsvorming ten aanzien van het aan te houden weerstandsvermogen.

Volgens het BBV dienen gemeenten aan een drietal eisen te voldoen op het gebied van risicomanagement. Zo dient de gemeente te beschikken over:

1. een risicomanagementbeleid;
2. een risicoprofiel;
3. een berekening van het weerstandsvermogen.

We voldoen aan de drie hierboven geformuleerde onderdelen. Hieronder volgt een korte toelichting per onderdeel.

Risicomanagementbeleid

Naast de wettelijke verplichting van het BBV helpt risicomanagement ook bij het maken van afwegingen bij investeringsbeslissingen, biedt het inzicht in de grootste risico's en helpt het de continuïteit van de organisatie te verbeteren.

De definitie van een risico is: de kans op het optreden van een gebeurtenis met een negatief gevolg voor de organisatie. Uit deze definitie volgt dat een goede omschrijving van een risico drie elementen bevat:

1) Een kans op het optreden van een gebeurtenis ($p < 1$)

Het gaat hier dus om een mogelijke gebeurtenis. Als iets 100% zeker is, is het geen risico meer.

2) Negatief gevolg

De negatieve gevolgen van een risico kunnen zowel financieel als niet financieel van aard zijn. We richten ons echter hoofdzakelijk op het in kaart brengen van de financiële gevolgen die de gebeurtenissen met zich meebrengen. Risico's die mogelijk leiden tot aantasting van het imago van de gemeente dan wel andere niet-financiële gevolgen te weeg kunnen brengen, worden niet gekwantificeerd.

3) Een betrokkene, voor wiens rekening de negatieve gevolgen komen

De betrokkene is hierbij de gemeente Dalfsen.

Het beleid en de risico's die samenhangen met de grondexploitatie zijn afzonderlijk benoemd in de paragraaf Grondbeleid.

Inventarisatie risico's

Om risico's te kwantificeren dienen zowel de kans als het gevolg van een risico te worden bepaald. Daartoe wordt gebruik gemaakt van 'referentiebeelden' om te bepalen in welke klasse een risico zich bevindt.

Kans

Voor de beoordeling van de kans dat een risico zich voordoet, hanteren we vijf klassen met de volgende referentiebeelden:

Klasse	Referentiebeelden	Kwantitatief
1	< of 1 keer per 10 jaar	(10%)
2	1 keer per 5-10 jaar	(30%)
3	1 keer per 2-5 jaar	(50%)
4	1 keer per 1-2 jaar	(70%)
5	1 keer per jaar of >	(90%)

Geldgevolg

Hiervoor hanteren we vijf klassen met de volgende indeling:

Klasse	Geldgevolg	
0	Geen geldgevolgen	
1	$x < € 26.500$	(< 0,05% van begroting)
2	$€ 26.500 < x < € 106.000$	(0,05 - 0,2% van begroting)
3	$€ 106.000 < x < € 265.000$	(0,2 - 0,5% van begroting)
4	$€ 265.000 < x < € 530.000$	(0,5 - 1% van begroting)
5	$x > € 530.000$	(> 1% van begroting)

Risicoscore

De risicoscore wordt bepaald door van elk risico de bepaalde klassen van kans en gevolg te vermenigvuldigen volgens onderstaande formule:

Risicoscore = klasse kans x klasse geldgevolg

De maximale risicoscore is: $5 \times 5 = 25$. Met behulp van de risicoscore kunnen risico's worden geprioriteerd en wordt inzichtelijk welke risico's het meest belangrijk zijn om te worden gemanaged. De prioritering op risicoscore kan echter een vertekend beeld geven, aangezien een risico met een kans in klasse 5 en een gevolg in klasse 5 bovenaan de lijst komt te staan. Terwijl een risico met een kans in klasse 1 en een gevolg in klasse 5 wellicht een veel grotere impact heeft. Deze invloed is in onderstaande tabel meegenomen.

Nr.	Risico	Risico Score
1	Ontwikkeling gemeentefonds	16
2	Strengere Europese aanbestedingsprocedure	16
3	Borging grote projecten	15
4	Reputatieschade en opgelegde boetes door datalekken	15
5	Budget decentralisaties	12
6	Exploitatierisico bij verbonden partijen	12
7	Eenzijdige tariefaanpassing door contractpartijen	12
8	Tegenvallers bij de grondexploitaties	12
9	Het aantal aanvragen om inkomensondersteuning	10
10	Kwaliteitsniveau wegen daalt onder het gewenste niveau	10

1 Ontwikkeling gemeentefonds

Er zijn drie risico's met betrekking tot het Gemeentefonds: - het risico dat het Rijk bezuinigt op het Gemeentefonds; - het risico dat de verdeling door het Rijk wordt herzien; - het risico dat de bestaande verdelingsmaatstaven zich anders ontwikkelen dan geraamd. Alle drie de risico's zijn herkenbaar voor de gemeente Dalfsen en de ontwikkelingen van het gemeentefonds worden nauwlettend gevolgd. Gelet op de omvang van het gemeentefonds, kunnen wijzigingen direct forse financiële impact hebben.

2 Strengere Europese aanbestedingsprocedure

Per 1 juli 2016 is de aanbestedingswet gewijzigd waardoor meer inkopen onder het strengere EU regime vallen. Het gaat dan met name over de zogenaamde 2b diensten zoals het inhuren van personeel. Binnen de gemeente is een groot aantal functionarissen betrokken bij de inkoop en aanbesteding. Een gevolg kan zijn dat er niet voldoende deskundigheid en daarmee kennis van de strenge (waaronder Europese) regelgeving beschikbaar is. Daardoor kunnen gevolgde procedures door aanbestedende partijen afgekeurd worden of kan achteraf blijken dat aanbesteding niet op een rechtmatige wijze heeft plaatsgehad.

3 Borging grote projecten

Grote projecten, zoals WOC Campus Nieuwleusen, met veelal langdurige en forse gevolgen voor de gemeentelijke begroting worden ter hand genomen. Voor de ontwikkeling, implementatie en de uitvoering van deze projecten is specifieke kennis noodzakelijk om te komen tot een sluitende project begroting die houdbaar is.

4 Reputatieschade en opgelegde boetes door datalekken

Met de invoering van de meldplicht datalekken zijn we verplicht elk ernstig datalek actief te melden. Hieraan zijn enorme boetes gekoppeld, daarnaast kunnen bestuurders persoonlijk aansprakelijk worden gesteld.

5 Budget decentralisaties

Invoering en daarmee de transitie van de decentralisaties hebben in 2015 plaatsgevonden, waarbij de budgetten zijn ontvangen van het Rijk op basis van het historisch verbruik. De budgetten die wij vanaf 2016 en verder zullen ontvangen zijn gebaseerd op het objectief verdeelmodel, daarbij is de sociale structuur van de gemeente uitgangspunt. Voor Dalfsen betekent dit nieuwe verdeelmodel een afname van de beschikbare middelen. Met name het onderdeel jeugdzorg wordt als grootste risico gezien. Omdat de omvang van zorg (i.v.m. privacy en doorverwijzing door derden) niet bekend is, is dit een risico. Verder zit er op participatie (uitstroom en budget per sw'er) een taakstelling, die maar in geringe mate beïnvloedbaar is.

6 Exploitatierisico bij verbonden partijen

Verbonden partijen vertegenwoordigen een financieel en een bestuurlijk belang. Binnen de verbonden partijen kan sprake zijn van deel-verantwoordelijkheid voor de exploitatie. Wij kunnen dan ook geconfronteerd worden met een exploitatietekort van een verbonden partij dat wij moeten aanzuiveren.

7 Eenzijdige tariefaanpassing door contractpartijen

Voor de bedrijfsvoering van de organisatie zijn wij afhankelijk van bepaalde ondersteunende software. Een eenmaal gemaakte keuze kan niet eenvoudig aangepast worden zonder extra kosten voor implementatie van een ander systeem. Dit werkt nadelig door in onze onafhankelijkheid naar leveranciers, waardoor wij geconfronteerd kunnen worden met eenzijdige en veelal forse tarief aanpassingen.

8 Tegenvallers bij de grondexploitaties

Er kunnen verschillende typen risico's worden onderscheiden in de grondexploitaties bij actief grondbeleid. Deze zijn: 1. Waarderingsrisico's: hier betreft het dat een aangekocht perceel niet voor de verwervingsprijs in exploitatie genomen kan worden en de mogelijkheid van het niet toe kunnen rekenen van de rentelasten van verworven percelen; 2. Marktrisico's: hier gaat het om onzekerheden bij nog toe te kennen subsidies, ontwikkelingen in grondprijzen en mogelijke afzetrisico's; 3. Organisatierisico's: grondexploitatie is een vorm van ondernemen die een hoge organisatiegraad vereisen. Door verlaging van het risicoprofiel en de wijzigingen in de BBV nemen de risico's af en de verwachte winst toe, zie verder de paragraaf grondbeleid.

9 Het aantal aanvragen om inkomensondersteuning

Inwoners van de gemeente Dalfsen doen in toenemende mate een beroep op inkomensondersteuning door de gemeente en dienen een aanvraag in voor een bijstandsuitkering of een uitkering in het kader van de bijzondere bijstand. Bij bijzondere bijstand gaat het daarbij om een inkomensgroep met een inkomen tot 110% van het minimumloon die getroffen worden door dalende koopkracht en stijgende kosten van levensonderhoud. Door instroom van vergunninghouders neemt het aantal aanvragen toe.

10 Kwaliteitsniveau wegen daalt onder het gewenste niveau

De gemeente heeft als wegbeheerder de zorgplicht voor de wegen. Een achterstand in het onderhoud kan de veiligheid van de weggebruikers in gevaar brengen en leiden tot klachten en het aansprakelijk stellen van de wegbeheerder voor schades.

Risicokaart

De risicokaart geeft inzicht in de spreiding van de risico's naar kans en gevolg. Het geeft ook een beeld van de verhoudingen tussen de risico's, van laag, midden en hoog. Per risicoscore wordt aangegeven hoeveel risico's zich in het betreffende vak bevinden.

Geld gevolg	Voor	Kans %				
		gering	klein	middel	groot	enorm
enorm	☐	0	1	2	0	0
zeer groot	☐	1	0	3	2	0
groot	☐	0	1	0	1	0
klein	☐	0	6	10	1	1
minimaal	☐	6	1	1	0	1

Een risico dat zich in het groene gebied bevindt, vormt geen direct gevaar voor de continuïteit van de organisatie. Een risico dat een score heeft in het oranje gebied, vraagt om extra aandacht van het college. Het risico vormt dan nog geen reëel gevaar voor de continuïteit van de organisatie, maar naarmate de tijd vordert, kan het risico wel een bedreiging gaan vormen. Het is daarom van belang tijdig beheersmaatregelen te nemen. Een risico met een risicoscore in het rode gebied, vereist directe aandacht om te voorkomen dat de continuïteit van de organisatie wordt bedreigd. Preventieve en reducerende beheersmaatregelen kunnen de kans respectievelijk het gevolg terugbrengen naar een acceptabel niveau.

Risico's, zeker wanneer die door de organisatie zelf niet kunnen worden beïnvloed, dienen concernbreed periodiek gemonitord te worden. De financiële gevolgen van een (opgetreden) risico worden opgevangen met het weerstandsvermogen.

Beschikbare weerstandscapaciteit

De beschikbare weerstandscapaciteit bestaat uit middelen en mogelijkheden, waarover de gemeente beschikt om niet begrote kosten die onverwacht en substantieel zijn te dekken. Hierbij kan onderscheid worden gemaakt tussen incidentele en structurele weerstandscapaciteit.

Incidentele weerstandscapaciteit

Incidentele weerstandscapaciteit is het vermogen om calamiteiten eenmalig op te vangen. Het zijn de direct aan te wenden middelen voor financiële tegenvallers. Alleen reserves die alternatief aanwendbaar zijn worden meegenomen. Specifieke bestemmingsreserves rekenen we niet mee, omdat een onttrekking uit deze reserves direct van invloed is op de dekking van kosten in de exploitatie. Stille reserves worden eveneens niet meegenomen. Niet duidelijk is in hoeverre stille reserves op korte termijn liquide te maken zijn. In onderstaande tabel staan reserves waar geen claims op rusten.

Vrij besteedbaar	
Algemene reserve	5.500.000
Algemene reserve vrij besteedbaar	8.622.000
Reserve Milieu	54.000
Reserve herstructurering openbaar groen	11.000
Reserve decentralisaties	1.365.000
Algemene reserve grondbedrijf	2.029.000
Totaal	17.581.000

Structurele weerstandscapaciteit

Structurele weerstandscapaciteit betreft de middelen die eventueel aangeboord kunnen worden om tegenvallers op te vangen. De structurele weerstandscapaciteit betreft de mogelijkheid om vanuit een verhoging van belastingen en leges structurele risico's op te vangen.

De onbenutte belastingcapaciteit wordt berekend door de maximale tarieven (artikel 12) te vergelijken met de gehanteerde tarieven. Het Ministerie publiceert de artikel 12 tarieven jaarlijks bij de mei circulaire van het gemeentefonds. De riool- en afvalstoffenheffing is in Dalfsen 100% kostendekkend en worden niet meegenomen in de berekening. Het saldo van deze voorzieningen dient namelijk terug te vloeien naar de burger.

De berekening van de onbenutte belastingcapaciteit is als volgt:

Soort	WOZ-waarde jul-16	Tarief Dalfsen	Tarief art. 12 status	Vershil in tarief	Onbenutte capaciteit
eigenaar woning	2.790.433.000	0,1129	0,1927	0,0798	2.226.766
eigenaar niet-woning	645.854.000	0,1623	0,1927	0,0304	196.340
gebruiker niet-woning	509.291.000	0,1400	0,1927	0,0527	268.396
				Totaal	2.691.502

Op het moment van opstellen (augustus 2016) van de begroting 2017 waren de definitieve rekentarieven van de gemeente Dalfsen nog niet beschikbaar. Bij het berekenen van de onbenutte belastingcapaciteit zijn wij volledigheidshalve uitgegaan van de landelijke ontwikkelingen voor woningen en niet-woningen, zoals deze geschetst zijn in de mei circulaire 2016. Het tarief artikel 12 status is afkomstig uit de mei circulaire 2016.

Het totale verwachte weerstandsvermogen 2017 ziet er als volgt uit:

Incidentele weerstandscapaciteit	17.581.000
Structurele weerstandscapaciteit	2.691.502
Totaal weerstandsvermogen	20.272.502

Benodigde weerstandscapaciteit

Het bepalen van de benodigde weerstandscapaciteit wordt uitgevoerd met behulp van een risicosimulatie (Monte Carlo methode). Op basis van de risicosimulatie kan worden berekend welk bedrag er benodigd is om de geïdentificeerde restrisico's in financiële zin af te dekken. Hierbij wordt gerekend met een zekerheidspercentage van 90%. De berekende benodigde weerstandscapaciteit voor de gemeente Dalfsen bij de begroting 2016 bedraagt € 4.230.000.

Op basis van onderstaande tabel wordt de waardering van de ratio's gedaan.

Waarderingscijfer	Ratio weerstandsvermogen	Betekenis
A	> 2,0	Uitstekend
B	1,4 < x < 2,0	Ruim voldoende
C	1,0 < x < 1,4	Voldoende
D	0,8 < x < 1,0	Matig
E	0,6 < x < 0,8	Onvoldoende
F	< 0,6	Ruim onvoldoende

Indien de beschikbare weerstandscapaciteit gedeeld wordt door de benodigde weerstandscapaciteit uit de risicosimulatie ontstaat de ratio weerstandsvermogen.

Ratio weerstandsvermogen	2017
Benodigde weerstandscapaciteit	4.230.000
Beschikbare weerstandscapaciteit	20.273.000
Benodigd versus beschikbaar (ratio weerstandsvermogen)	4,8

De gemeente Dalfsen behaalt met een ratio van 4,8 waarderingscijfer A. Dit betekent dat de gemeente in ruime mate in staat is om tegenvallers op te vangen zonder dat dit de continuïteit van de organisatie in gevaar brengt. De norm voor ons is gesteld op een score van 2 (uitstekend). In vergelijking met andere gemeenten scoren wij zeer hoog.

Voor het eerst opgenomen risico top 10 in de paragraaf weerstandsvermogen en risicobeheersing zijn: datalekken en het kwaliteitsniveau van wegen. Hierdoor zijn verdwenen: effectueren breedband en financiële vastleggingen. De risico ratio stijgt ten opzichte van de jaarrekening 2015. In de jaarrekening 2015 gingen wij nog uit van een ratio van 4,4 nu van 4,8.

Door het anticiperen op de risico's door het maken van beheers- en beleidsmatige stappen, proberen we de risico's in te kaderen en waar mogelijk te elimineren.

Financiële kengetallen

In de mei circulaire 2015 is er door het Ministerie van BZK gemeld dat met ingang van de begroting 2016 er verplicht een aantal financiële kengetallen opgenomen dienen te worden in de paragraaf Weerstandsvermogen.

Door middel van deze kengetallen en hun beoordeling ontstaat er een beter beeld van de financiële positie van de gemeente.

De volgende zes financiële kengetallen worden onderkend:

1. Netto schuldquote
2. Netto schuldquote gecorrigeerd voor alle verstrekte leningen
3. Solvabiliteitsratio
4. Structurele exploitatieruimte
5. Grondexploitatie
6. Belastingcapaciteit: Woonlasten meerpersoonshuishouden

Financiële kengetallen	Rekening 2015	Begroting 2016	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020
Netto schuld quote	23%	22%	21%	14%	7%	6%
Netto schuld quote gecorrigeerd	8%	7%	6%	0%	-4%	-4%
Solvabiliteitsratio	67%	78%	80%	80%	80%	81%
Structurele exploitatieruimte	0,53%	-1,42%	-1,03%	0,03%	0,14%	0.56%
Grondexploitatie	45%	39%	36%	27%	20%	17%
Belastingcapaciteit	88%	89%	89%	89%	88%	88%

Hieronder treft u voor de begroting per genoemd kengetal een uitleg aan, inclusief de berekening en beoordeling.

1. Netto schuldquote

Definitie:

De netto schuldquote geeft de verhouding weer tussen het niveau van de schuldenlast van de gemeente ten opzichte van de eigen middelen. In het verlengde hiervan kennen we ook de zogenoemde "Netto schuldquote gecorrigeerd voor alle verstrekte leningen". Bij deze specifieke quote wordt er gekeken naar het effect van door de gemeente verstrekte leningen op de schuldenlast van de gemeente.

Netto schuldquote (bedragen x € 1.000)		rekening 2015	begroting 2016	begroting 2017	begroting 2018	begroting 2019	begroting 2020
Vaste schulden	+	8.446	6.984	5.522	4.727	3.932	3.136
Netto vlottende schuld	+	5.498	0	0	0	0	0
Overlopende passiva	+	2.213	0	0	0	0	0
Financiële activa	-	87	83	79	75	72	68
Uitzettingen	-	5.983	0				
Liquide middelen	-	-4.685	-5.485	-5.076	-2.519	245	-222
Overlopende activa	-	1.220	0				
Totale baten		59.930	55.682	50.397	50.505	49.935	52.759
Netto schuldquote		23%	22%	21%	14%	7%	6%

Netto schuldquote gecorrigeerd		rekening 2015	begroting 2016	begroting 2017	begroting 2018	begroting 2019	begroting 2020
Vaste schulden	+	8.446	6.984	5.522	4.727	3.932	3.136
Netto vlottende schuld	+	10.183	0	0	0	0	
Overlopende passiva	+	2.213	0	0	0	0	0
Financiële activa	-	9.070	8.319	7.697	7.086	5.884	5.279
Uitzettingen	-	5.983	0	0	0	0	0
Liquide middelen	-	0	-5.485	-5.076	-2.519	245	-222
Overlopende activa	-	1.220	0	0	0	0	0
Totale baten		59.930	55.682	50.397	50.505	49.935	52.759
Netto schuldquote gecorrigeerd		8%	7%	6%	0%	-4%	-4%

Beoordeling:

De verhouding tussen schulden en baten is goed.

2. Solvabiliteitsratio

Definitie:

De mate waarin de gemeente in staat is aan haar financiële verplichtingen te voldoen. Dit wordt uitgedrukt in het percentage eigen vermogen ten opzichte van het balanstotaal. In het bedrijfsleven is dit een veelgebruikte ratio en daar wordt een minimum norm gehanteerd tussen 25% en 40% voor een solvabele vermogenspositie.

Solvabiliteitsratio (bedragen x € 1.000)	rekening 2015	begroting 2016	begroting 2017	begroting 2018	begroting 2019	begroting 2020
Eigen vermogen	48.814	47.458	44.879	42.941	41.536	40.138
Balanstotaal	72.771	61.055	56.359	53.805	51.707	49.621
Solvabiliteitsratio	67%	78%	80%	80%	80%	81%

Beoordeling:

Het solvabiliteitsratio laat zien dat de gemeente Dalfsen een zeer solvabele vermogenspositie heeft en verhoudingsgewijs dus meer eigen vermogen dan vreemd vermogen bezit.

3. Kengetal grondexploitatie

Definitie:

De boekwaarde van de voorraden grond zijn van belang, want deze waarden moeten meerjarig worden terugverdiend bij de verkoop. De ratio wordt berekend door de niet in exploitatie gronden op te tellen bij de bouwgrond in exploitatie. Vervolgens wordt dit totaalbedrag gedeeld door de totale baten van de programmabegroting of jaarrekening.

Kengetal grondexploitatie in % (bedragen x € 1.000)	rekening 2015	begroting 2016	begroting 2017	begroting 2018	begroting 2019	begroting 2020
Bouwgronden niet in exploitatie	3.666	0	0	0	0	0
Bouwgronden in exploitatie	23.181	21.987	18.325	13.826	10.086	9.066
Totale baten exploitatie	59.930	55.682	50.397	50.505	49.935	52.759
Kengetal grondexploitatie in %	45%	39%	36%	27%	20%	17%

Beoordeling:

Dit kengetal laat zien wat de verhouding tussen de totale baten en de terug te verdienen bedragen aan bouwgronden is. De komende jaren zullen de voorraden gronden afnemen en daarmee zal de ratio nog verder dalen.

4. Structurele exploitatie ruimte

Definitie:

Om een flexibele begroting te kunnen bewerkstelligen is het zinvol de structurele baten hoger te laten zijn dan de structurele lasten. De structurele exploitatieruimte wordt bepaald door het saldo van de structurele baten en lasten en het saldo van de structurele onttrekkingen en toevoegingen aan reserves gedeeld door de totale baten en uitgedrukt in een percentage.

Structurele exploitatieruimte (bedragen x € 1.000)	rekening 2015	begroting 2016	begroting 2017	begroting 2018	begroting 2019	begroting 2020
Structurele lasten	59.241	57.234	52.357	52.180	51.222	53.839
Structurele baten	59.065	55.232	50.005	50.380	49.910	52.759
Structurele toevoegingen aan reserves	1.767	1.587	0	0	0	0
Structurele onttrekkingen aan reserves	2.261	2.799	1.834	1.813	1.381	1.373
Totale baten	59.930	55.682	50.397	50.505	49.935	52.759
Structurele exploitatieruimte	0,53%	-1,42%	-1,03%	0,03%	0,14%	0,56%

Beoordeling:

De structurele exploitatieruimte in 2017 is negatief dat betekent dat we meer uitgeven dan we ontvangen. Voor 2018 en verder is de structurele exploitatieruimte positief.

5. Belastingcapaciteit

Definitie:

De ruimte die een gemeente heeft om zijn belastingen te verhogen wordt vaak gerelateerd aan de totale woonlasten. Het Coelo publiceert jaarlijks deze gegevens.

Gemeentelijke belastingcapaciteit in %	rekening 2015	begroting 2016	begroting 2017	begroting 2018	begroting 2019	begroting 2020
OZB last gezin gemiddelde WOZ waarde	262	268	285	288	291	294
Rioolheffing gezin bij gemiddelde WOZ-waarde	130	133	132	132	132	132
Afvalstoffenheffing voor gezin	220	233	230	230	230	230
Totale woonlasten voor gezin bij gem. WOZ waarde	612	634	647	650	653	656
Woonlasten landelijk gemiddelde T-1	698	716	723	730	738	745
Woonlasten tov landelijk gemiddelde jaar ervoor	88%	89%	89%	89%	88%	88%

Beoordeling:

De gemiddelde woonlast ligt (op basis van Coelo gegevens juni 2015) voor een "gemiddeld" gezin in Dalfsen ruim 10% lager dan het landelijke gemiddelde. De burger van Dalfsen profiteert dus mee van de gezonde financiële situatie van de gemeente Dalfsen.

Samenvatting risicoprofiel

De gemeente Dalfsen behaalt met een ratio van 4,8 waarderingscijfer A. Dit betekent dat de gemeente in ruime mate in staat is om tegenvallers op te vangen zonder dat dit de continuïteit van de organisatie in gevaar brengt. De norm voor ons is gesteld op een score van 2 (uitstekend). In vergelijking met andere gemeenten scoren wij zeer hoog, dus positief.

Uit de nieuwe financiële kengetallen kunnen we concluderen dat onze schuldenpositie en solvabiliteitsratio zeer goed te noemen zijn. Ten aanzien van de grondexploitaties zien we een zeker risico als gevolg van een behoorlijk forse grondpositie, echter door de strakke regie op de grondexploitaties en de jaarlijkse bijstelling verwachten we geen probleem ten aanzien van dit onderwerp.

Tot slot is het ook erg positief dat de burger de zoete vruchten plukt van onze financiële gezonde situatie.

Hoofdstuk 4 Bijlagen

4.1 KERNGEGEVENS

Inwoners	Rekening 2015	Begroting 2016	Begroting 2017
Totaal	27.915	27.900	28.100
< 20 jaar	6.859	6.750	6.760
> 64 jaar	5.448	5.500	5.725
waarvan 75 - 85 jaar	1.789	1.800	1.860

Uitkeringsgerechtigden bijstand	Rekening 2015	Begroting 2016	Begroting 2017
IOAW	17	13	7
IOAZ	0	3	3
WWB	204	200	200

Fysieke structuur	Rekening 2015	Begroting 2016	Begroting 2017
oppervlakte land in hectaren	16.510	16.510	16.510
oppervlakte binnenwater in hectaren	140	140	140
aantal verblijfsobjecten met woonfunctie	11.391	11.466	11.523
km gemeentelijke wegen	513	513	513
km provinciale wegen	34	34	34

Personele gegevens	Rekening 2015	Begroting 2016	Begroting 2017
aantal fte's	190	185	188

Financiële structuur per inwoner	Rekening 2015	Begroting 2016	Begroting 2017
algemene uitkering gemeentefonds	690	721	717

N.B. Bij de tabel uitkeringsgerechtigden bijstand zijn de cijfers voor Wajong / WAO / WIA / WAZ en WSW niet meegenomen. De gemeente is hiervoor afhankelijk van informatie die door derden, het CBS beschikbaar wordt gesteld.

4.2 OVERZICHT LASTEN EN BATEN 2017 TOT EN MET 2020

Bedragen x € 1.000	Rekening 2015	Begroting 2016	Begroting 2017	Meerjarenraming		
				2018	2019	2020
Lasten						
Bestuur/onderst/alg.dek.middel	-7.094	-6.931	-9.560	-10.137	-9.824	-10.049
Openbare orde en veiligheid	-2.211	-2.382	-2.028	-2.030	-2.032	-2.033
Beheer openbare ruimte	-6.061	-6.059	-5.217	-4.958	-5.005	-5.016
Economische zaken	-1.881	-626	-371	-322	-305	-294
Onderwijs en vrije tijd	-6.390	-5.999	-4.859	-4.757	-4.741	-4.743
Inkomensondersteuning	-4.404	-4.278	-4.392	-4.291	-4.295	-4.300
Sociaal domein	-18.824	-19.242	-17.996	-17.763	-17.588	-17.455
Duurzaamheid en milieu	-5.147	-5.046	-4.474	-4.402	-4.422	-4.408
Ruimtelijke ordening en VHV	-8.441	-7.332	-4.069	-3.709	-3.066	-5.540
Totaal lasten	-60.454	-57.895	-52.967	-52.368	-51.277	-53.839
Baten						
Bestuur/onderst/alg.dek.middel	28.972	29.531	27.398	27.971	28.241	28.792
Openbare orde en veiligheid	32	45	26	26	26	27
Beheer openbare ruimte	274	93	193	193	192	193
Economische zaken	1.542	576	301	251	233	221
Onderwijs en vrije tijd	461	427	323	325	328	331
Inkomensondersteuning	2.932	2.982	3.084	2.977	2.977	2.977
Sociaal domein	13.013	12.181	11.571	11.273	11.081	10.904
Duurzaamheid en milieu	4.225	4.261	4.485	4.717	4.733	4.724
Ruimtelijke ordening en VHV	8.480	5.586	3.017	2.773	2.123	4.591
Totaal baten	59.930	55.682	50.397	50.505	49.935	52.759
Saldo						
Bestuur/onderst/alg.dek.middel	21.878	22.599	17.838	17.833	18.417	18.743
Openbare orde en veiligheid	-2.180	-2.337	-2.002	-2.004	-2.005	-2.007
Beheer openbare ruimte	-5.787	-5.966	-5.025	-4.765	-4.813	-4.823
Economische zaken	-339	-50	-71	-71	-72	-73
Onderwijs en vrije tijd	-5.930	-5.571	-4.537	-4.431	-4.413	-4.413
Inkomensondersteuning	-1.473	-1.296	-1.308	-1.314	-1.318	-1.323
Sociaal domein	-5.811	-7.061	-6.425	-6.490	-6.507	-6.552
Duurzaamheid en milieu	-922	-785	11	315	311	316
Ruimtelijke ordening en VHV	39	-1.745	-1.052	-937	-943	-949
Totaal saldo	-524	-2.213	-2.570	-1.863	-1.343	-1.080
Saldo programma's						
Storting in reserves	-3.671	-1.587	0	0	0	0
Onttrekking aan reserves	5.449	3.985	2.579	1.938	1.406	1.398
Resultaat	1.254	185	9	74	63	318

4.3 OVERZICHT VAN DE GERAAMDE INCIDENTELE BEDRAGEN

Incidentele bedragen exploitatie	2017	2018	2019	2020
LASTEN				
Programma 1				
1. Activiteiten rond gemeenteraadsverkiezingen		15.000		
2. Verkiezingen			25.000	
3. Planning en Control, kapitaallasten	11.043	11.043		
4. Progr.dienstverl.kst procesoptimalisatie (LEAN) tlv ARVB	10.000	10.000	10.000	
5. Vastgoed (luchtfoto's)		15.000		
6. Kapitaallasten uitvoering Wet Woz	15.000	15.000		
7. Medewerkersonderzoek			15.000	
Programma 3				
8. Planvorming N340/N377/N35	60.000			
9. Onderhoud wegen	150.000			
Programma 5				
10. Subsidie zwembad Heidepark	8.000	7.000	5.000	
11. Onderzoek doordecentralisatie onderwijshuisvesting	25.000	25.000		
12. Schat van Dalfsen	100.000			
Programma 6				
13. Subsidie Vluchtelingenwerk	105.000			
Programma 7				
14. Consultatiebureaus	90.000	90.000		
Programma 8				
15. Transitiebudget RUD IJsselland	16.000			
Programma 9				
16. Startbudget Omgevingswet	20.000			
Totaal lasten	610.043	188.043	55.000	0

Incidentele bedragen exploitatie	2017	2018	2019	2020
BATEN				
Programma 1				
4. Progr.dienstverl.kst procesoptimalisatie (LEAN) tlv ARVB	10.000	10.000	10.000	
7. Medewerkersonderzoek t.l.v. ARVB			15.000	
Programma 3				
8. Planvorming N340/N377/N35 t.l.v. ARVB	60.000			
Programma 5				
11. Onderzoek doordecentr.ondw.huisvest. t.l.v. ARVB	25.000	25.000		
12. Schat van Dalfsen t.l.v. ARVB	100.000			
Programma 6				
13. Vreemdelingen	107.000			
Programma 7				
14. Consultatiebureaus t.l.v. ARVB	90.000	90.000		
Totaal baten	392.000	125.000	25.000	0

Incidentele bedragen investeringen	2017	2018	2019	2020
LASTEN				
Programma 1				
Update gemeentelijk intranet (45)				25.000
Update gemeentelijke website (46)	45.000			
Programma 3				
Actualisatie Groenstructuurplan (47)	25.000			
Programma 8				
Klimaat en duurzaamheid	300.000			
Programma 9				
Projecten gebiedsgerichte ontwikkeling (54)	90.000			
Totaal lasten	460.000	0	0	25.000
BATEN				
Programma 1				
Update gemeentelijk intranet t.l.v. ARVB				25.000
Update gemeentelijke website t.l.v. ARVB	45.000			
Programma 3				
Actualisatie Groenstructuurplan t.l.v. ARVB	25.000			
Programma 8				
Klimaat en duurzaamheid	300.000			
Programma 9				
Projecten gebiedsgerichte ontwikkeling t.l.v. ARVB	90.000			
Totaal baten	460.000	0	0	25.000

4.4 OVERZICHT VAN DE TOEVOEGINGEN EN ONTTREKKINGEN AAN DE RESERVES

Structurele reserve mutaties	2017	2018	2019	2020
<i>Toevoeging reserves</i>				
Geen toevoeging reserves				
Totaal toevoegingen reserves	0	0	0	0
<i>Onttrekking reserves</i>				
Programma 1				
1. Kapitaallasten Gemeentehuis Bouw	283.350	283.350	283.350	283.350
2. Kapitaallasten Gemeentehuis Installaties	445.778	445.778	0	0
3. Kapitaallasten Gemeentehuis meubilair	44.600	44.600	0	0
4. Kapitaallasten Brandweerkazerne/Werf	17.375	17.375	34.750	34.750
5. Vervallen dividend WMO	43.750	38.750	33.750	28.750
6. Aflossing geldlening Vitens	152.000	152.000	152.000	152.000
7. Vechthorst geldlening	200.000	200.000	200.000	200.000
Programma 3				
8. Herwaardering opw. woonomgeving	200.000	200.000	220.000	220.000
9. Renovatie verlichting	120.000	120.000	132.000	132.000
10. Uitvoering groenstructuurplan	56.600	40.000	44.000	44.000
Programma 5				
11. Kunstcommissie	2.700	2.700	2.700	0
12. Kunstgras Heidepark	22.140	22.140	22.140	22.140
13. Kunstgras Middengebied	29.733	29.733	29.733	29.733
14. Kunstgras Gerner	33.600	33.600	33.600	33.600
15. Pand/installatie Rabo Nieuwleusen	50.000	50.000	50.000	50.000
Programma 9				
16. Best. Plan kernen 50% volkshuisvesting	32.500	32.500	32.500	32.500
17. Projecten gebiedsgerichte ontwikkeling	100.000	100.000	110.000	110.000
Totaal onttrekkingen reserves	1.834.126	1.812.526	1.380.523	1.372.823

Totaal overzicht reservemutaties	2017	2018	2019	2020
<i>Toevoegingen</i>				
Totaal Structurele reserve mutaties	0	0	0	0
Stortingen in de reserves (hoofdstuk 4.2)	0	0	0	0
Verschil	0	0	0	0
<i>Onttrekkingen</i>				
Totaal Structurele reserve mutaties	1.834.126	1.812.526	1.380.523	1.372.823
Totaal Incidentele bedragen investeringen	460.000	0	0	25.000
Totaal Incidentele bedragen exploitatie	285.000	125.000	25.000	0
Totaal Structureel en incidenteel	2.579.126	1.937.526	1.405.523	1.397.823
Onttrekkingen aan reserves (hoofdstuk 4.2)	2.579.000	1.938.000	1.406.000	1.398.000
Verschil (afgerond op duizendtallen)	0	0	0	0

Toelichting

De volgende onttrekkingen komen ten laste van een dekkingsreserve ten behoeve van de kapitaallasten. Het gaat om het gemeentehuis (nummer 1, 2 en 3), de brandweerkazerne Nieuwleusen (nummer 4), het kunstgras (nummer 12, 13 en 14) en het pand/installatie Rabo Nieuwleusen (nummer 15).

Vervallen dividend WMO (Waterleiding Maatschappij Overijssel, nummer 5) betreft wegvallend dividend. In 2005 heeft WMO Beheer het aandeel in Wavin verkocht, vervolgens is in 2006 besloten WMO Beheer te laten fuseren met Wadinko Beheer BV. De gemeente is daarom nu rechtstreeks aandeelhouder in Wadinko NV. Dividend van deze aandelen is op pm gesteld. Bij de verkoop van de Wavin is besloten het wegvallende dividend gedurende 20 jaar (dat wil zeggen elk jaar € 5.000 minder) ten laste te brengen van de algemene reserve reeds bestemd.

Aflossing geldlening Vitens (nummer 6). Deze geldlening kent een aflossingstermijn van 15 jaar. De aflossing is gestart op 1 juli 2007. Vanaf 2007 is besloten een bedrag van € 152.000 ten gunste te brengen van de exploitatie dit heeft te maken met de verkoopopbrengst van Vitens in 2005. De dekking vindt plaats vanuit de reserve verkoop preferente aandelen Vitens. Einddatum van deze beschikking is 2022.

Vechthorst geldlening (nummer 7), de jaarlijkse aflossing valt voor 50% vrij in de exploitatie. De looptijd van deze lening is tot 2025.

Voor 6 en 7 geldt dat bij beide sprake is van een "papieren reserve". In het verleden is een geldlening verstrekt waarbij de aflossing geheel of gedeeltelijk ten gunste van de exploitatie komt.

Herwaardering opwaardering woonomgeving (nummer 8), renovatie verlichting (nummer 9), uitvoering groenstructuurplan (nummer 10) en projecten gebiedsgerichte ontwikkeling (nummer 17), dit zijn investeringen met maatschappelijk nut waar op dit moment nog een reserve tegenover staat, verwerking van het Investeringsplan 2017-2020. Bij de perspectiefnota 2017 wordt bekeken hoe we hier in de toekomst mee om gaan (BBV-wijziging).

Bestemmingsplan kernen 50% volkshuisvesting (nummer 16) betreft het ontwikkelen van plannen die aan de reserve Volkshuisvesting onttrokken worden.

Conform BBV geven wij hieronder het structureel saldo van onze begroting weer.

Berekening structureel saldo

	2017	2018	2019	2020
Saldo baten en lasten	-2.570.000	-1.863.000	-1.343.000	-1.080.000
Verrekening met reserves	2.579.000	1.938.000	1.406.000	1.398.000
Begrotingsresultaat	9.000	75.000	63.000	318.000
Waarvan incidenteel lasten	-610.000	-188.000	-55.000	0
Waarvan incidenteel baten	392.000	125.000	25.000	0
Totaal incidenteel	-218.000	-63.000	-30.000	0
Structureel saldo	227.000	138.000	93.000	318.000

4.5 OVERZICHT RESERVES EN VOORZIENINGEN

Naam reserve / voorziening	Saldo per 31-12-16	Rente toevoeging	Vermeerderingen	Verminderen	Saldo per 31-12-17	Rente toevoeging	Vermeerderingen	Verminderen	Saldo per 31-12-18
Algemene reserve									
Algemene reserve vaste buffer	5.500.000				5.500.000				5.500.000
Algemene reserve vrij besteedbaar	8.621.829				8.621.829				8.621.829
Algemene reserve reeds bestemd	7.768.273			591.450	7.176.823			266.450	6.910.373
Totaal algemene reserve	21.890.102	0	0	591.450	21.298.652	0	0	266.450	21.032.202
Bestemmingsreserves geblokkeerd									
Gemeentehuis bouw	9.067.200			283.350	8.783.850			283.350	8.500.500
Gemeentehuis installaties/inventaris	891.555			445.778	445.778			445.778	0
Gemeentehuis meubilair	89.200			44.600	44.600			44.600	0
Brandweerkazerne en gemeentewerf	1.042.500			17.375	1.025.125			17.375	1.007.750
Kunstgrasvelden	750.986			85.473	665.513			85.473	580.040
Reserve Pand Rabobank	570.000			15.000	555.000			15.000	540.000
Reserve Installaties Rabobank	280.000			35.000	245.000			35.000	210.000
Reserve Pand Cichorei	0				0				0
Reserve install. Cichorei	0				0				0
Totaal bestemmingsres. geblokkeerd	12.691.442	0	0	926.576	11.764.866	0	0	926.576	10.838.289
Bestemmingsreserves									
Grote projecten	2.997.754				2.997.754				2.997.754
Grote projecten de Trefkoele	0				0				0
Milieu	504.165			300.000	204.165			0	204.165
Decentralisaties	1.364.797				1.364.797				1.364.797
reeds bestemd Sociaal domein	344.975				344.975				344.975
Herstructurering openbaar groen.	195.937			56.600	139.337			40.000	99.337
Volkshuisvesting	1.652.687			152.500	1.500.187			152.500	1.347.687
<i>bestemmingsreserves vrijgesteld van rente</i>									
Volkshuisv. overdracht woningbedrijf	3.026.130			400.000	2.626.130			400.000	2.226.130
Aandelen Vitens	761.394			152.000	609.394			152.000	457.394
Totaal bestemmingsreserves	10.847.839	0	0	1.061.100	9.786.739	0	0	744.500	9.042.239
Grondexploitatie									
Algemene reserve grondbedrijf	2.028.593				2.028.593				2.028.593
Totaal grondexploitatie	2.028.593	0	0	0	2.028.593	0	0	0	2.028.593
Totaal reserves	47.457.976	0	0	2.579.126	44.878.850	0	0	1.937.526	42.941.324
Voorzieningen									
Riolering spaarvoorziening	2.544.677		745.549	50.000	3.240.226		776.745	300.000	3.716.971
Egalisatie reiniging	1.207.191			339.446	867.745			286.860	580.885
Groot onderhoud gem. gebouwen	234.615		99.324	110.000	223.939		99.324	110.000	213.263
Wethouderspensiolen	684.701		100.000		784.701		100.000		884.701
Pensioen gewezen wethouders	941.460			100.000	841.460			100.000	741.460
Bovenwijken aansl. N348	1.000.000			1.000.000	0				0
Totaal voorzieningen	6.612.644	0	944.873	1.599.446	5.958.071	0	976.069	796.860	6.137.280
TOTAAL GENERAAL	54.070.620	0	944.873	4.178.572	50.836.921	0	976.069	2.734.386	49.078.604

Naam reserve / voorziening	Saldo per 31-12-18	Rente toevoeging	Vermeerderingen	Verminderen	Saldo per 31-12-19	Rente toevoeging	Vermeerderingen	Verminderen	Saldo per 31-12-20
Algemene reserve									
Algemene reserve vaste buffer	5.500.000				5.500.000				5.500.000
Algemene reserve vrij besteedbaar	8.621.829				8.621.829				8.621.829
Algemene reserve reeds bestemd	6.910.373			171.450	6.738.923			163.750	6.575.173
Totaal algemene reserve	21.032.202	0	0	171.450	20.860.752	0	0	163.750	20.697.002
Bestemmingsreserves geblokkeerd									
Gemeentehuis bouw	8.500.500			283.350	8.217.150			283.350	7.933.800
Gemeentehuis installaties/inventaris	0				0				0
Gemeentehuis meubilair	0				0				0
Brandweerkazerne en gemeentewerf	1.007.750			34.750	973.000			34.750	938.250
Kunstgrasvelden	580.040			85.473	494.566			85.473	409.093
Reserve Pand Rabobank	540.000			15.000	525.000			15.000	510.000
Reserve Installaties Rabobank	210.000			35.000	175.000			35.000	140.000
Reserve Pand Cichorei	0				0				0
Reserve install. Cichorei	0				0				0
Totaal bestemmingsres. geblokkeerd	10.838.289	0	0	453.573	10.384.716	0	0	453.573	9.931.143
Bestemmingsreserves									
Grote projecten	2.997.754				2.997.754				2.997.754
Grote projecten de Trefkoele	0				0				0
Milieu	204.165				204.165				204.165
Decentralisaties	1.364.797				1.364.797				1.364.797
reeds bestemd Sociaal domein	344.975				344.975				344.975
Herstructurering openbaar groen.	99.337			44.000	55.337			44.000	11.337
Volkshuisvesting	1.347.687			184.500	1.163.187			184.500	978.687
<i>bestemmingsreserves vrijgesteld van rente</i>									
Volkshuisv. overdracht woningbedrijf	2.226.130			400.000	1.826.130			400.000	1.426.130
Aandelen Vitens	457.394			152.000	305.394			152.000	153.394
Totaal bestemmingsreserves	9.042.239	0	0	780.500	8.261.739	0	0	780.500	7.481.239
Grondexploitatie									
Algemene reserve grondbedrijf	2.028.593				2.028.593				2.028.593
Totaal grondexploitatie	2.028.593	0	0	0	2.028.593	0	0	0	2.028.593
Totaal reserves	42.941.324	0	0	1.405.523	41.535.800	0	0	1.397.823	40.137.977
Voorzieningen									
Riolering spaarvoorziening	3.716.971		773.873	330.000	4.160.844		769.498	330.000	4.600.342
Egalisatie reiniging	580.885			276.939	303.946			265.849	38.097
Groot onderhoud gem. gebouwen	213.263		99.324	165.000	147.587		99.324	165.000	81.911
Wethouderspensioenen	884.701		100.000		984.701		100.000		1.084.701
Pensioen gewezen wethouders	741.460			100.000	641.460			100.000	541.460
Bovenwijken aansl. N348	0				0				0
Totaal voorzieningen	6.137.280	0	973.197	871.939	6.238.538	0	968.822	860.849	6.346.511
TOTAAL GENERAAL	49.078.604	0	973.197	2.277.462	47.774.338	0	968.822	2.258.672	46.484.488

4.6 EMU-SALDO EN GEPROGNOSTICEERDE MEERJARENBALANS

EMU - saldo

EMU-saldo (bedragen x € 1.000)		2015	2016	2017	2018	2019	2020
1	Exploitatiesaldo voor toevoeging aan c.q. onttrekking uit reserves (zie BBV, artikel 17c)	-524	-2.213	-2.570	-1.663	-943	-480
+2	Afschrijvingen ten laste van exploitatie	1.988	2.216	2.013	1.996	1.365	1.332
+3	Bruto dotaties aan de post voorzieningen ten lasten van de exploitatie	1.093	1.404	945	976	973	968
-4	Investerings in (im)materiele vaste activa die op de balans worden geactiveerd	-2.862	-454	-1.192	-1.211	-1.596	-1.473
+5	Baten uit bijdragen van andere overheden, de Europese Unie en overigen, die niet op de exploitatie zijn verantwoord en niet al in in mindering zijn gebracht bij post 4	355	0	0	0	0	0
+6a	Baten uit desinvesteringen in (im) materiele vaste (tegen verkoopprijs) voorzover niet op exploitatie verantwoord	43	0	0	0	0	0
-7	Aankoop van grond en de uitgaven aan bouw-, woonrijp maken e.d.	-2.048	-6.492	-3.615	-3.304	-2.620	-5.070
+8a	Baten bouwgrondexploitatie:	12.173	7.692	7.277	7.803	6.360	6.090
-9	Betalingen ten laste van de voorzieningen	-1.945	-1.339	-1.599	-797	-872	-861
-10	Betalingen die niet via de exploitatie lopen, maar rechtstreeks ten laste van de reserves worden gebracht en die nog niet vallen onder één van de andere genoemde posten	0	0	0	0	0	0
11b	Boekwinst bij verkoop van deelnemingen en aandelen	0	0	0	0	0	0
Berekend EMU-saldo		8.274	814	1.259	3.800	2.667	506

Het EMU-saldo voor 2016 en volgende jaren is berekend met als basis de vastgestelde jaarrekening 2015.

Toelichting:

1. De bedragen komen overeen met bijlage 4.2.
2. Dit zijn de begrote bedragen aan afschrijvingen op de exploitatie.
- 3 en 9. De bedragen komen overeen met bijlage 4.5.
4. De investeringen komen overeen met het investeringsplan 2017-2020.
- 7 en 8. De in de exploitatie 2017-2020 opgenomen bedragen.

EMU-saldo

In 2004 hebben Rijk en medeoverheden afgesproken dat het EMU-tekort van medeoverheden maximaal -0,5% BBP mag bedragen. Deze beperking vloeit voort uit de Europese saldogrens van 0,3% BBP die geldt voor de volledige Nederlandse collectieve sector.

Wanneer het saldo positief is, is er sprake van een vorderingenoverschot, als het saldo negatief is, spreekt men over een vorderingentekort. Dalfsen draagt dus positief bij aan het EMU-saldo.

Meerjarenbalans

Door diverse BBV wijzigingen is onder andere voorgeschreven om de meerjarenbalans op te nemen. De invoering is bedoeld om de financiële positie inzichtelijker en tussen gemeenten vergelijkbaar te maken. De onderstaande meerjarenbalans voor de jaren 2017-2020 vormt de basis voor het bepalen van het EMU -saldo en de kengetallen in de paragraaf weerstandsvermogen en risicobeheersing.

Activa	31-12-2015	31-12-2016	31-12-2017	31-12-2018	31-12-2019	31-12-2020
bedragen x € 1.000						
Vaste Activa						
Immateriële vaste activa	-	-	-	-	-	-
Materiële vaste activa	37.854	36.092	35.271	35.270	35.350	35.356
Financiële vaste activa	9.212	8.461	7.839	7.228	6.026	5.421
Totale vaste activa	47.066	44.553	43.110	42.498	41.376	40.777
Vlottende activa						
Voorraden	23.187	21.987	18.325	13.826	10.086	9.066
Vorderingen	5.983					
Liquide middelen	-4.685	-5.485	-5.076	-2.519	245	-222
Overlopende activa	1.220					
Totaal vlottende activa	25.705	16.502	13.249	11.307	10.331	8.844
Balans totaal activa	72.771	61.055	56.359	53.805	51.707	49.621

Passiva	31-12-2015	31-12-2016	31-12-2017	31-12-2018	31-12-2019	31-12-2020
bedragen x € 1.000						
Vaste Passiva						
Eigen vermogen	50.068	47.458	44.879	42.941	41.536	40.138
Voorzieningen	6.547	6.613	5.958	6.137	6.239	6.347
Vaste schulden rente typische looptijd > 1 jaar	8.446	6.984	5.522	4.727	3.932	3.136
Totaal vaste Passiva	65.061	61.055	56.359	53.805	51.707	49.621
Vlottende passiva						
Netto vlottende schulden rente typische looptijd < 1 jaar	5.498					
Overlopende passiva	2.213					
Totaal vlottende passiva	7.710	0	0	0	0	0
Balans totaal passiva	72.771	61.055	56.359	53.805	51.707	49.621

Toelichting op de balans

Algemeen geldt dat de kolom 2015 gelijk is aan de gepresenteerde balans bij de jaarrekening 2015.

Vaste activa

Materiële vaste activa

De waarde per 31 december 2015 is gebaseerd op de balans gepresenteerd bij de jaarrekening 2015. Vervolgens is de jaarlijkse afschrijving toegepast op basis van de begrote afschrijvingen. De investeringen vanuit het vastgestelde investeringsplan zijn hierin meegeteld. Dat geldt ook voor de gronden die nog niet in exploitatie zijn genomen (voorheen voorraad Niegg).

Financiële vaste activa

De waarde daalt door de jaarlijkse aflossingen.

Vlottende activa

Voorraden

Dit betreft een afname van de boekwaarden grondexploitaties door verwachte verkoop gronden.

Liquide middelen

Is opgenomen als sluitpost om de totale activa en passiva aan elkaar gelijk te laten zijn.

Vaste Passiva

Eigen vermogen

Gebaseerd op het (meerjarige) verloop van de reserves, zie bijlage 4.5. De stand 2015 is inclusief het positief exploitatieresultaat van 2015.

Voorzieningen

Gebaseerd op het (meerjarige) verloop van voorzieningen, zie bijlage 4.5.

Vaste schulden

Gebaseerd op de staat van opgenomen langlopende geldleningen. Het totaal loopt af door de jaarlijkse aflossingen.

Vlottende passiva

Dit betreft een sluitpost die onder de liquide middelen is opgenomen.

4.7 DEFINITIES BELEIDSINDICATOREN

In onderstaande tabel wordt een definitie c.q. nadere beschrijving weergegeven van de beleidsindicatoren zoals opgenomen in de programma's:

Programma	Indicator	Definitie/beschrijving
Programma 1	Formatie	Het gaat om de toegestane formatie in fte van het ambtelijk apparaat voor het begrotingsjaar op peildatum 1 januari. Uitgangspunt is het vastgestelde formatieplan, dus niet de werkelijke bezetting. Het gaat om formatieplaatsen ongeacht of die worden ingevuld door iemand met een vaste aanstelling, een tijdelijke aanstelling of nog openstaan in de vorm van een vacature. Fte is het equivalent van een 36-urige werkweek.
	Bezetting	Het gaat om het werkelijk aantal fte dat werkzaam is, dus niet om de toegestane formatieve omvang uit het formatieplan. Ook boventallige medewerkers worden hierin meegeteld.
	Apparaatskosten	De noodzakelijke financiële middelen voor het inzetten van personeel (salarissen), organisatie-, huisvestings-, materieel-, automatiseringskosten e.d. voor de uitvoering van de organisatorische taken. Het betreft dus alle personele en materiële kosten die verbonden zijn aan het functioneren van de organisatie, exclusief griffie en bestuur.
	Externe inhuur	Het uitvoeren van werkzaamheden in opdracht van een bij de organisatie in dienst zijnde opdrachtgever, door een private organisatie met winstoogmerk, door middel van het tegen betaling inzetten van personele capaciteit en deskundigheid, zonder dat daar een arbeidsovereenkomst of aanstelling tussen organisatie en de daarbij ingezette personen aan ten grondslag ligt. Onder externe inhuur valt niet: alle vormen waarin een product of opdracht compleet in de markt wordt gezet of inhuur van deskundigheid voor de uitoefening van wettelijke taken, zoals bijvoorbeeld tolken.
	Overhead	Alle kosten die samenhangen met de sturing en ondersteuning van de medewerkers in het primaire proces. Het percentage overhead betreft de overheadkosten zoals begroot op taakveld 0.4 gedeeld door het totaal saldo van de lasten (exclusief toevoegingen aan reserves).
	Programma 2	Verwijzingen Halt
Harde kern jongeren		Het aantal hardekern jongeren, per 10.000 inwoners in de leeftijd van 12-24 jaar.
Winkeldiefstallen		Het aantal winkeldiefstallen per 1.000 inwoners.
Geweldsmisdrijven		Het aantal geweldsmisdrijven, per 1.000 inwoners. Voorbeelden van geweldsmisdrijven zijn seksuele misdrijven, levensdelicten zoals moord en doodslag en dood en lichamelijk letsel door schuld (bedreiging, mishandeling, etc.).
Diefstallen uit woning		Het aantal diefstallen uit woningen, per 1.000 inwoners.
Vernielingen en beschadigingen (in openbare ruimte)		Het aantal vernielingen en beschadigingen, per 1.000 inwoners.

Programma 3	Ziekenhuisopname na verkeersongeval met een motorvoertuig	Als aandeel van het totaal aantal ongevallen die leiden tot ziekenhuisopnamen.
	Overige vervoersongevallen met een gewonde fietser	Als aandeel van het totaal aantal ongevallen die leiden tot ziekenhuisopnamen.
Programma 4	Functiemenging	De functiemengingsindex (FMI) weerspiegelt de verhouding tussen banen en woningen, en varieert tussen 0 (alleen wonen) en 100 (alleen werken). Bij een waarde van 50 zijn er evenveel woningen als banen.
	Bruto Gemeentelijk Product	Bruto gemeentelijk product (BGP) is het product van de toegevoegde waarde per baan en het aantal banen in een gemeente. De verhoudingswaarde tussen verwacht BGP en gemeten BGP geeft aan of er bovenverwachting (<100) of benedenverwachting (>100) wordt geproduceerd.
	Vestigingen (van bedrijven)	Het aantal vestigingen van bedrijven, per 1.000 inwoners in de leeftijd van 15-64 jaar.
Programma 5	Absoluut verzuim	Het aantal leerplichtigen dat niet staat ingeschreven op een school, per 1.000 leerlingen.
	Relatief verzuim	Het aantal leerplichtigen dat wel staat ingeschreven op een school, maar ongeoorloofd afwezig is, per 1.000 leerlingen.
	Vroegtijdig schoolverlaters zonder startkwalificatie (vsv-ers)	Het percentage van het totaal aantal leerlingen (12 - 23 jaar) dat voortijdig, dat wil zeggen zonder startkwalificatie, het onderwijs verlaat.
Programma 6	Personen met een bijstandsuitkering	Het aantal personen met een bijstandsuitkering, per 10.000 inwoners.
Programma 7	Banen	Het aantal banen, per 1.000 inwoners in de leeftijd van 15-64 jaar.
	Jongeren met een delict voor de rechter	Het percentage jongeren (12-21 jaar) dat met een delict voor de rechter is verschenen.
	Kinderen in uitkeringsgezinnen	Het percentage kinderen tot 18 jaar dat in een gezin leeft dat van een bijstandsuitkering moet rondkomen.
	Netto arbeidsparticipatie	Het percentage van de werkzame beroepsbevolking ten opzichte van de beroepsbevolking.
	Achterstandsleerlingen	Het percentage leerlingen (4-12 jaar) in het primair onderwijs dat kans heeft op een leerachterstand.
	Werkloze jongeren	Het percentage werkloze jongeren (16-22 jaar).
	Lopende re-integratievoorzieningen	Het aantal re-integratievoorzieningen, per 10.000 inwoners in de leeftijd van 15-64 jaar.
	Jongeren met jeugdhulp	Het percentage jongeren tot 18 jaar met jeugdhulp ten opzicht van alle jongeren tot 18 jaar.
	Jongeren met jeugdbescherming	Het percentage jongeren tot 18 jaar met een jeugdbeschermingsmaatregel ten opzichte van alle jongeren tot 18 jaar.
	Jongeren met jeugdreclassering	Het percentage jongeren (12-22 jaar) met een jeugdreclasseringsmaatregel ten opzichte van alle jongeren (12-22 jaar).
	Cliënten met een maatwerkarrangement Wmo	Een maatwerkarrangement is een vorm van specialistische ondersteuning binnen het kader van de Wmo. Voor de Wmo gegevens geldt dat het referentiegemiddelde gebaseerd is op 180 deelnemende gemeenten.

Programma 8	Omvang huishoudelijk restafval	De hoeveelheid restafval per bewoner per jaar (kg).
	Hernieuwbare elektriciteit	Hernieuwbare elektriciteit is elektriciteit die is opgewekt uit wind, waterkracht, zon of biomassa.
Programma 9	Gemiddelde WOZ waarde	De gemiddelde WOZ waarde van woningen.
	Nieuw gebouwde woningen	Het aantal nieuwbouwwoningen, per 1.000 woningen.
	Demografische druk	De som van het aantal personen van 0 tot 15 jaar en 65 jaar of ouder in verhouding tot de personen van 15 tot 65 jaar.
	Gemeentelijke woonlasten eenpersoonshuizen	Het gemiddelde totaalbedrag in euro's per jaar dat een éénpersoonshuishouden betaalt aan woonlasten.
	Gemeentelijke woonlasten meerpersoonshuizen	Het gemiddelde totaalbedrag in euro's per jaar dat een meerpersoonshuishouden betaalt aan woonlasten.

4.8 UITGANGSPUNTEN BEGROTING 2017 - 2020

Nullijn handhaven

Conform uw besluitvorming bij voorgaande begrotingen wordt er geen prijscompensatie toegepast op de budgetten voor goederen en diensten van derden. Dit betekent dat de eerdere bezuinigingsmaatregel wordt doorgetrokken.

CAO gemeenten

Met ingang van 2016 is er een salarisverhoging van 3% doorgevoerd en een verlaging van de pensioenpremies met een 0,5%. Met ingang van 2017 komt daar nog een salarisverhoging van 0,4% bij.

In de begroting 2016-2019 is voor 2016 uitgegaan van een salarisverhoging van 2% en voor 2017 1%. De percentages van de premies over 2017 zijn nu nog niet bekend. Wij gaan er nu vanuit dat de 1% loonstijging die voor 2017 is meegenomen bij de begroting 2016-2019 toereikend zal zijn.

Tarieven en belastingen

Voor de tariefstijging 2017 voor de gemeentelijke belastingen en rechten is het voorstel om conform de gedragslijn uit voorgaande jaren 1% toe te rekenen, met uitzondering van die tarieven die kostendekkend moeten zijn.

Toezicht provincie

In de begrotingsbrief van de provincie (februari 2016 aan uw raad verzonden) zijn een aantal toetsingsaspecten nader toegelicht. Voorbeelden hiervan zijn: vluchtelingen en statushouders, meerjarenbeleidsplan gemeenschappelijke regelingen en de decentralisaties Sociaal Domein. De focus hierop van de provincie is voor ons een reden om hier, bij het opstellen van de begroting 2017, extra aandacht aan te schenken.

Aantallen inwoners en woningen

Het aantal inwoners is op 1 januari 2016 vastgesteld op 27.916 door het CBS, de prognose van het aantal inwoners is van Primos.

Jaar	Inwoners	A/D*	Mutatie	Verblijfsobjecten			A/D	Mutatie
				Wonen	Logies	Totaal		
2012	27432	D		10758		10758	D	
2013	27570	D	138	10905		10905	D	147
2014	27674	D	104	11054		11054	D	149
2015	27677	D	3	11391	321	11712	A	80
2016	27916	D	239	11466	321	11787	A	75
2017	27957	A	41	11541	321	11862	A	75
2018	28079	A	122	11616	321	11937	A	75
2019	28246	A	167	11691	321	12012	A	75
2020	28307	A	61	11766	321	12087	A	75

* A= aanname, D = definitief

4.9 ALGEMENE UITKERING

Gemeente: Dalfsen
 Opdracht: meicirculaire 2016
 Jaar: 2017, 2018, 2019, 2020

Onderdeel A - Inkomstenmaatstaven

Maatstaf	2017	2018	2019	2020
1c Waarde niet-woningen eigenaren	-726.482	-726.482	-726.482	-726.482
1f Waarde niet-woningen gebruikers	-504.504	-504.504	-504.504	-504.504
1a Waarde woningen eigenaren	-2.566.026	-2.566.026	-2.566.026	-2.566.026
Subtotaal	-3.797.012	-3.797.012	-3.797.012	-3.797.012

Onderdeel B - Uitgavenmaatstaven waarop de uitkeringsfactor van toepassing is

Maatstaf	2017	2018	2019	2020
1e OZB waarde niet-woningen	176.949	176.949	176.949	176.949
8a Bijstandsontvangers (vanaf 2016)	398.905	381.530	383.499	383.742
8b Loonkostensubsidie	9.587	9.651	9.706	9.712
3a Eén-ouder-huishoudens	99.984	99.984	99.984	99.984
2 Inwoners	4.275.184	4.294.402	4.321.073	4.330.688
4 Inwoners: jongeren < 20 jaar	1.661.673	1.661.673	1.661.673	1.661.673
5 Inwoners: ouderen > 64 jaar	429.948	429.948	429.948	429.948
5a Inwoners: ouderen > 74 en < 85	47.250	47.250	47.250	47.250
7 Lage inkomens	121.220	121.220	121.220	121.220
7b Lage inkomens (drempel) (vanaf	716.710	715.451	712.012	708.573
12 Minderheden	46.435	46.435	46.435	46.435
11a Uitkeringsontvangers (vanaf	108.990	107.792	107.792	107.792
3b Huishoudens	1.014.393	1.014.393	1.014.393	1.014.393
3c Eenpersoonshuishoudens	58.499	58.937	58.937	58.937
13 Klantenpotentieel lokaal	995.680	995.680	995.680	995.680
14 Klantenpotentieel regionaal	240.300	241.056	241.056	241.056
15e Leerlingen VO	59.280	59.280	59.280	59.280
38 Bedrijfsvestigingen	188.950	188.950	188.950	188.950
31a ISV (a) stadsvernieuwing	4.459	4.459	4.459	4.459
31b ISV (b) herstructurering	1.026	1.026	1.026	1.026
36 Meerkernigheid	81.574	81.574	81.574	81.574
37 Meerkernigheid * bodemfactor	133.872	133.883	133.894	133.905
36a Kernen met 500 of meer	166.555	166.555	166.555	166.555
34 Oeverlengte * bodemfactor	25.620	25.620	25.620	25.620
35a Oeverlengte * bodemfactor	21.360	21.453	21.581	21.627
32a Omgevingsadressendichtheid	430.407	433.313	436.045	438.777
23 Oppervlakte bebouwing	259.189	259.211	259.233	259.253
22 Oppervlakte bebouwing	494.198	494.238	494.278	494.320
21 Oppervlakte bebouwing	199.466	199.466	199.466	199.466
23a Oppervlakte bebouwing	162.960	162.960	162.960	162.960
22a Oppervlakte bebouwing	182.350	182.350	182.350	182.350
19 Oppervlakte binnenwater	5.319	5.380	5.380	5.380
16 Oppervlakte land	678.066	678.066	678.066	678.066
18 Oppervlakte land * bodemfactor	436.855	443.954	443.954	443.954
24a Woonruimten (vanaf 2016)	706.038	710.518	714.998	719.478
25a Woonruimten (vanaf 2016) *	600.363	604.172	607.982	611.791
39 Vast bedrag	236.201	236.201	236.201	236.201
Subtotaal	15.475.815	15.494.981	15.531.459	15.549.025

Onderdeel C - Uitkeringsfactor (uf)				
Jaren	2017	2018	2019	2020
Uitkeringsfactor	1,42	1,445	1,458	1,478
Subtotaal (B x C (=uf))	21.975.658	22.390.247	22.644.867	22.981.459

Onderdeel D - Uitgavenmaatstaven waarop de uitkeringsfactor niet van toepassing is				
Maatstaf	2017	2018	2019	2020
61 Suppletieregeling OZB	-76.628	-51.085	-25.543	0
56b Cumulatieregeling	0	0	-1.952	n.v.t.
Subtotaal	-76.628	-51.085	-27.495	0

Onderdeel E - Integratie- en decentralisatieuitkeringen waarop de uitkeringsfactor niet van toepassing is				
Maatstaf	2017	2018	2019	2020
71 Impuls Brede scholen	52.680	52.680	52.680	52.680
113 Peuterspeelzaalwerk (DU)	81.880	81.880	81.880	81.880
170 Decentralisatie provinciale taken	42.454	48.643	48.643	48.643
62 Wet maatschappelijke	1.821.221	1.821.221	1.821.221	1.836.408
205 Voorschoolse voorziening	31.093	46.639	62.186	77.732
Subtotaal	2.029.328	2.051.063	2.066.610	2.097.343

Onderdeel F - 3 D's in het sociaal domein				
Maatstaf	2017	2018	2019	2020
172 decentralisatie AWBZ naar WMO	3.161.939	3.109.384	3.073.744	3.056.386
173 decentralisatie jeugdzorg (IU)	4.596.016	4.561.050	4.561.056	4.561.743
174 decentralisatie Participatiewet	3.170.035	2.960.087	2.803.366	2.643.166
Subtotaal	10.927.990	10.630.521	10.438.166	10.261.295

Onderdeel G - Aanvullingen van de gebruiker				
Gemeenteposten	2017	2018	2019	2020
sept.circ. 2015: stelpost accressen	-100.000	-100.000	-100.000	0
Subtotaal	-100.000	-100.000	-100.000	0

Totaal	30.959.335	31.123.734	31.225.135	31.543.085
---------------	-------------------	-------------------	-------------------	-------------------

Uitkeringen gemeentefonds	20.031.345	20.493.213	20.786.969	21.281.790
Integratie uitkering sociaal domein	10.927.990	10.630.521	10.438.166	10.261.295

4.10 AFKORTINGEN

A.R.V.B. =	Algemene Reserve Vrij Besteedbaar
B.A.G. =	Basisregistratie Adressen en Gebouwen
B.B.V. =	Besluit Begroting en Verantwoording
B.G.T. =	Basisregistratie Grootchalige Topografie
B.I.G. =	Baseline Informatiehuishouding Gemeenten
B.N.G. =	Bank Nederlandse Gemeenten
B.O.A. =	Buitengewoon Opsporingsambtenaar
B.Z.K. =	Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties
C.B.S. =	Centraal Bureau voor de Statistiek
COELO =	Centrum voor Onderzoek van de Economie van de Lagere Overheden
CROW =	oorspronkelijk Centrum voor Regelgeving en Onderzoek in de Grond-, Water- en Wegenbouw, nu eigennaam
D.U.O. =	Dienst Uitvoering Onderwijs
E.M.U. =	Economische en Monetaire Unie
G.B.L.T. =	Gemeenschappelijk Belastingkantoor Lococensus-Tricijn
G.B.D. =	Groene en Blauwe Diensten
G.G.D. =	Gemeentelijke Gezondheidsdienst
G.M.S.D. =	Gemeentelijke Monitor Sociaal Domein
G.R. =	Gemeenschappelijke Regeling
G.R.P. =	Gemeentelijk Riolerings Plan
G.S.P. =	Groenstructuurplan
G.V.V.P. =	Gemeentelijk Verkeer en Vervoersplan
H.H.T. =	Huishoudelijke Hulp Toelage
I.K.B. =	Individueel Keuze Budget
I.O.A.W. =	Inkomensvoorziening Oudere en gedeeltelijk Arbeidsongeschikte werkloze werknemers
I.O.A.Z. =	Inkomensvoorziening Oudere en gedeeltelijk Arbeidsongeschikte gewezen zelfstandigen
K.I.N.G. =	Kwaliteits Instituut Nederlandse Gemeenten
K.L.P.D. =	Korps landelijke politiediensten
LISA =	Landelijk Informatiesysteem van Arbeidsplaatsen
L.O.P. =	Landschapsontwikkelingsplan
M.P.G. =	Meerjaren Prognose Grondexploitaties
Niegg =	Niet in exploitatie genomen gronden
N.S.V.V. =	Nederlandse Stichting voor Verlichtingskunde
O.N.S. =	Overheid en Service
O.Z.B. =	Onroerend Zaakbelasting
P&C =	Planning en Control
R.I.V.M. =	Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu
R.M.C. =	Regionaal Meld en Coördinatiepunt
R.U.D. =	Regionale Uitvoeringsdienst
S.D.W. =	Stichting Dalfsen Werkt
S.M.O.N. =	Stichting Maatschappelijke Opbouw Nieuwleusen
S.S.C. =	Shared Service Centre
S.Z.W. =	Sociale Zaken en Werkgelegenheid
VHROSV =	Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Stedelijke Vernieuwing
V.N.G. =	Vereniging Nederlandse Gemeenten
Vpb =	Vennootschapsbelasting
V.S.V. =	Voortijdig School Verlaten
V.V.E. =	Voor- en vroegschoolse Educatie
V.V.N. =	Veilig Verkeer Nederland
wet Fido =	Wet Financiering decentrale overheden
wet V.T.H. =	Wet Vergunningverlening, Toezicht en Handhaving
wet W.O.Z. =	Wet Waardering Onroerende Zaken
W.O.C. =	Welzijn Onderwijs Cultuur
W.M.O. =	Wet Maatschappelijke Ondersteuning
W.W.B. =	Wet Werk en Bijstand